

Net Hurbil Deslokalizatuta tortura merkeago ateratzen zaio CIAri

ARGIA

2005eko apirilaren 24a | LXVIII. urtea | 1.989 zenbakia | 3,30 euro

Bake prozesuari ekiteko aukera

Jose Luis Etxeberria *Xapre*:

“Umorean egoteko sekretua lan gutxi egitea da, beraz, soinu joleok ez dugu lanik egin behar”

Larrun 86

Katalanaren osasuna

- **Europako** hainbat hizkuntza ofizialek baino hiztun gehiago ditu.
- **Katalanak** gaztelaniari irabazitako eremuak eta gaztelaniak irentsitakoak.
- **Valentziako** gobernuaren Hizkuntza Politika.
- **Etorkinak:** katalana, gaztelania eta beste.
- **Gazteen** katalanarekiko jarrerak.

elkarrizketak

- ❖ **Emili Boix-Fuster**
Grup Català de Sociolingüística-ko lehendakaria
- ❖ **Daniel Mundet**
Plataforma per la llengua elkarteko bozeramailea
- ❖ **Vicent Pitarch i Almela**
Institut d'Estudis Catalans-eko kidea
- ❖ **Miquel Pueyo i París**
Kataluniako Hizkuntza Politikako idazkari nagusia

Larrun 86

ELKARRIZKETAK

Per
començar,
parla en
català

asteko gaia

- Eusko Legebiltzarrerako hauteskundeak 2005: Gizartea akordio eske. 4

pertsonaia

- Jose Luis Etxeberria *Xapre*: "Zenbat urte dauzkagun ez genuke jakin behar". 14
AMETS ARZALLUS

gaiak

- Harremanak Internet bidez: Lagun berriak egin nahi ditut. JON TORNER 20

iritziaren leihoa

- Gora Pro Nobis: ASISKO URMENETA 23
- Emakumeak dantza tradizioetan. 24
OIER ARAOLAZA
- Biharamuna. ALLANDE BOUTIN 25
- Luparekin: Gidoi historiko ankerretatik ihes egiteko aukera. INAKI MARTINEZ DE LUNA 26
- Txandan: Nekane Ibarruri berriak? 27
JEXUX MARI IRAZU
- Hiruko txikian: Carlos Fernandez. 27
JOXE MARI OSTOLAZA
- Zurrumbiloa. IXABEL ETXEBERRIA 28

erdiko kaiera

- Xarnege, musika kontrabandorako. 30
MIKEL GARCIA
- Zer aurpegi du bertsoak? 33
ESTITXU EIZAGIRRE
- Ezpalak: KATIXA GARATE 36
- Argitalpenak: Xabier Gantzaraini galdezka. 38
PILAR IPARRAGIRRE
- Denbora-pasak 40
- Ihesi: Aralarko azken elurren arrastoan. 42
LIERNI ARRIETA
- Makina bat kontu. JABIER AGIRRE, JAKOBA 46
ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA

termometroa

- MCC begitan dauka abertzaleen kontrako ingurune politikoak. DANIEL UDALAITZ 49
- Juan Luis Goikoetxea: "Bizkaierak prestigioa ezagutu du azken hamabi urtean". 52
MIEL A. ELUSTONDO
- Bero beroan 54
- Net Hurbil: Deslokalizatuta tortura merkeago ateratzen da. PELLO ZUBIRIA 56

azkena

- Begietatik entzuteko. 58
MAIALEN LUJANBIO

Bozen ondoko ahotsak

Hauteskundeek negozio-ketetarako atea zabalzabalik utzi dute. Lau urtez gehiengo izan duen hiru-koa, 2001eko hauteskundeetatik 4 aulki galduta, behartuta dago beste alderdiekin hitz egitera.

Autonomia zaleekin edo burujabetasun gose direnekin elkartu, hor dago kokka. Ilegalizazioaren ordainetan gorakada nabarmena egin duen ezker abertzaleak orain Legebiltzarraren nola jokatu erabaki beharko du eta lehen aldiz EAEko botere organuetan parte hartuko duen Aralarrek bere boto bakarra zuhur kudeatzen asmatu. 4

Jose Luis Etxeberria Xapre

Filosofian dotorea

Xapre trikitiak egin du ezagun. Trikitiak eta bere bizitza filosofiak. Hogeitetik gora darama Euskal Herriko plazak trikitiarekin alaitzen, Zarra pandero jolearekin batera. Eskolan urte gutxian ibilia da eta ondoren hainbat lanetan jardun du. Baina umorean egoteko, lan gutxi egin behar dela dio. 14

NET HURBIL

Torturaren deslokalizazioa

Etxean torturatzea garestiegia delakoan, AEBetako zerbitzu sekretuek atxilotutako ehunka susmagarri atzerriko polizien esku uzten dituzte. Atxilotu islamiar batzuei behintzat, hori gertatu zaie eta borraroeak egurrik handiena ematen duten herrialdeetara eraman dituzte informazioa ateratzeko. 56

Luparekin

Inaki Martinez de Luna

26

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estitxu Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonariz. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Inigo Txintxurreta, Aloña Sorraluze. Administrazioa: Marijo Alertza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361043 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina, 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 123 euro. Ipar Euskal Herria: 149 euro. Espainia: 123 euro. Beste atzerriak: 157 euro. Airez: 245 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Argazkia: Juanan Ruiz eta Raul Bogajo, Argazki Press.

Gizartea

• ASTERO GAIA •

akordio eske

Gainditu da hauteskunde hauetako langa handietako bat eta nola gainera: EHAK-k 9 legebiltzarkide lortu ditu iragan hauteskundeetan. Gainditzeke dagoen egoera, sarrera berria ahalbideratu duen Alderdien Legearena da, ordea. Ikusteke da nola eragingo duen horrek Eusko Legebiltzarrean, baina egoera politikoaren arabera, ez litzateke irudikaezina EHAKren taldea desginda ikustea edo Legebiltzarra eta Espainiako judikaturaren arteko beste gatazka politiko bat.

Gainerakoan, eta EAJ-EAren gainbeheraren ondoren, gobernu akordio aukerak oso zabalik daude, eta oso joera desberdinekoa izan daiteke berau. Pentsatzekoa da ez dela berehalakoan lortuko eta orain lotzen denak beste ziklo politiko bat markatuko duela datozen urteetarako.

Emaitzen aritmetikak oso egoera bitxi eta konplexua sortu du, baina zenbakien azpian dauden egoerak ezagunak dira euskal herritarrentzat: azken 25 urteetako korrante nagusiak atzera eta aurrera baina ohiko muga batzuen barruan. Egoera gaunditzeko, EAEko gizarteak akordio zabalak eskatu dizkio klase politikoari.

JEANAN RIUZ / ARGAZKI PRESS

JOAKIN CARLOS RIUZ / ARGAZKI PRESS

MONIKA DEL VALLE / ARGAZKI PRESS

DENA DAGO ZABALIK eta urak bere errealitate historikora itzuli dira, hori da 2005eko Eusko Legebiltzarrerako hauteskundeek aurrea begira utzi duten panorama politikoa. Euskal politikari ikuspegi panoramikoak so eginez gero, erantzun eta egi zehatzak bila dabilenarentzat ezer gutxi eskaini dute hauteskunde hauek. Ez dago zalantzarik, azken hauteskundeetako neurri konparatiboei helduz gero, egi txikiak hor dira: EAJ-EAren beherakada esanguratsua, PPren zartakoa, EHAK eta PSE-EEren garaipena, Ezker Batuak bereari eusten dio, Alarrek hil ala biziko heldulekia lortzen du...

Hauteskunde ondorengo orduetako balorazioak dira, baina lehen egunak iraganda, jadanik bi erronka nagusi ageri dira mahaiaren gainean: gobernu berriaren osaketa eta, garrantzitsuagoa dena, bakegintza eta normalizazio politikorako oinarriak behin betiko finkatzea. Gobernuarena epe motzean finkatuko da -bizpahiru hilabetetan argituko da-, baina hori egitean, epe ertainari begira bestelako lerro nagusiak ere margotuko dira. Pentsatzen zenaren aurka, ezustekoa izan da berriz ere nagusi, baina ez korrante politiko nagusietan egundoko aldaketak izan direlako, emaitzen aritmetikak negoziazio eta akordio beharren irudikatzea bere muturrera eramanez duelako baizik.

Lizarra-Garazi aurreko garaia

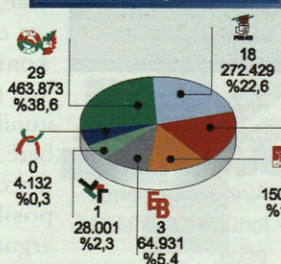
Oraingo zenbakien ika-mika alde batera utzi eta lerro politiko nagusietara joz, bistan da egungo datauek, ñabardurak ñabardura, 1998ko aurreko garaia eramaten gaituztela. Harrezkeroztik egoera aldatu da. Ajuria Eneko Itunaren garaian, HBk nahiko alboratua zuen instituzioetako joko politikoa eta gaur egun bete-betean partehartzen du, iragan abenduaren 30ean Gasteizko Legebiltzarraren ikusi zen legez, modu erabakigarrian gainera. Horrez gain, besteak beste, Ajuria Eneko Ituna beraren apurketa, Lizarra-Garaziko Akordioaren garaia, Ibarretxe Plana eta ilegalizazioaren aroaren irekiera gertatu dira. Beraz, datu sozio-politikoak antzerakoak dira, baina gainerakoan ezer ez da berdin.

Iragan abenduaren 30ean Eusko Legebiltzarrak Ibarretxe Plana aurrera

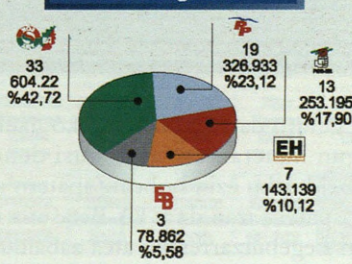
AZKEN LAU URTETAKO EMAITZAK

ALDERDIA	Eusko Leg. 2005			Eusko Leg. 2001			Espainiako Leg. 04		ALDERDIA
	botoak	%	eskainuak	botoak	%	eskainuak	botoak	%	
	463.873	%38,6	29	604.222	%42,72	33	420.980	%34,19	
	272.429	%22,6	18	253.195	%17,90	13	339.751	%27,59	
	208.795	%17,3	15	326.933	%23,12	19	235.785	%19,15	
	150.158	%12,5	9	143.139	%10,12	7	102.342	%8,31	
	64.931	%5,4	3	78.862	%5,58	3	80.905	%6,57	
	28.001	%2,3	1	-	-	-	38.565	%3,13	
	4.132	%0,3	0	-	-	-	-	-	
Abstentzioa		%31			%21,03				

Eusko Leg. 2005

Eusko Leg. 2001

atera zuenean, burujabetzen talka izan zen hauteskunde hauetarako irudikatu zen irudia. Kampaina gerturatu ahala, argi ikusi zen ez zela hori jokoan zegoena, hau ez zela plebiszitu bat. Emaitzek bete-betean baietsi dute susmo hori eta akordio zabal baten beharra aldarrikatu dute... Erantzuna, beraz, argi dago, edo herri honetako korrante politiko nagusiek gatazka bortitza gainditu eta bizikidetzarako akordio zabal bat finkatzeko prozesuari ekiten diote edo orain arteko egoera itogarrian korapilatuta jarraituko dugu.

Euskal Herriko indar politiko nagusien artean finkatu beharko litzateke akordio hori, baina, PPren jokaera ikusita, argi dago akordioaren osagai nagusiak EAJ-EA, PSE-EE eta ezker abertzalea direla. Ilegalizazioa tartean, gobernu akordioei begira EHAK-k ordezkatu-

ko du Batasuna, baina sakoneko negoziazio politikoan bera izango da giltzarri. Ikusi behar, dena den, elkarriketa prozesu batean ilegalizazioaren ondorioek zer dakarten, honek ere bere eragina izango du eta.

Zapatero eta PP

Akordio zabal hau bultzatu dezaketen beste eragile batzuk PSOE bera eta Jose Luis Rodriguez Zapatero dira. Orain arte keinu txiki batzuk ikusi dira eta ez da gutxi, baina, orain, errealitatean erakusteko aukera iritsi zaio, eta berak ere mugitu beharko du, hiru urte baitauzka Espainiako hurrengo hauteskunde orokorrak iritsi aurretik. Hauteskunde hauek arnasa eman diote euskal lurretan, baina soka motzean

Emaitzek akordio zabal baten beharra aldarrikatu dute. Erantzuna, beraz, argi dago, edo herri honetako korrante politiko nagusiek gatazka bortitza gainditu eta bizikidetzarako akordio zabal bat finkatzeko prozesuari ekiten diote edo orain arteko egoera itogarrian korapilatuta jarraituko dugu

ANDONI CANELLADA / ARGAZKI PRESS

lotuta geratu da Espainian. 17ko gauean hasi eta egun hauetan ere argi ikusi denez, PPK badu helduleku ezin hobea Zapatero astintzeko: "Zapatero izan da ETA-Batasuna indarberrituari Legebiltzarrerako atea zabaltu diona". Aitzaki paregabea du PPK, PSOEek EHAKri atea zabalik utzi diola esateko, PSOEek terrorismoaren aurkako Akordioa txikitzen duela, EHAKren gainean Guardia Zibila aurkeztutako txostenei mespretxu egin diela... Asperduraraino entzungo ditugun argudioak izango dira, baina itoginaren pazientzia eta eraginkortasunez zulatuko dute Espainiako iritziz publikoa. Felipe Gonzalezi bere azken legealdian PPK egin zion oposizio basatia bezain eraginkorra buruan izango dute PSOEkoek.

Baina Zapatero presidenteak jakin bazekien gainera zetorkion uholdeaz eta aurrera egitea erabaki zuen, EHAKren aurka egin gabe. Lehenik eta behin, bere helburu garrantzitsuen PSE-EEk emaitza ona izatea zen eta hori lortu du; hori bezain garrantzitsua zen, aldiz, EAJ-EAk eta EBk gehiengo osoa ez lortzea. Areago, PPK eta PSE-EEk hiruko gobernuak baino boto bat gehiago lortu dute eta Aralarren eserlekuarekin berdinketara bakarrik iritsiko litzateke Ibarretxe. Eszenatoki paregabea egokitu zaio PSOERI, balizko negoziazio prozesu batean EAJrekin eroso aritzeko. Azken finean, eta PPri aurre egiteko, badaki euskal gatazkan duen jokaera funtsezkoa izan daitekeela bigarren goz Espainiako Gobernu buru izateko. Zeresanik ez, ahalegin horretan bake prozesu bat irekitzea lortuko balu.

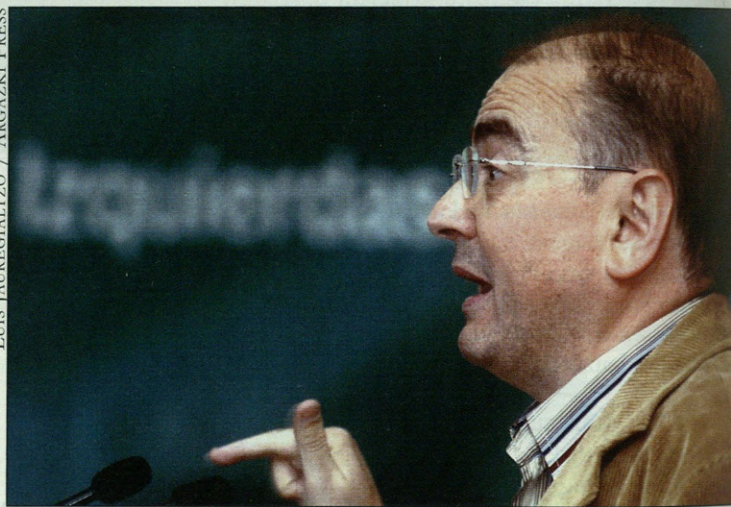
Gobernu eraketa eta hurrengo lehendakaria

Akordioen dantza hasi da jadanik eta gobernu berriaren eraketarako atea zabaltzeko bezain korapilatsuak dira hauteskunderen ondorengo lehenengo egunetan.

PP, PSE-EE eta Ezker Batuaren arteko koalizioa baztertuta dago, sozialistek eta Madrazo-

Aralar lehen aldiz izango da Eusko Legebiltzarrean, Aintzane Ezenarrok lortutako eserlekuari esker.

LUIS LAUREGIALIZO / ARGAZKI PRESS

Ezker Batuak 2001eko emaitzak errepikatu ditu eta 3 jarleku izango ditu Gasteizen.

ren alderdiak argi adierazi dute ez dela halako alternatibarik gauzatuko.

EAJ-EA-EB eta Aralarren arteko koalizioa posible da. Baina siglen saltsa-maltsaz gain, gobernu gutxiengoan legoke eta bere ahuldea handiegia litzateke PP eta PSEren aldiari aldiko erasoan aurrean. Horrez gain, proiektu asko aurrera ateratzeko EHAKren akordioa beharko luke eta, beraz, honekiko menpekotasun handia izango luke. Ez da erraza halako koaliziorik irudikatzen, baina ezta ezinezkoa ere, baldin eta beste maila bateko akordio estrategikoagoak gauzatuko balira. Bake prozesu baten barruan kokatuta posible izan daiteke, baina honek eskatuko luke nagusiki EAJ eta ezker abertzalearen artean urratua dagoen konfiantza giroa berregitea. Ibarretxe Planaren testuinguruan ere posible litzateke halako itunik, batez ere Batasunak adierazia duelako bere hitzaurrean aurrera egiteko urratsak ikusten dituela. Horrez gain, lehen uneen agian posible litzateke -EHAK Batasuna ez dela argudiopean estaliz- ETArekin gaia saihestea, baina horrek ibilbide gutxi izango luke epe motzean, ETArekin su-etena eta elkarriketa prozesu zabala barik.

EAJ-PSE

Beste aukera handia PSE eta EAJren arteko akordioa litzateke eta ikusi behar da honetan sartuko litzatekeen ala ez. Euskal politikagintzan tradizio handiena duen aliantza da eta, gauzatzeko zaila izanik ere, gehien entzuten dena eta egiazki posibleenetakoa. Aukera hau mamitzekotan, ordea, alderdi batek nahiz besteak egungo beren jarreraren aldaketa esanguratsuak izan beharko lituzke. Patxi Lopezek behin eta berriro aipatu du Ibarretxe Planaren erretiratu beharko litzatekeela eta bera ez dela inoren lehendakariorde izango. Bigarren baieztatzen samur gaituzte daitekeela pentsa liteke, batez ere PSE-EEk bere gustuko akordio bat lortuz gero. Ibarretxe Planare-

GASTEIZKO LEGEBILTZARRAREN OSAKETA

 29		 18		 15		 9		 3		 1				
J. Jose Ibarretxe EAJ-EA ARABA	Rafael Larreina EAJ-EA ARABA	Covadonga Solaguren EAJ-EA ARABA	Iñaki Gernabarrena EAJ-EA ARABA	Emilio Góbaro PSE-EE ARABA	Jesus Loza PSE-EE ARABA	Juana Madrigal PSE-EE ARABA	Oscar Rodriguez PSE-EE ARABA	Escoi Laturiondo PSE-EE ARABA	Natalia Rojo PSE-EE ARABA	Antonio Rivera PSE-EE ARABA	Carmelo Barrio PP ARABA	Carlos Urquijo PP ARABA	Iñaki Oiarzabal PP ARABA	M ^o Jose Lafuente PP ARABA
Estelita Bdi de Harzida EAJ-EA ARABA	Nerea Antia EAJ-EA ARABA	Javier Balza EAJ-EA ARABA	Idoia Cuadra EAJ-EA ARABA	J. Maria Atutxa EAJ-EA BIZKAIA	Patxi Lopez PSE-EE BIZKAIA	J. Antonio Pastor PSE-EE BIZKAIA	Isabel Celae PSE-EE BIZKAIA	Rodolfo Ares PSE-EE BIZKAIA	Idoia Mendia PSE-EE BIZKAIA	Merche Agundez PSE-EE BIZKAIA	M.C. Lopez de Oñaz PP ARABA	Encina Regalado PP ARABA	Iñaki Ortega PP ARABA	Leopoldo Berreda PP BIZKAIA
Idoia Zena-mutza EAJ-EA BIZKAIA	Iñigo Ukkullu EAJ-EA BIZKAIA	Joseba Azkarraga EAJ-EA BIZKAIA	Izaskun Bilbao EAJ-EA BIZKAIA	Elisabete Piñol EAJ-EA BIZKAIA	Miguel Buen PSE-EE GIPUZKOA	Jesus Egiguren PSE-EE GIPUZKOA	Blanca Roncal PSE-EE GIPUZKOA	Gemma Zabaleta PSE-EE GIPUZKOA	Coral Rodriguez PSE-EE GIPUZKOA	Antonio Danborenea PP BIZKAIA	Juana Iturmendi PP BIZKAIA	Fernando Maura PP BIZKAIA	Esther Martinez PP BIZKAIA	Maria San Gil PP GIPUZKOA
J. Antonio Rubalcaba EAJ-EA BIZKAIA	Gabriel Inclan EAJ-EA BIZKAIA	J.M. Glez. Zornilla EAJ-EA BIZKAIA	Leire Corrales EAJ-EA BIZKAIA	Arantza Aurrekoetxea EAJ-EA BIZKAIA						Arancha Quiroga PP GIPUZKOA	Borje Semper PP GIPUZKOA	Karmele Berasategi EHAK ARABA	J. Miguel Atxa EHAK ARABA	Maite Aranburu EHAK BIZKAIA
Joseba Egibar EAJ-EA GIPUZKOA	Unai Ziarreta EAJ-EA GIPUZKOA	Bakartxo Tejeria EAJ-EA GIPUZKOA	Rafael Uribearen EAJ-EA GIPUZKOA	Onintza Lasa EAJ-EA GIPUZKOA						Katalina de Madariaga EHAK BIZKAIA	M. Nekane Eruskin EHAK GIPUZKOA	Aiora Mitxelena EHAK GIPUZKOA	Aitor Sayans EHAK GIPUZKOA	Ane Auzmendi EHAK GIPUZKOA
Gema Glez. De Triabari EAJ-EA GIPUZKOA	Juan Porres EAJ-EA GIPUZKOA	Eneko Goia EAJ-EA GIPUZKOA	Nekane Alzelai EAJ-EA GIPUZKOA	Eider Mendoza EAJ-EA GIPUZKOA						Ander Irazusta EHAK GIPUZKOA	Konbi Bilbao EB-Berdeak ARABA	Javier Madrazo EB-Berdeak BIZKAIA	Antton Karrera EB-Berdeak GIPUZKOA	Aintzane Ezanarro ARALAR GIPUZKOA

na korapilatsua da, eta ez bakarrik akordioa lortzeko, baita EAJren baitan ere. Irabazi eta berriz lehendakari izanez gero, gobernuaren helburu nagusietakoa Espainiarekin negoziatzeko dela agindu du Ibarretxe, eta ondoren herri kontsulta egingo duela. Agindu zail horietatik duintasunez nola ateratzen den ikusi beharko da orain; ataka larrian harrapatuta dagoela esan liteke, baina politikan denetarik ikusitakoak gara.

EAJren baitan ere ez da txantxetako zabaltzen den unea. Oraindik ere hor dira Xabier Arzalluzen ondorengoaren hautaketa prozesuan zehar irekitako zauriak. Haizea alde eta lidergoan sendo, samurragoa da barne kohesioari eustea: orain ikusiko da horren hautu desberdin eta erabakigarriaren aurrean barne tentsioak EAJren kanpotik iradokitzen diren bezain gogorrrak diren. Ibarretxe bera da egoera zailean geratu dena eta orain ikusiko da bere lidergoaren sendotasuna; edozelan ere, nahiko garbi dago oso zaila izango duela bere plana euskal gizartearen merkatu politikoan saltzea, bai behintzat berak jarritako prezioan.

EAJ-PSOEren balizko akordio baten baitan funtsezkoa litzateke PSOEak bultzatu nahi duen estatu ereduaren erreforma. Gernikako Estatutuaren erreforma eremu horretan kokatuko lukete alderdi biek, eta bide batez jeltzaleek beste indar bat eman ahal izango liokete Zapateroren Gobernuari. Ez dirudi lekuz kanpo dagoenik pentsatzea halako itun batek barne tentsioak sor ditzakeela jeltzaleen artean. Aldi berean, gainerako alderdi abertzaleen dikan eta presioaren higadura pean legoke itun horretan, kontuan hartu

behar baita, bera izan ezik gainerako alderdi abertzaleek Nazio Ertabidagunearen testuinguruan sinatua dutela gatazka bideratzeko oinarritzko hitzarmena.

Ikusten denez, ia dena da airean, zabal-zabalik. Gobernu era batera ala bestera gauzatu da, baina badirudi badela garaia hortik haratago joan eta behingoz sentsibiltate nagusienak asetuko dituen gutxieneko akordio bat lortzeko. Argi dago gizarteak akordioak eskatzen dituela, orain ikusi behar dena da ea klase politikoa hauek ahalik eta modu zabalenean gauzatzeko gai den. Osatzen den gobernu osatuta ere, lasai esan liteke euskal gizarteak begi onez ikusiko lukeela bake prozesu baten irekiera eta, gainera, azken hilabeteetako giroak horretara bultzatzen duela. Lana, pazientzia handia eta borondatearekin badirudi EAJ-EAk, PSE-EEK eta ezker abertzaleak ordezkatzeko duten mundu zabal horien arteko prozesurik ireki daitekeela zabaldu den ziklo berri honetan. PP eta bere inguruko jarrera ezaguna da eta, gainerako alderdi eta eragile sozialen artean, ez dirudi arazo handirik legokeenik aipatu hirukoaren gurdia bakearen norabidean bultzatzeko. Bi oinarri nahikoak izan daitezke, seguruena, nahiz eta zehaztapen eta nabardura askoko testuinguruaz hornitu beharko liratekeen: bat, euskal gizartearen herritarren gehien-goaren —zenbatekoa ote?— borondateak ez du mugarik; bi, ezin dira indarra edo biolentziaren mehatxuak erabili helburu politikoak lortzeko. Aukera historikoez aritzeak asperdura eta aukera galduetara garamatza, nahikoa litzateke azpimarratzea aukera berezi hau iragaten uzteak etsipenean urrats bat gehiago ematea litzatekeela. ■

Egoera egonkorra, baina bozak dantzan

Hona jarraian EAeko hiru lurraldetako emaitzetan lau datu adierazgarriak: EAJ-EAren egonkortasun zalantzarria, PSE-EEren bozen goranzko joera, ezker abertzalearen bozen berreskuratzea eta PPren gainbehera.

JUAN RUIZ/ARGAZKI PRESS

Esanak esan, Maria San Gil galtzaile izan da hauteskunde hauetan.

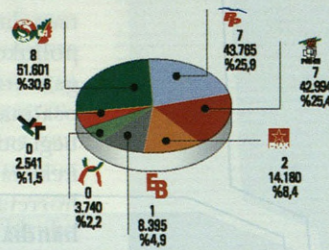
Bi aukeren bozak batuta, EHAK eta Aralarrenak, 45.000 boz gutxiago bildu du oraingoan. Duela lau urteko emaitzekin alderatuta ordea, 40.000 boz berreskuratu du. EBk 71.064, 78.862 eta 64.931 boz bildu ditu, hurrenez hurren. Bilakaera gorabeheratsua, aurrekoetan irabazi zuen halako bi galdu du oraingo hauetan. UA alderdiak 4.132 boz lortu du, eta besterik gabe, bilakabidean Legebiltzarretik desagertu da.

Ondorioz, Lizarra-Garaziko Akordioa indarrean izan zen hauteskundeetatik azken hauetara EAJ-EAk boz kopuruari eutsi badio ere –sendo egotetik indartsu egotera pasa zen lehen lau urtetan– Ibarretxe Plana tarteko izaki, ahulago agertu da 2005eko hauetan. PSE-EE da bilakabide honetan goranzko joera aurkitu duen baka-

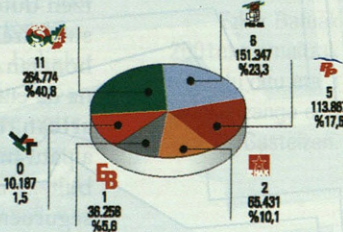
MIKEL ASURMENDI

EUSKO LEGEBILTZARRERAKO alderdien botoen bilakaera azalduko dugu jarraian. EAJ-EA koalizioak, 1988an, 458.957 boz lortu zuen, 2001ean 604.222 eta 463.873 2005ean. Bilakabide honetan boz kopuruari eutsi dio, baina, aurreko bozetako emaitzekin alderatuz 140.000 boz galdu ditu. PSE-EEK 220.052 boz lortu zuen 1998an. Orain lau urte 253.195 eta oraingo honetan 272.429. 50.000 boz irabazi du bilakabide horretan. PPren bilakaera hauxe da: 251.743, 326.933 eta 208.795 boz. Bilakabidean 50.000 boz inguru galdu du. Ezker abertzalearen bilakabidean berriz –aukerak aldatu direla kontuan hartuta–, honelakoa: EHk 224.001 boz bildu zuen 1998an, 143.139 2001ean eta EHAK-k 150.188 boz oraingoan. Aralar alderdiak –lehen aldikoz aurkeztu dena– 28.001 boz lortu ditu.

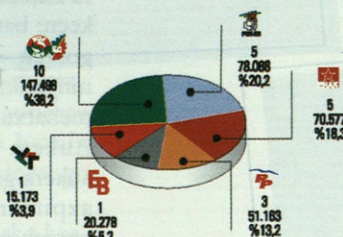
LURRALDEKAKO DATUAK BOTO, ESKAINU ETA EHUNEKOTAN

ARABA			
	51.601	%30,6	8
	42.994	%25,4	7
	43.765	%25,9	7
	14.180	%8,4	2
	8.395	%4,9	1
	3.740	%2,2	0
	2.541	%1,5	0

BIZKAIA			
	264.774	%40,8	11
	151.347	%23,3	6
	113.867	%17,5	5
	65.431	%10,1	2
	36.258	%5,6	1
	10.187	%1,5	0

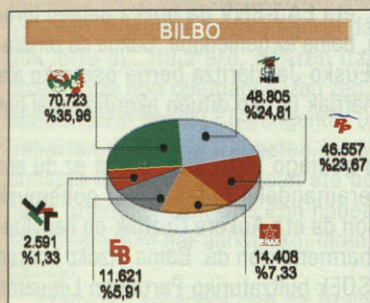

GIPUZKOA			
	147.498	%38,2	10
	78.088	%20,2	5
	51.183	%13,2	3
	70.577	%18,3	5
	20.278	%5,2	1
	15.173	%3,9	1

Ezker abertzaleak bozak berreskuratu ditu hiriburuetan

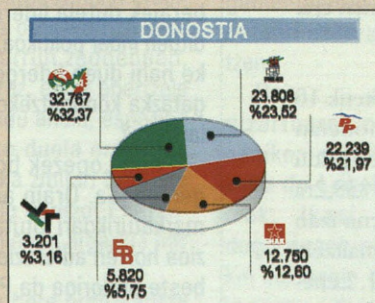
Bilbo

EAJ-EA irabazle, baina... Koalizioa izan da bozkatuena hiri honetan, 70.723 boz bildu du. Alta, 2001ean baino 20.000 boz gutxiago bildu du. Euskal nazionalisten edo jeltzaleen hirian galera nabarmena. PSE-EE izan da boz gehiago bildu duen bakarra: 48.805; 5.000 baino gehiago 2001ean baino. PPK 46.557 ateratu duen arren, duela lau urte bildu zituen 71.030 haietatik oso urrun geratu da. EHAK izan da bozetan ondo paratuta jalgia den beste alderdia, 14.408 boz bilduz. EHk 13.852 boz bildu zuen aurrekoetan. Aralarrek 2.591 lortu du. EBk 11.621 lortu du, 3.000 boz galduz. Bilbo hirian, datu deigarria, alderdi konstituzionalistek alderdi abertzaleek baino boz gehiago bildu dute: 7.000 boz gehiago. Boz konstituzionalisten kopurua gainditu ahal izateko EBren bozak behar dira.

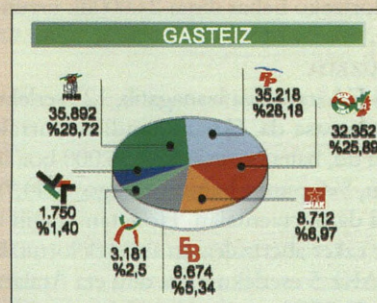
Donostia

Koalizioa garaile eta ezker abertzalea tinko. EAJ-EAk 32.767 boz irabazi du, alabaina, 15.000 galdu du 2001eko bozekikotan. Hiri honetan ere PSE-EEK bozak irabazi ditu nabarmen: 21.846 boz izatetik 23.808 izatera pasa da. Kontuan hartu behar da, berak kudeatzen duela bertako Udala. PP da beste alderdi galtzailea: 32.045 lortetik 22.239 biltzera pasa da. San Gil lehendakari hautagaiak, bertakoa izaki, emaitza kaskarra lortu du. EBk 1.500 boz baino gehiago galdu du. Ezker abertzalearen bi aukerak kendu dizkiote bozak apika: EHAK 12.750 bildu du, EHk 12.426 bildu zuen aurrekoetan. EHAKk ondo eutsi dio erronkari. Aralarrek ere kopuru polita bereganatu du: 3.201 boz. Donostian boz abertzalea da nagusi. Alkatea artean, PSE-EErena da.

Gasteiz

PP galtzailea eta PSE-EE irabazlea. PSE-EE izan da irabazlea 35.892 bozekin; 3.000 boz irabazi du. PP, berriz, galtzailea. 2001ean baino 15.000 gutxiago lortu du. PPK Gasteizko Udaletxea eta Arabako Diputazioa kudeatzen dituela kontuan harturik, emaitza kaskarra lortu du. PPK Gasteiz jotzen du bere hiritzat eta Araba bere lurraldetzat. EAJ-EA ere ez da ondo paratuta ateratu, duela lau urte baino 9.000 boz gutxiago lortu du. EBk ere galera nabarmena izan du: ia 3.000 boz. EHAKk 8.712 lortu du, EHk lortu zuen 7.363 bozak gainditu du. Aralarrek, 1.750 boz lortu du. Ezker abertzalearen bi aukerak 10.462 boz pilatu dute. Edonola ere, konstituzionalisten bozak 70.000 dira eta indar abertzaleen eta EBren bozek batera ez dituzte 50.000 gainditzen hiri honetan.

rra, bozak irabazi dituen alderdi bakarra da, PPren bizkar irabaziak hain zuzen ere, beste alderdi konstituzionalistaren bizkar. PSE-EEK PPK galdu dituenak irabazi ditu; bilakaera horretan duela lau urteko inflexio puntua kontuan hartu behar da: PPK ordutik gaurrera Madrilgo Gobernua galduz batera, 120.000 boz galdu ditu EAEn. Ezker abertzalearen bi aukerak kontuan hartuta, duela lau urteko bozen beherakadari eutsi eta buelta eman dio nabarmen. EB da alderdi egonkorrena boz kontuetan.

Boz kopurua begiratzeaz batera, herritarren parte-hartzearen bilakaera esanguratsua da. Duela zortzi urteko hauteskundeetan EAEko %69,89k bozkatu zuen. Duela lau urte %78,97ak; oraingoetan, berriz, %69,0k. Azken zortzi urte hauetan, hamar puntuko bilakabide eta joera gorabeheratsu horrek ederki ondo erakusten du herritarren jarrera. Bozen bilakabideak eta alderdien indar korrelazioaren joera gorabeheratsuak bat egiten dute. Etorkizunean, abstentzioa hautatu duten herritarren bozak erabakiorrak izan litezke EAEko mapa politikoaren berrosatzeko.

Segidan, lurraldez lurraldeko emaitzei erreparatu diegu, behako hurbilago batez, boz kopuru emaitza zaharrek eta berriek xehetasun gehiagoko eskainiko dutelakoan. Begirada hau azken bi hauteskundeetan baino ez dugu finkatuko ordea.

ARABA

EAJ-EA koalizioak 51.601 boz lortu du oraingoran: %30,6 eta 9 eserleku. Hiru puntu jaitsi da portzentaian eta duela lau urte baino 13.000 boz gutxiago lortu du. Eserleku bat galdu duen arren, bera izan da alderdi irabazlea. PSE-EE 39.469tik 42.994ra igo da. Hiru mila boz irabazi ditu. Bost puntu irabazi ditu, eta bi eserleku. PPri hartu dizkio bi eserleku horiek. Aurreko hauteskundeetako emaitzekin alderatuta, bera da boz irabazle bakarra. PPK, bien bitartean, ia 20.000 boz galdu du, zazpi puntu. Beraz, konstituzionalistek 15.000 boz baino gehiago galdu dute. Koalizioak baino gehiago. Lurralde honetan, EHAK -ezker abertzalearen aukera- izan da beste irabazle nabarmena. Lurralde honetako laugarren indarra da, 14.810 boz irabazi ditu, bozen %8,4 lortu du eta

bi eserleku. EHk, duela lau urte eserleku bakarra lortu zuen. EBk 3.000 boz galdu du, baina eserlekua-ri eutsi dio. Aralar alderdia urrun geratu da eserleku bat erdiestetik. 2.541 baino ez du lortu, bozen %1,5a; Legebiltzarrerako aukera politikoa izatetik urrun orainokoa. UA, 3.740 boz erdietsita ere, eserleku bat lortzeko behar diren 6.000 bozetatik urrun geratu da.

BIZKAIA

EAJ-EAk irabazi du lurralde honetan ere. Alabaina, hemen ere, eserleku bat galdu du. 12 eserleku zituen eta 11 ditu orain, % 3 puntu eta 30.000 boz galdu ditu. PSE-EE da gehien irabazi duena: 2 eserleku; 4 zituen eta 6 ditu; 11.000 boz baino gehiago eta %5 puntu. Araban ez bezala ordea, eserleku horietako bat EAJ-EAri kendu dio eta bestea, berriz, PPri. PPK galdu du boz gehien: 32.000; bozen %6 puntu. Eserleku bat baino ez ordea. EHAKk 65.431 boz lortu du, bozen %10,1 eta bi eserleku. EHk lortu zituen bi eserlekuak atxiki ditu. Halaber, EHk baino 4.000 boz gehiago lortu du. Lurralde honetan ere, ezker abertzalearen aukera honek hobetu ditu aurrekoak. EBk eserleku bera beteko du. Nahiz eta 7.000 boz gutxiago eskuratu, ehunekoetan sostengu bera eskuratu du. Aralarrek 10.000 boz lortu ditu. Eserleku bat lortzeko behar diren 24.000tik urrun hemen ere.

GIPUZKOA

EAJ-EA irabazlea izanagatik, 12 eserleku izatetik 10 izatera pasa da. Galera handiena lurralde honetan jasan du, baita bozetan ere: 55.000 boz inguru galdu baitu, %6 puntu baino gehiago. %44,7tik %38,2ra jaitsi da portzentaia. Honetan eragin zuzena izan dute ezker abertzalearen aukerek lortutako emaitzek: EHAKk 5 eserleku lortu ditu eta Aralarrek 1. Lehenak 70.577 boz eta 15.173 bigarrenak. Bi aukera hauen artean, bozen %22,2 lortu dute: 6 eserleku. EHAK indar handiz agertu da lurralde honetan, zalantzarik gabe. PSE-EEK 4 eserleku zituen eta 5 ditu. Alabaina, 4.000 boz besterik ez ditu irabazi, %4 puntu. PPK galdu du eserleku hori, baina 30.000 boz baino gehiago galdu duela kontuan hartu behar da. Bozen galerak eta irabaziak ez dira proportzionalak, alegia. Kasuon, PSE-EEK etekin oparoa lortu du PPren bizkar. EBk 3.000 boz galdu du lurralde honetan, ehunekoetan eusten dio ordea.

ESPAINIAKO KONGRESUAREKIKOAK

Datu saltsa hau loditu edota argitu aldera, 2004ko Espainiako Kongresurako hauteskundearen emaitzetan azken begirada botako dugu. EAJk 420.980 eta EAk 80.905 boz lortu zituzten, orain biek elkarrekin: 463.873. PSE-EEK 339.751, orain 272.429. PPK 235.785, orain 208.709. Ezker abertzalearen HZK -boz baliogabetua- 91.978, EHAKk orain 150.188. Aralarrek ez zuen aurrekoan parte hartu, 28.001 lortu du orain. EBk 102.342 eskuratu zuen orduan eta orain 64.931. Datuen saltsa-maltsan aritzeak herritarren bozen joerak eta nahiak hautes-lapikoe-tako usainak hobekiago ezagutzen lagun gaitzake. Usainak usain eta usteak uste. ■

Bake eta demokrazia

Arantza Urkaregi
EHKko irakaslea

Letra hauek idazten ditudanean, asteleheneko 8ak jota dira eta ez dakit Ibarretzek, kanpainen zehar eta atzo ere esan bezala, Zapaterori deitu dion ala ez, baina horrela egin badu ez dakit zer esango dion. Ibarretzek hauteskunde hauek konbokatu zituenean, ez dut uste atzoko emaitzak espero zituenik, baina bozkek adierazten dutena kontuan hartu beharko du. Horrexegatik, momentu honetan, presa ez da lagun ona.

Ez Ibarretxerentzat, ez inoren-tzat. Atzoko emaitzek indar politiko guztiei ematen diete zer hausnar-tu. Nire ustez, atzo, euskal herritarren gehiengoak, dudarik gabe, egoera berri batera ailegatzeko nahia adierazi zuen. Egoera berri bat, bake eta demokrazian oinarrituta, bide politikoen bidez egina eta aukera politiko guztien parte-hartzea beharko duena.

Hauteskunde-gauean Ibarretzek berriro azpimarratu du beraiek dutela lidergoa, eta EAJ-PNV da bozka gehien lortu dituen indar politikoa, bai, baina ez gehiengo. Gakoa da zertarako nahi duen lidergoa. Eusko Jaurilaritza berria osatzeko ala gatazka konpontzeko oinarriak jarriko dituen akordio zabal bat lortzeko?

Patxi Lopezek bozka gehiago lortu ditu, baina ez du ere gehiengo. Orain arte eramandako bidea Aznar gobernua markaturikoari lotuta egon da eta Aukera Guztiak-en ilegalizazioa horren adierazle nabarmena izan da. Baina atzoko bozken beste ondorioa da PP-PSOEk bultzaturiko Partiduen Legearen porrota.

Oztopo guztien gainetik, Batasuna presente egon da hauteskundeetan eta EHAK-k lorturiko emaitzek, poztekoak izateaz gain, erronka ederra planteatzen digute ezkerreko eta abertzale garenoi: Anoetako proposamenean plazaraturikoa gauzatzea.

Ez da erraza izango. Hauteskunde-emaitzek irudikatu duten puzzlearen ondoren, lehendakari berria izango denaren inguruko eztabaidak hartuko du protagonismoa. Baina hori ez da garrantzitsua. Guztion artean hitz egin behar dugu, gaurtik bertatik, baina ez Ajuria Eneara joateko behar den gehiengo osatzeko. Mahai baten inguruan eseri behar gara eta euskal herritarren gehiengoak nahi dituen bakea eta demokrazia lortzeko bidea guztion artean adostu. Ez da lan makala izango!

Euskal herritarren
gehiengoak, dudarik
gabe, egoera berri batera
ailegatzeko nahia adierazi
du. Egoera berri bat,
bake eta demokrazian
oinarritua, bide
politikoen bidez egina
eta aukera politiko
guztien parte-hartzea
beharko duena

Legeek ezin dute errealtatea ezkutatu

Baleren Bakarkoa
Eusko irakaslea

Partidu Popularrak uste zuen alderdi bat legeaz kanpo utzi ondoren ezker abertzalea desagertuko zela. Bai, erakunde politikoetatik desagertu da, baina gizartean hor dirau. Horrela, PSOEk ireki duen zirikitu interesatua zuhurki erabili ostean, Guadiana bezala agertu da eta ordezkaritza sendoa lortu du. Hala ere, ETaren itzala urrun zegoenean, ordezkaritza hori oparoagoa izan zen. Beraz, ezker abertzale ofizialak jakin badaki ETarengandik urrundu ahala, espazioa irabazten duela eta irabazten jarraituko duela erakunde armatua desagertzen denean eta borroka zibilari betirako bidea uzten dionean. Une ezin hobea dela deritzot ETarentzat irteera duin bat aurkitzeko, diren gehienek argazkia hor baitago.

Itxarotako sorpresa izan da Aralarrek bere ordezkaritza lortzea, oztopo guztiak gainditu ostean. Zalantzarik gabe, ezkerretik Gipuzkoako Biltzar Nagusietan Ezenarro andereak egin duen lan bikainaren saria dela esan dezakegu. Orain, Legebiltzarrean erakutsi beharko du berak dakien hori guztia, beste ezker abertzalearen ordezkari garrantzitsua bilakatu baita.

Zalantzarik gabe, galtzailea EAJ-EA koalizioa izan da. Ibarretxe jaunak ez du jakin transmititzen bere planaren onurak, ez bere alderdiaren barruan, ezta ere kanpoan. Bestal-

de, gizarteari zaila egiten zaio ulertzea behin eta berriro aitortzea herriak izango duela azken hitza eta bien bitartean bere gobernukideek, kontseilariak, Abiadura Handiko Trena, Pasaia Superportua, Saihesbide erraldoiak, Zornotzako zentrala, Ertzaintzaren jokaera eta abar gauza guztien gainetik egin behar direla azpimarratzea, iritzi ugari jarmonik egin gabe. Beraz, proiektuak, edozein izanda ere, negoziatu beharko dituzte, sentsibilitate guztiak kontutan hartuz.

Ezker Batuak bere espazioa mantendu du, bere lan txukunaren sari gisa. Pentsatzen dut aukerak irekita geratzen direla ezkerreko politikak sendotzeko, Legebiltzar honen jorak ezkerrean egin baitu hauteskunde hauetan. Ea egiaztatzen den!

Alderdi Konstituzionalistek gora egin dute, garaile garbia PSE izan baita EHAKrekin batera. Horretan ez dago dudarik, nahiz gorakada hori ez den hain espektakularra izan. Espainiar eta euskaldun izan nahi dutenak hor daude, baina gutxiengoa izanik ezin dute jarraitu, estatua- ren babesarekin, euskal gizartearen gehiengoaren borondateari irteerak ukatzen.

Beraz, euskal gizartearen argazki nahikoa erreala islatuko du Legebiltzar- rarak. Ikasi behar dugu denok elkarrekin bizi behar dugula, inoren bermerik gabe, ez estatuarena, ezta ETarena ere. Horretarako mahai batean eseri behar da marko juridiko-politiko eroso batera heltzeko eta sufri- mendu orori atek aurkitzeko.

Euskal gizartearen argazki
nahikoa erreala islatuko du
Legebiltzar- rarak. Ikasi behar
dugu denok elkarrekin bizi
behar dugula, inoren bermerik
gabe, ez estatuarena, ezta
ETarena ere. Horretarako
mahai batean eseri behar da
marko juridiko-politiko eroso
batera heltzeko eta
sufrimendu orori atek
aurkitzeko

harpidedun egin zaitez

Urte osoko harpidetza (12 ale): 30€ BEZ barne | Iparraldean 58€ BEZ barne

harpidedun izatearen abantailak

- aldizkariaren urteko 12 aleak etxean jasotzeko aukera
- gure argitaletxearen liburuetan %25eko beherapena
- Yorick, gure liburudenda birtualean egindako edozein erosketetan %10eko deskontua

Elizburu kalea 3 - 48230 Elorrio • tel. 946 583 082 • fax. 946 231 886 • www.artezblai.com • artez@artezblai.com

Errauskine eta gazta

ALBERTO ELOSEGI

Elisabete
Garmendia
Kazetaria

Juan Jose Ibarretxeri izerdi tantak ikusi zaizkio hurbileko planoan, eta laster bota du, subkontzienteak eraginda seguru asko: "Merezi du izerditzeak". Maria San Gilek lausotuxe zeukan begitarte, kleenexa erabili berri balu bezala. Patxi Lopez beirazko igogailuan gora agurka, metafora zirudien bidaian. Javier Madrazok neurriko tonua erabili du, ez gora, ez behera. Aintzane Ezenarro pasatu egingo zen Kontxan bainua hartzeko proposamenarekin. Nekane Erauskini ezin izan diot bisaia ondo ikusi, La Casillako argiztapena ez baitzen telebistarako egokiena. Lasaitu ikaragarria hartuta zegoela iruditu zait,

hori bai, Goierriko erara "do" eta "don"ka hitz eginez askatu denean.

Festazalea da bat, eta oportunista samarra. Sanferminetan iruindarra izan nahi luke, Iñauterietan tolosarra eta lekeitiarra Sanantolinetan. Gaur gauean berriz, EHAkekoa izan nahi luke batek, eta sentituko litzateke ipuineko

Errauskine bezala, hankapean eta zarpail ibiltzetik, plazako eder eta miretsiena bihurtuta. Eta mendekua hartuko luke jasandako jipoi, irain eta gutxiespenengatik.

Festa gauetan, ordea, konturatzerako argitzen du egunak. Zortzietan zeukan jarrita lanarekin hitzordua Ibarretxek, zazpietara aurreratu zaio Patxi Zabaleta eta berandu arteko beta hartu du Arnaldo Otegitik. Ordu batzuk gorabehera, xanpainaren eta ozpinaren lurrinak ezkutatzen direnean, hotz-hotzean, izerdia eta malkoak xukatuta, itsasoko kresala garbituta eta tenplea berdinduta, hasi beharko dute taxuz maneiatzen apirilaren 17ak ondutako gazta zapore anitz hori.

Bitartean ebidentzia bat daramat ohera: errealitatea egoskorra dela gero, eta ostrukarena egiteak ez duela balio lege eta bitarteko guztiak horren zerbitzura jarrita ere.

« Bitartean ebidentzia
bat daramat
ohera: errealitatea
egoskorra dela gero,
eta ostrukarena
egiteak ez duela balio
lege eta bitarteko
guztiak horren
zerbitzura jarrita ere

Berdinketa tekniko

ALBERTO ELOSEGI

Aingeru Epaltza
Idazlea

Miraz nago batzuen negarrez eta bertzeen algarez. PPK beheiti egin du, egia. Ezker abertzale desgisatuak, berriz, goiti. Egia biribila, hori ere. Eta hala ere, joan den igandeko hauteskundeen emaitzei ohartuta atera daitekeen ondorioetariko bat da Euskadiko euskal herritarren artean kasik 60.000 gehiago direla ETAko presoak kartzelan betikoz usteldurik ikusi nahi litzuketenak, haien berehalako askatasuna sinatuko luketenak baino.

Hamaika gogoeta egiten ahal da hilaren 17ko bozketaz. Banan-banan azter daitezke alderdi bakoitzaren emaitzak, eta arrazoi pisuak mamitu honen gorakada edo haren beherakada argitu beharrez. Kanpotik begiratuta, ordea —hala ari naiz—, Erkidego Autonomoko gizartearen argazkia eskaini digute. Gizarte nekatu baten argazkia oroz gain. Gatazka politikoaren portreta ere badelako. Eta berdinketa tekniko baizik ez da ageri irudi horretan. Berdinketa tekniko baina, 25 urte eta gero, abertzaleak abertzale ez direnak baino guti batzuk gehiago baizik ez izatea. Politikariak kezkatzeko moduko itsumenak joak leudeke, hori ikusten ez balute.

Hauteskunde hauek ekar zezaketen emaitzarik gaiztoena lehengoa egonkortzea zen. Jarleku dantza tikia izan da, eta

hura aski panorama azpikoz goiti iraultzeko. Ibarretxe Plana deiturikoa izan ezik, dena izanen da posible legegitzaile honetan. Bai okerre, bai hoberena. Bai gizarte-urraketa itzulezin bilakatzea, bai 25 urtez interes politikoek gibelaturik eduki duten bakebideari ekitea. Kanpainako egun hauetan entzun ditugunek halako zirikitutatu bat uzten diote baikortasunari. Egoera politiko nahasiari aterabidea aurkitzeko beharra bultzagarri izanen ote da, bi, hiru eta are lau kantoiko mahai batera biltzeko? Bai agian. Nahas-mahasak, iluntasuna barik, argia ekartzen du zenbaitetan.

Eta gure politikoek lurralde-tasunaren kontzeptua simetria bilakatzen jakiten badute, argi horren errainuak EAEtik kanpora bizi garen euskaldunok ere berotuko gaitu. Horren premia ere badugu.

« Jarleku dantza tikia
izan da, eta hura
aski panorama
azpikoz goiti
iraultzeko.
Ibarretxe Plana
deiturikoa izan ezik,
dena izanen da
posible legegitzaile
honetan.
Bai okerre, bai
hoberena

INGURA ZAITEZ HITZEZ

Hitzen unibertsoan murgilduko zaitu Luma, euskarazko denbora-pasa eta hitz jokoen hilabetekariak. Egin zaitez harpidedun eta hilero jasoko duzu zuk aukeratutako tokian.

Urtebeteko harpidetza: Hego Euskal Herrian 31 € / Ipar Euskal Herrian 38 €

Harpidetzak: 943 37 15 45

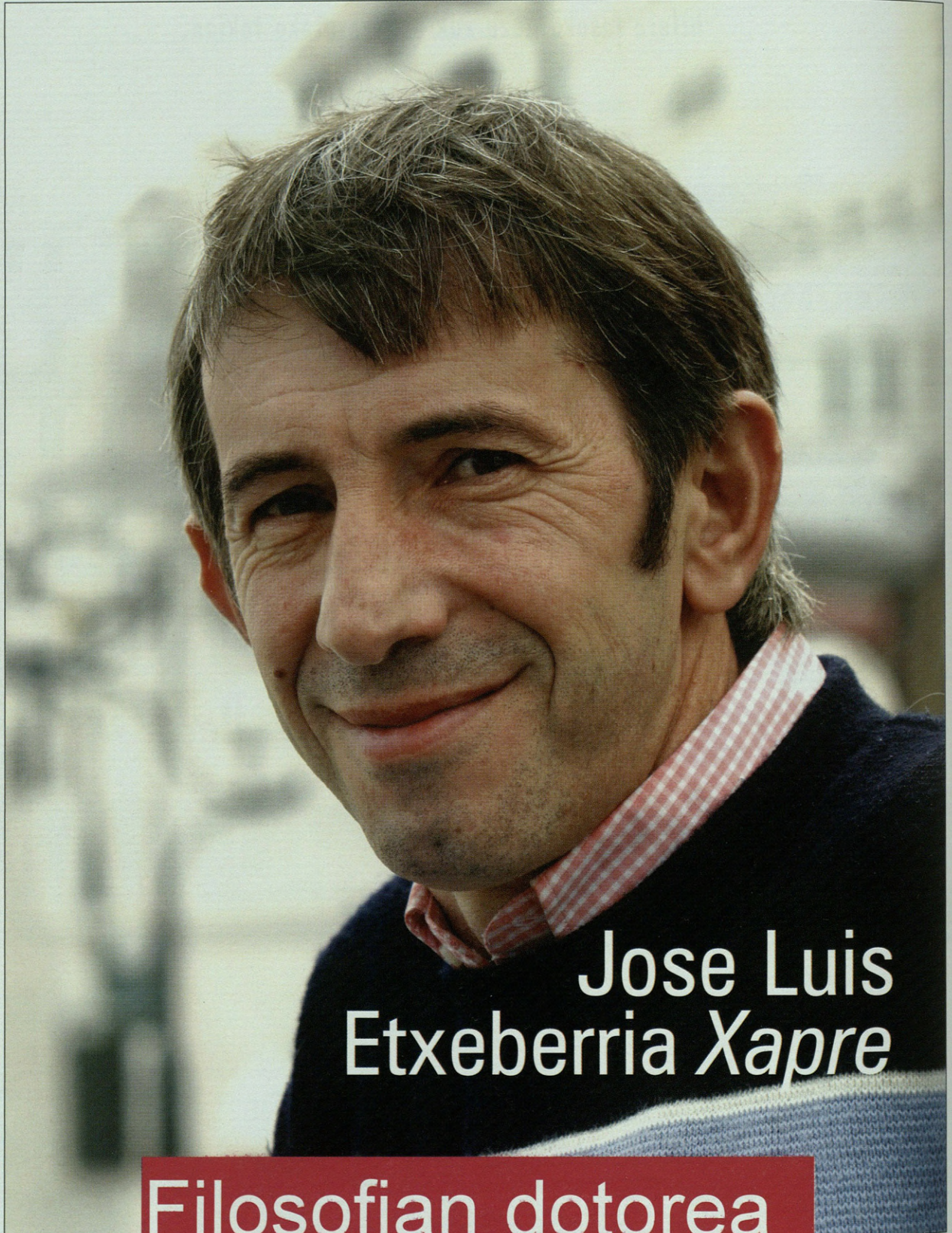
www.argia.com/luma

luma@argia.com

+ *lumatxo*
haurrentzako gehigarria

«Zenbat urte dauzkagu»

Jose Luis
Etxeberria *Xapre*

Filosofian dotorea

ez genuke jakin behar»

Soinu txikia irribarre bat bezala zabaltzen da *Xapre*ren eskuetan. Eta irria badoa bere bidea egiten belarritik belarrira. Harritik harrira, herritik herrira, irritik irrira, umorea doa bi hankaren gainean, presarik gabe. Irribarre soinu txiki bat bezala zabaltzen baita *Xapre*ren ezpainetan.

Nondik gatoz eta nora goaz?

Ni behintzat etxetik etorri naiz eta etxera noa. Horixe bakarrik dakit seguru.

Baina zein ametsetatik dator *Xapre*?

Bizitza niri beti ahal den onena gustatu izan zait. Eta behin, Zizurkilen, Tapia eta Landakanda ikusi nituen trikiti eta pandero jotzen. Landakanda txapelarekin zegoen, eta niri iruditzen zitzaidan zaharra zela. Baina bere egoerak txunditu ninduen: "horrek gure aitaren edadea edukiko dik, eta hemen zebilek neska gazteekin parrandan. Hauxe ofizio polita niretzakol".

Amak ordea eskolan saiatu behar zenuela esaten zizun. Zenbat ikasi zenuen eskolan?

Ermitan jaunartzea egin eta gero hasi nintzen eskolan, nahiko berandu, erdaraz batere ez nekiela. Baina eskolarako gogo gutxi nuen, oso gutxi. Gurea beste zerbait zen, erre kara joan, pilotan jolastu... Akordatzan naiz bai, amak bultzatzen gintuela ikas genezan eta ikas genezan. Urte batean hasi ginen, partikularra hartu, liburuak erosi, baina uuu... laster utzi nituen. Niretzat orduko ametsa eskolatik ateratzea zen. Gainera gaztetan aditu nuen, "zoriontsu bizitzeko ignorantzia behar da". Eta horrek argitu zizkidan ideiak: "Bueno, ezjakina izateko asko estudiatu beharrik ez zegok, ezta?".

Oraingo gazteek zuek gaztetan baino gehiago al dakite?

Segun zer mailatan. Lagunarteak, herriko bizitzak, uste dut asko erakusten duela, eta hori eskolan ez da ikasten. Oraingo gazteek arlo guztietaz jakin behar dute eta jakintsu gehiago dago, baina guk hogeita bi urterako sei zazpi urte generamatzien lanean, herriko bizimodua egiten, eta orain edade horretan oraindik estudiatzen ari dira. Bestalde, gaurko gazteak denak euren artean ibiltzen dira, eta zaharragoekin ibiltzea, lanean edo kalean, asko ikasteko ibilera da, gazteak zaharragoengandik ikasten du, eta zaharrek gazteagoengandik ere bai. Hori oso karrera polita da.

AMETS

ARZALLUS

Argazkiak: Dani Blanco

Adinen arteko inkomunikazio hori nola konpon liteke?

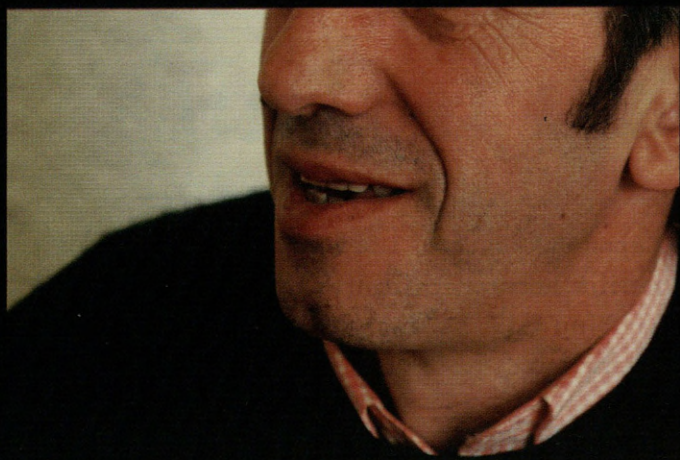
Niretzat, orain, obligazio bezala jarri behar litzateke, hogeita hiru urtetik hamarrera bitartean, herrian afaltzea. Hartara, ehun gazte baldin badaude herrian, egunero hogeik afalduko lukete herrian, eta horrek herriari balorea emango lioke. Euren artean ere jendea ezagutu, zaharragoekin harremanak sortu... Hala sortzen da herri giroa.

Gazterik hasi zinen zu lanean. Lana osasuna dela esaten dute batzuk.

Ez dakit ba, osasunik ez daukatenei ere lana kentzen diete. Nik ere, behin, Marino Lejarretaren etxean afari bat eduki, eta Txomin Perurenarekin silla saltoan ari nintzela, hanka bihurritu nuen. Joan nintzen hurrengo egunean

Nortasun agiria

Xapre 1957ko Santa Ageda egunean jaio zen, otsailaren 5ean, Zaldibiako Saturdi auzoan dagoen Izar baserrian. Sei anai-arreba izanik ere, baserriko lanerako denen beharra izaten zen orduan eta bederatzi urte arte ez zen herriko eskolan hasi. Bost urtean eskolan ikasi beharrekoak ikasi, eta lanean hasi zen Zaldibiako tailer txiki batean. Gerora, iturgin, koilararekin erakuntza lanean, edo autoak saltzen ere ibilia da. Baina trikiti lanak egin du *Xapre* Euskal Herri osoan ezagun. Joan den hogeitaz urteak eta gehiago plazarik plaza pasa ditu, eta oraindik ere segitzen du, han eta hemen, soinu txikia astintzen *Zarra* panderoarekin lagun duela. Mutilzaharra bera, amaren kontura bizi da jaiotetxean, baserriko lanak anaiaren eta aitaren kargu utzi, koinatari bere filosofiak azaldu, eta bi ilobei lo ipuinak kontatuz.

Beteluko petrikiloarenera, hartu zuen hanka, eta esan zidan: "Eta, lan asuntoa zer?" "Bueno, ez daukagu asko egiten dugun famarik...". "Orduan, sendatuko da!" hark. Nik uste alferrentzat medikurik onena hura zela, beti geldiegoteko agintzen zuen eta. Beraz lana ez da osasuna izango.

Egunean hamaika ordu lanean pasatzen dituztenak nola bizi dira?

Lotuta. Nik lanari aurkitzen diodan alde txarra hori da, bizitza lotu egiten duela, bizitzen ez duela uzten. Niretzat lana polita da, lana egin beharra dago, baina bizitzen uzten duen neurrian. Orain tristeena da gazteak lanean hasi orduko erretiratzeko desiratzen daudela, zahartzea nahi dute, eta hori triste da. Izan ere hamaika ordu egiten baldin badituzu ez daukazu disfrutatzeko denborarik, eta desiratzen zaude astea bukatzeko. Baina astea pasatzen da, segituan dator bestea, hura ere pasatzen da, eta esaten duzu: "Ea, baina nik bizimodu honetan zer?". Segituan bukaera ailegatzea nahi izatea bezala da.

Eta lanik egin gabe bizi daiteke?

Ni soinu jotzen hasi nintzenean askok esaten zidaten: "Afaria zeukaagu, bazkaria zeukaagu, etorriko al haiz?". Denek deitzen zidaten. Eta askotan erdi barrez edo, aitari eta esan izan diet, haiek lana egitea besterik ez baitute egin, eta lehengo jende batentzat langile fama edukitzea garaipen bat izan baita: "Hemen langile fama edukitzea baino alferraren fama edukitzea hobea da. Langile fama baldin badaukazu denek lanerako deitzen dizute. Eta alferrarena badaukazu, inork ez dizu lanera deitzen. Ikusten duzu, niri denek jan eta edan egiteko deitzen didate!". Eta jan eta edan gabe ez dago bizitzerik, lanik egin gabe bai.

Baina trikitia jotzea ez al da lana?

Lana bezala hartu behar duzu. Baina lan honek ona duena da trikitiarekin hamabi ordu edo

Denda aurrean lo

"Behin iritsi nintzen goizean etxera zazpiak aldera. Arbia egiteko garaia zen, abuztua. Aita konturatu zen orduan etorri nintzela, eta joan eta esan zidan: 'Motel, arbia egin behar diat, gero lo egingo duk eta karea ekarri hidak mesedez'. 'Bueno, bueno, etxekoengatik hau behintzat egin beharko diagu' pentsatu, eta joan nintzen herrira. Baina zortziak aldera joango nintzen eta almazena bederatzietan irekitzen zuten. Almazenen aurrean jarri nintzen zain, eta lo hartu nuen. Hamaika eta erdietan edo hamabietan esnatu nintzen. Esnatu nintzenean hartu karea eta etxera, eta hala esan nion aitari: 'Aita, karerik ez zegoen, eta almazenenekoak ekarri arte han egon naiz zain'. Eta aita gustura: 'Ekarri duk behintzat eta, nahikoa egin duk'".

egun guzia nonbait pasatzen baduzu gero askatasuna duzula, egun batzuk libre, eta beste lanak hori ez du. Beste lana da, egun bat, bestea, bestea... Eta trikitiarekin egun gogorra bai, igual lanean baino gogorragoa, badaukagu herriak goizeko hamaiketan joan eta hurrengo goizeko bostak arte egondakoak, aurrenak joan eta azkenak alde egin, eta beti besteen mende, baina jendea disfrutatzen ikustea ere polita da. Gainera, zuk pentsatu behar duzu gero askatasuna irabazten ari zarela, egun batzuk libre etorriko zaizkizula. Eta nik hori asko estimatu dut.

Lan guztiek dute bere ordaina, trikitiarena nola-koa da?

Soinuarekin gertatzen da, ez dela erraza, baina diru erraza ematen duela. Egund gogorra pasa arren momentuan kobratzen duzu, beraz diru azkarra da. Orain, gastatzeko ere kontuan eduki behar da, batera joan eta bestera joan, lanean irabazitakoa baino errazago botatzen baituzu.

Baina dirua zertarako da, gastatzeko ez bada?

Begira, nik bizitza gustatzen zaidan bezalakoa egin izan dut, eta dirua horretarako da azkenen. Gaizki gastatzeak kristoren mina ematen dit, baina jan eta edateko, eta behar den bezala disfrutatzen gastatzeak ez dit penarik ematen. Ni neroni asko ibiltzen naiz lagunartean, egunero, eta egunero ibiltzen baldin bazara, zintzoen ibilita ere dezente behar duzu. Nik, orain ere ez dut sekula etxean afaltzen, aurtan oraindik egund bakar batean ere ez dut etxean afaldu. Iaz hiru aldiz. Aldiz, egund bakarrean hiru sagardotegitatzik pasa naiz aurtan. Eta iaz izan nuen bolada bat, sei egunetan zortzi sagardotegitan izandakoa. Horregatik, kontrolatuta ibiltzen naiz. Orduan eta gehiago ibili orduan eta zintzoago eta kontrolatuago ibili behar duzu. Orduaren kontrolik ez, goizeko bostak, seiak, berdin zait, baina edanaren eta diruaren kontrola bai. Bestela modako kantua bezala zara, urtebeteen ibiliko zara, baina gero gehiago ez, desagertu egingo zara.

Gaucan beti kanpoan afaldu, gero etxera etorri, ordu txikitian igual aritu soinua jotzen ordubete bat edo, eta gero lo. Lo hamaikak edo hamabiak aldera arte, amak hots egin arte.

Ipuin kontalariarena jakingo duzu, beti kanpokoentzat ipuina kontatzen, eta etxekoa joaten zaionean ipuin eske harentzat ez duela izaten. Zuk etxean konplitzen al duzu?

Nik ama harantz eta honantz ibiltzen dut, batean enkargutara, bestean feriara... Gogo txarretik ere eraman izan dut, baina nire buruari beti esan diot: "Kanpoan besteengatik ari gaituk, soinu jotzen hainbeste ordu pasatzen dituk besteentzat, eta etxean ez duk egin behar?". Egun batean herri batean alegrearen papera egiten duena hurrengo egunean itzalitako sua bezala egoten da. Baina, amari eta, ahal dela, aurpegi txarrik ez. Lehendabiziko beti etxea da, gero herria, eta hortik aurrera hasten da bestea.

Egunero etxetik kanpora afaldu, hamabiak arte lo egin... Bizitza honetan nahi duzuna egitera jarrita zaude?

Nahi dena zaila da, baina... tira... bai. Bizitza sinplean ia nahi dudana egiten dut. Berriz jaio-ko banintz ere, seguruenara ez nuke asmatuko hobeto bizitzen. Azken batean gauza txiki batzuekin disfrutatzea bilatzen baldin baduzu, egin zenitzakeen gauzeekin, ondo ibiliko zara. Baina hasten baldin bazara gauza handi baten bila, urteak joaten zaizkizu, eta gero urte horiek joan ahala aldatu egiten zara, eta hark ez badizu jada ilusiorik egiten ezertara ez zara iristen. Eta agian hasten zara nahi duzuna egiteagatik nahi ez duzuna egiten. Hemen disfrutatzetik sufritzera gauza gutxi-gutxi dago. Edo sufritzetik disfrutatzerara. Nola hartzen den. Eta niri galdetzen badidate: "Daukazunarekin konforme?", beti esaten dut: "Nik horrela bizi guztirako firmatuko nikek. Kezka bakarria diat, beti horrela izaten zaila dela".

Zu salbuespena zara, gaur egun konformatzen ez den jende asko dago, gehiago nahiak jota bizi

Beste batzuek dirua, hogeita hamar edo berrogei urtean, pisu bat erosten xahutzen dute...

Edadekoei askotan esaten diet nik, erdi bromatan: "Zuk pentsatzen duzue ezkontzeko etxea behar dela, baina ezkontzeko etxea ez, ezkontzeko laguna behar dik! Neska, edo mutila, laguna aurrena!". Orain etxearekin ezkontzen dira, hark lotzen ditu, eta nik uste dut nahiko gogorra dela hori. Edade batean sartu etxebizitzan eta hura ordaintzerako langile normal bat zahartu egiten da. Baina bada beste zerbaitek kuriosoa. Udan Zarautzen egondakoetan, hondartzara dena jendez beteta ikusi, mundua kalean, eta Andoni Egañari esan izan diot: "Hi, hemen jendeak etxea hainbeste pagatu, eta gero denak hondartzan? Etxea hainbeste pagatuz gero kanpoan nola egon liteke? Probetxua atera behar zaiok, hainbeste pagatu duenak etxetik atera gabe egon behar like!". Nik ez dut ulertzen, hainbeste diru etxea pagatzen eta gero inork ez du etxean egon nahi.

Beste aukera bat da amaren etxean bizitzea.

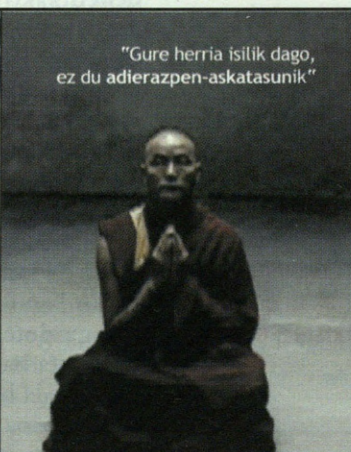
Ni hala bizi naiz. Suerte hori izan dut familian. Anaia gaztea dago baserrira ezkontuta, eta aita eta biak oso langileak dira, bien artean baserriko lanak egiteko problemarik ez dute izan. Niri sekula ez didate agindu lanik. Nirea bai suzteal

Nirekin ezkondu?

"Aurreko batean neroni ere grazia egin zidan. Telefonoak jo zuen etxean, hartu nuen eta neska gazte baten boza: 'Xapre al zara?' 'Bai'. 'Ezkondu egin nahi nuke eta...' -esan zidan- 'Ah, ba ni konforme' nik segituan. 'Ez, ez, baina soinua jotzeko da'. 'Ah, soinua jotzeko... Bueno, bueno, orduan berriz ere mutilzahar segitu beharko dut'".

"Gure herriari bake eskubidea ukatzen zaio"

"Gure herria isilik dago, ez du adierazpen-askatasunik"

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

geure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru Aldundia
Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia
Foro de Bizkaia

gure artean euskaraz

dena. Eta datuek diote psikologoarengana gero eta jende gehiago joaten dela...

Nik esaten dut psikologoarena dela ofiziorik onena: beti besteen problemak konpon-tzen. Berriz estudiatu behar banu igual psiko-logo ikasiko nuke. Bes-teen problemak kon-pontzea baita errazena, eta aholkuak ematea. Horiek bete egin behar dira ordea.

Psikologo lana jarriko dizut orduan: munduko kopetilun tasarik handie-na herrialde garatuetan dago, gurean adibidez. Nola sendatu liteke depresio kolektibo hori?

Inguruak asko lagun-tzen du umorea izaten, eta bata besteari gehia-go lagundu beharko genioke umorea azal-tzen. Gero eta serioago bizi gara. Hori senda-tzeko, lagunarte on bat medikuaren kontsulta baino hobea da. Eta gauza gutxirekin, afari bilera bat dela, beste bat dela, herrian ibilita, sen-datuek egiten da pertsona. Egunak badira triste

etorri, lagunarte on bat egin, eta gero iruditzen zaizunak mundua zurea dela. Askok esaten dute: "Andrea haserretuta daukat, zortzi egu-nean ez dit hitz egiten". Eta esaten diet nik, "errezeta erraza daukazu: eraman sagardotegi-ra, eta ikusiko duzu etxera joaterako zenbat hitz egingo dizun".

Sagardotegiak, afari bilerak, lagunartea... dena onetik ari gara. Eta gerra etorriko balitz?

Niri gerrak ikaragarritzko beldurra ematen dit, eta hiltzeak handiagoa. Niretzako gerra ez da ona, ni koldarra naiz erabat. Horrelako ederki bizi eta gerra etortzea pena dela iruditzen zait, horren kontrakoa naiz ni.

Penak itzaltzeko soinu joleak umorea saltzen du. Ez al zaio inoiz agortzen?

Umorean egoteko sekretua lan gutxi egitea da, eta orduan soinu joleak ez dugu lanik egin behar, soinu joleak umore ona eduki behar baitu, eta umore ona edukitzeko lan gutxi egin behar da, edo batere ez. Lan asko egiten due-nak ez du umore handirik edukitzen. Tira,

batzuk badira lan eginda umorea edukitzen dutenak, eta meritua ematen diet. Lan asko eta gainera umore ona, bejondeiela.

Esanak esan, soinu joleak Euskal Herrian beti izan du lana. Baina garai batean soinu joleen plazak erro-meriak izaten baziren, orain, maiz, gaueko dan-tzaldiak dira. Zer dela eta aldatu da festa modua?

Gazte jendea ohitu da beste festa era batera, edo gazte jendea guk ohitu dugu. Azken batean gazte jendea autoaren erremolkea bezala baita, autoa oker joaten baldin bada, atoaia ere hala joaten da, eta autoa zuzen joaten bal-din bada, atoaia ere bai. Gazteak, zer erakutsi zaion, hori egiten du. Eta gertatu da gure aurrekoek ezagutu zute-la etxera goiz etorri beharra, goiz eta pena-rekin, eta ondorengoei askatasuna eman digute. Baina askatasunak bukaerarik ez du. Hor-tik dator gaurko gaueko festa modua. Baina nik uste beste aldera pasatu-ko dela berriz. Orain

gau guztian festan dabilen jendeak esango du: "Gure ondorengoak ere horrela ibili, gu ibili garen bezala gau guztian festan?". Eurak hasiko dira kentzen. Atzera, buelta dator berriz eguneko giroaren aldera.

Eskola tontoentzat

"Eskola aldrebes jarria dago. Orain, azkarrak eskolan edukitzen dira, aurrera bultzatu, eta tontoak etxera. Nik esan izan dut, ezetz, tontoei behar zaiela eskolan denbora gehiago eskaini, eta azkarrak bueno, azkarrak ondo egongo dira bestela ere".

Egunez edo gauez izan, noiz da festa bat ona?

Hasteko esan behar da, festa, jaio eta hil arte, denentzako dela, eta herriko festak behar duela jendeak dantzatzeko eta disfrutatzeko. Beraz noiz den ona? Ez behintzat gazte batzuei entzun izan diedan bezala: "Kristo-ren giroa zegoan!". Joan, eta denak geldigeldi, bi mila lagun eta dantzan inor ez. Hurrena, berriz, ehun lagun, denak dantzan, eta girok ez omen dago, jende gutxi. Baina bi mila lagun gelditartzen baldin badituzu, "hau da lan egitea!" esan behar al duzu? Ehun lagunek, lanean ari badira, gehiago egingo dute bi mila gelditartzen baino. Eta festa batean ere halaxe da. Baina festa bihurtu da herriko negoziozako, eta festa ez da negozioa egiteko, festa da herria diberti-tzeko eta jendea aberasteko, baina barrutik.

Zuk zure barrua batez ere janari goxoz aberasten duzu. Moko finekoa omen zara, Joan Mari Arzakenean noiznahi hartzen omen duzu ostatu...

Bai. Ni ikusi eta jendeak esan izan du: "Jan ezak, hik gutxi jaten duk eta!". Eta Joxean Tolo-sak erantzun izan die: "Honek gutxi jaten duela? Nik ez dut ezagutu onetik honek adina jaten duenik!". Eta hark arrazoi, nik inbertsio-rik gehiena horretan egin dut, jaten eta edaten. Arzak laguna dut, eta pentsa, bere etxeko gil-tzak ere baditut. Esan izan diot bertako semea banintz ere ez nindukeela hobeto hartuko. Semea banintz joan orduko lanean jarriko nin-duke, eta ni berriz, joaten naiz, lanik agindu ez, eta otordu ona. Asko eskertzen diot.

Jende askok dio afari baten truke soldata laurde-na botatzea erokeria dela. Zer diozu?

Urtean behin egiteko merezi du. Ni diruan egongo banintz egunero joango nintzateke. Niretzat janak izugarritzko garrantzia dauka, eta orain ez da hainbeste baloratzen. Asko ibiltzen dira beraien autoari dagoen eta oliorik onena botaz, eta gero norberarentzat ardorik txarrena hartuz. Norberari barrura bota behar zaionean produkturik eskasena, eta autoari berriz oliorik onena... Nik ez dut ongi ikusten hori.

Hiztun abila zara, tertulia gustuko duzu, baina munduan dena ez da hitz egitea. Isiltasunak zen-bat balio du?

Isiltasuna guk lo gaudela egiten dugu. Eta nik uste dut bezperan kontu asko esanez gero hurrengo egunean isilik egotea komeni dela. Dena den hitz egiteko bezala isiltzeko inguruak zer ikusi handia du. Zure gustuko zerbait entzuten ari zarenean isilik egongo zara. Entzu-tea ona da, niri gustatzen zait, eta entzuteko isi-lik egon behar da. Beti ikasten da zerbait, eta gutxiena uste duzunean gehiena igoal.

Kosmosak eta zientziaren aurrerapenak mugarik ez du, espazioraino iritsi dira turistak. Noraino iri-tsiko da pertsona?

Nik, urrutiegi joan baino lehen, beti esaten dut: "Ondo dagoen lekutik badaezpada ere kontuz mugitu". Gaizki dagoena, tira, "hura txarragoa ez duk izango" pentsatu eta joatea normala da, baina ondo baldin bazaude, kontuz mugitu.

Zu asko mugitzen zara ba...

Baina etxe usoa bezalakoa naiz. Beti ondoko terrenoetan hegan baina egunero etxera. Etxe zalea naiz, familia zalea. Lehen koilararekin lanean ibiltzen nintzenean, astebete kanpoan pasa behar izaten nuen batzuetan, eta niretzat gogorrena izaten zen, lana baino gogorragoa, zortzi egunean kanpoan egotea. Niri orduan gauzarik onena jarri, eta hura utzita herrira eto-rriko nintzen. Etxera aurrena, eta gero herrira. Orain ere esango balidate urte beterako kanpo-

Hitzaren jolasa

"Hitzen jolasa asko gustatzen zait. Horretan nahiko suerte izan dut, Lazkao Txikiren ondoan sarri egon naiz mahaian, eta haren ondoan gozatu nuen izugarri. Soinu jolea izan naizen arren, bertsolarien bueltan gehiago ibili naiz, eta hainbeste ibilita azkenean hitz jokora jarri egiten zara, hitz guztiei buelta ematen diezu".

ra joateko, kristoren pena izango nuke, guraso-ak eta familia uztean ume batek bezala hartuko nuke pena.

Badirudi barrea beti ezpainetan jantzia darama-zula. Baina, negarrez ere jakingo duzu.

Bai. Ez nuke nahi, gauza tristeren bat gertatu behar baitzaizu negar egiteko, baina nik ere ikusi ditut halakoak. Duela puska bat koinata hil zitzaigun. Eta orain dela bi hilabete, iloba eduki nuen koman bost astez, hamazazpi urte-koa. Ospitalera joan eta hura hala ikusteak negarra ateratzen dizu begietatik.

Bizitza bera ere drama bat da azkenean, bukaera jakina du. Heriotzan pentsatu izan duzu?

Bai, eta niri pena emango lidake hiltzeak. Batez ere nire inguruan jende gehiago ez ikus-te horrek, maite dituzun lagunak, tokiak, herriak, badakizu zer diren, eta egun batetik aurrera akabo, ezer ez. Ingurukoren bat joaten denean, tira, hura ez duzu ikusten, baina bes-teekin egon eta ahaztu egiten zara falta denaz. Aldiz, jakitea zerorri bazoazela eta bukatzera doala... Niri ez litzaidake gustatuko azkenetan nagoela jakitea. Eta urteak ere, ezinezkoa da, baina nik pentsatzen dut hogeita bost-hogeita hamar batera iritsiz gero ez lirakekeela kontatu behar. Heriotza bezalaxe funtsean, noiz hil behar duzun ez dakizu, ba zenbat urte dauzka-zun ere ez. Politagoa izango litzateke, hiruro-gei urterekin ere igoal pentsatuko genuke berrogei dauzkagula.

Baina ez dago zertan beldurtu. Geroko bizitza hori ezin da hain txarra izan, joandakorik ez da orain-dik berriro bueltan etorri...

Ez, ez da bueltan etorri, baina... horrek beste bueltaren bat izango du. ■

Bertsoa

DOINUA:
XAGUTXO BATZUEKIN

Nik zugandik ikasi
nuen lezioa,
lasai bizitzearen
bedeinkazioa.
Ez inoiz gehiagoren
amorrazioa,
duzunaz gozatzeko
duzun desioa,
konformidadearen
satisfazioa.

Aitor Mendiluze

Lagun berriak egin nahi ditut

Sarri esan dugu Internetek pertsonen arteko harremanen esparruan aldaketa handiak ekarri dituela. Sarean gero eta lagun gehiago egiten dugu, eta zorte apur bat izanez gero, bikotea ere aurki dezakegu. Gainera, gure zaletasun, lanbide, behar edo dena delakoak edozein izanik ere, ditugun buruhaustek arin ditzaketen pertsonak etxetik atera gabe ezagutu ditzakegu, nahiz eta aurrez-aurreko harremanek garrantzi handia izaten jarraitzen duten.

ARRAZOI DESBERDINEK bultzatuta, pertsona ugarik jotzen du Internetera lagun bila edo, hasierako helburua horixe ez izan arren, askok aurkitu dituzte adiskideak txat edo foro batean berriketan hastean. Gehienak ez dira "ezagun" edo "lagun" izatetik haratago joaten, baina Interneten elkar ezagutu duten bikote ugari ere badago. Agian, euskaldunok harreman birtualak oso gustuko ez ditugula pentsatuko duzue zuetako askok, eta nahiago dugula jendearekin

JON TORNER

aurrez-aurre hitz egitea. Dena den, guk ere Interneti esker geroz eta lagun gehiago egiten dugu, batez ere nerabeek, baina baita pertsona helduek ere. Hori kontuan izanik, eta "Euskal Herrian lagun berriak aurkitzeko —eta bikotea, zer esanik ez— zailtasunak bultzatuta", Alianzo enpresak gure artean bederen aitzindaria den ekimena jarri du abian: Internet eta aurrez-aurreko harremanak batzen dituen Topaleku.com proiektua.

Lagun edo bikote bila dabilenak bere izena eman dezake aipatu web gunean. Zortzi biko- teko taldea osatzen denean, partaideak Bilboko La Tramoya tabernan elkartzen dira, mahai baten inguruan eseri eta kopatxo bat hartzeko. Mahai-ingurua "animatzaile" batek gidatuko du, elkar ezagutzen ez duten lagunen arteko elkarriketa bizirik mantentzeko. Elkarriketak zortzi minutu irautesan du, ekimenaren web gunean irakur daitekeenez, nahikoa delako denbora hori zurekin dagoen pertsonak antze- ko gustuak dituen ala ez jakiteko. Ondoren, lagun horiek www.topaleku.com atarian harre- man sendoagoa izan dezakete, sarrera mugatua duen gunean.

Bidailagun bila

Kasu gehienetan, desio dugulako jotzen dugu pertsonen arteko harremanak sendotzea hel- buru duten web guneetara: lagun berriak nahiz bikotea topatzeko, zaletasun edo amets berbe- rak dituzten pertsonak ezagutzeko... Gero eta gehiago dira, adibidez, bidaia zehatz bat baka- rrik egitea desio ez duten eta konpainia bila Internetera jotzen duten pertsonak. Besteak beste, bidaia agentzien foroak (Eroski Bidaiak agentziarena -www.viajeseroski.es/foros-, esaterako) dira horren isla.

Dena den, hainbatetan beharrak bultzatuta bisitatzen ditugu beste pertsona batzuekin

Arrakastaren "giltza"?

Topaleku.com web gunean, lehen zitara doazen lagunek elkarre- kin hitz egiteko zortzi minutu soilik dituztela kontuan izanik, eurei zuzendutako hainbat gomendio aurki dezakegu. Batetik, pertso- na ororentzat baliagarri omen diren aholkuak biltzen ditu: nola jantzita joatea komeni den, irribarre egin behar den, gorputz-len- goaia nola erabil daitekeen eta abar. Bestetik, "gizonarentzako", "emakumearentzako" eta "homosexualentzako" gomendioak jaso- tzen ditu. Gizonari, esaterako, ez omen zaio komeni kontu pertso- nalei buruz galdetu eta sexu kontuak aipatzea, lehen hitzorduan emakumeari gustuko duela esatea edota begirada emakumearen begiengandik aldentzea -eta bularretarantz zuzentzea, adibidez-. Emakumeak (beti ere Topaleku.com-en arabera), besteak beste, kontuan izan behar du gizonek emakume alaiak -"barregarriak" ez, ordea- eta ausart samarrak -sobera pasa gabe- gustuko dituztela eta itxura artifizialaz edo oso makilatuta azaltzea ez dela egokiena. Aitzitik, homosexuali oso ausartak izatea nahiz sexu kontuak aipa- tzea komeni omen zaie. Topaleku.com web gunearen sustatzaileek, adibidez, homosexuali soilik ohartarazten diete badaezpada ere preserbatiboak ekartzea ez ahazteko.

harremanetan jartzen gaituzten web guneak. Oraintxe aipaturiko kasuetan ere baliteke "desio" hitza baino "beharra" erabiltzea ego- kiagoa izatea, baina...

Arrazoi horietako bat ekonomikoa da.

kulturagenda

Apirilaren 18tik Maiatzaren 1era

Areto nagusia. 19:30

Iparalde bertan!

2005eko apirilak 7-14-21-28 ostegunero.

Apirilak 21

Zuberoko Kanta Zaharrak

Kantaria: Jean-Michel Bedaxagar

Musikaria: Mikel Urbeltz (biolina).

Apirilak 28. Oroimena Lekuko:

Atzoko eta Gaurko Bertsoak

Kantariak: Jean-Noël Bessonart

eta Martxel Brave.

Bertsolariak:

Amets Arzallus eta Sustrai Kolina.

"Los vascos en el contexto de la Unión Europea y de las Naciones Unidas"

25 de abril. Conferencia

Conferenciante: Francesc Vendrell

Erakustaretoa.

Apirilak 30 arte

Gure mundua: Oliver Boberg eta Philippe Ramette

arteleku

www.arteleku.net

Apirilak 4-23 Desacuerdos

Feminismoaren mutazioak: genealogiak eta praktika artistikoak

Apirilak 18, astelehena. 11:00

O.R.G.I.A. Lanaren aurkezpena

Apirilak 19, asteartea. 19:00

Begoña Hernandezen hitzaldia

Apirilak 20, asteazkena. 19:00

Chico y Chica / Genisen hitzaldia

(Astrud, Hidrogenesse)

Apirilak 21, osteguna. 19:00

Laurence Rasselen hitzaldia

Apirilak 22, ostirala. 19:00

Del Lagrace Volcanoren hitzaldi/performancea

Apirilak 23, larunbata

10:30 - 14:00. Del Lagrace Volcanoren mintegia

19:00 - 21:00. Lalla Kowska eta Moises

Martinezaren aurkezpena

Mahai ingurua: Del Lagrace Volcano,

Lalla Kowska, Moises Martinez

21:00. Ixialdi jaia.

Musika Victor Little Kingen eskutik

Tecnologías del género taldearen performancea

Avid ikastaroak

Hastapena. Apirilak 27-28

Taldeak 6 lagunekoak gehienez

Ordutegia:

10:00-14:00 | 16:00-20:00.

Kultura eta Gizartea

Apirilak 26. 17:00

Apirilak 27. 11:00

Apirilak 28. 17:00

Apirilak 29. 11:00

Hitzaldiak

Manuel Barrios

Estetika idealistaren

noraezak.

Arte modernoaren

onespen galeraren

genealogia.

Sarrera libre da.

DESACUERDOS

Arteari, politikari eta esfera publikoari buruz Estatu esparriraren

Internet eta aurrez-aurreko harremanak batzen ditu www.topaleku.com guneak. www.compartir.org, berriz, bidai lagunak aurkitzeko gunea da.

Arrasate eta Bilbo aitzindari

Kataluniako zenbait udalek martxan jarritako www.compartir.org ekimenari batu zaizkio Bilbo eta Arrasateko udalak. Bakoitzak ordea, modu ezberdinean eskaintzen du bidaiatzeko laguna topatzeko zerbitzua. Donostiako Udalean ere sare honen kide izateko proposamena agertu da:

BILBO (www.compartir.org/bilbao): Bizkaiko hiriburuko Udalen web gunean bidaiak lau ataletan banatu dituzte. Batetik Bilbotik irten edo hara iristen diren lagunek proposatutakoak daude eta, bestetik, inguruko herri batetik atera edo herri horietara heltzen diren bidaiarientzako.

ARRASATE (<http://www.compartir.org/arrasate/>): Gipuzkoako udalerriaren kasuan, bidaiak hiru multzotan daude banatuta: "lanera joateko", "unibertsitateko joateko" eta "bidaia bat egiteko". Aurreneko zerrendan Arrasate bertako eta inguruko herrietako hainbat lantegi agertzen da; bigarrenean EHUKo kanpusak, Nafarroako Unibertsitatea, Arrasateko Goieskola Politeknikoa, Oñatiko ETEO eta Eskoriatzako ALMEN eta Humanitate eta Hezkuntza Zientzien Unibertsitatea; eta hirugarrenean, batez ere Euskal Herrian barnako bidaiak daude.

DONOSTIAko Ezker Batua-Berdeak taldeak ibilbide bera egin behar duten bidaiariek ibilgailu bakarra erabiltzea proposatu du, batez ere langileengan eta unibertsitateko ikasleengan pentsatuz. Hala, Donostia ere jada Bilbo eta Arrasate hartzen dituen compartir.org sareko kidea izatea nahi du. Dioenez, "sistema honen helburua ez da garraio publikoaren erabiltzaile kopurua murriztea, auto pribatuaren zentzuzko erabilera sustatzea baizik".

Horren adibide dira lan kontuak direla-eta autoa partekatzea zuzendurik dauden ekimenak, [Compartir.org](http://www.compartir.org) (www.compartir.org) izenekoa kasu. Ekimena Kataluniako hainbat udalek jarri dute abian eta proiektuarekin bat egin duten hiri gehienak hangoak dira. Dena den, Euskal Herriko bi herri, Bilbo eta Arrasate, ere batu zaizkie. Doako tresna honen helburua bidaia bera egin behar duten lagunek autoa partekatzea da. Hala, pertsona horiek dirua aurreztuko dute eta, bide batez, auto bakarra erabiltzaile gutxiago kutsatuko dute. Orrialde honetan, normalean lan kontuekin lotura duten eguneroko bidaiari eta oporretan egin ohi ditugun bidaia luzeagoen inguruko eskaintzak aurki ditzakegu. Besteak beste, abiapuntu, helmuga, data edo bidaia estiloaren arabera bilaketa egin dezakegu.

Gainerako erabiltzaileekin harremanetan jartzeko eta interes bera daukaten lagunen

www.topaleku.com-en zortzi bikoteko taldeak osatzen direnean, partaideak Bilboko La Tramoya tabernan elkartzeko dira. Mahai-ingurua "animatzaile" batek gidatzen du eta zortzi minutu irauten du

arteko elkarrizketaren fidagarritasuna bermatzeko beharrezkoa da erregistratzea. Dena den, mota honetako atarietan, lehen kontakutia egitean hainbat neurri hartzea komeni da: zure helbide zehatza ez eman, beste pertsonari hainbat datu eskatu —non lan egiten duen...—, bidaia lotu baino lehen leku publiko batean hizketalditxo bat izan, gastu guztiak —gasolina, bidesariak, aseguruak, aparkalekuak, matxurak, isunak...— zehaztu, irteera eta itzulera orduak eta elkartzeko lekuak aurrez adostu eta, azkenik, bakoitzaren gustu eta ohiturak —zein musika atsegin duzun, erretzaileak zaren ala ez, eraman beharreko ekipaia...— alderatu. ■

DROGAMENPEKOTASUN PLANA: ALKOHOL ZURIAK JARTZEN ZAITU...

② PLANTA
TXARRIAN

⑥ TXARRI
PLANTIAN

Dier Arrolaza

DANTZARIA

Emakumeak dantza tradizioetan

Hondarribia eta Irungo alardeetako liskarrek tradizioetan emakumeen parte-harteari buruzko debata zentralizatu dute azken urteotan. Fokoa norabide bakkerra zuzentzeak beste hainbat gertaera itzalpean ezkutatu ditu. Dantzari-jendea tradizioaren inguruan ari gara bueltaka aspaldiko urteetan eta tamaina horretako liskarrik gertatu ez denez, mugimenduak zalapartarik gabe doaz gertatzen.

Halako batean, Eskiulako gazteek emakume hutsez osatutako maskaradak plazaratzea erabaki zuten. Maskarada horiek eragindako erreakzioak, iritziak eta gertaerak bildu zituen Kepa Fernandez de Larrinoa antropologoak saiakera-liburu interesgarri batean. Oztupoak oztopo, 1992an plazaratu zituzten Eskiulako emakumeek maskaradak. Bazirudien barrikada guztiak gainditu zituztela. Baina, gaur egungo maskaradetan bereizketa lerro batek indarrean jarraitzen duela antzeman daiteke. Emakumeek dantzari lanak egiten dituzte, baina buhame eta kautera orru-zale, narrats eta zakarren taldeak gizonen eremu dira. Zuberoako mutil gazteek ez dute dantzarako irrikarik, eta baloirik gabeko mele baldarrak bakarrik erakartzen ditu tradizioa. Beraz, Eskiulako emakumeek rol guztiak betetzeko gai zirela frogatu arren, praktikan gizonen eremu nahi ez dituztenak egitera mugatzen dira. Maskarada gorria eta beltzaren bereizketa klasikoan ezaugarri berri bat dugu orain: generoa.

Hondarribia eta Irunen iskanbilak gertatu badira arrakasta izan duten tradizioak direlako da. Mota horretako alardeak badira beste zenbait tokitan baina ez dute horrelako jendetzarik biltzea lortu. Batzuk bizirauten nahikoa lan. Nik ez dakit zergatik izan duten arrakasta Hondarribia eta Irungo alardeek. Akaso instrukzio militarra, uniformearen erotika eta parranda ongi uztartzen asmatu dutelako. Auskalo. Baina, Antzuola edo Elorrioko alardeetan gertatu bezala, konpainia txiki bakar bat osatzeko zailtasunekin jarraitu izan balute, ziur aski emakumeen parte hartzeak ez zuen sesiorik eragingo.

Bidasoaldeko alarde atzerakoien aurrean genero berdintasunaren erdutzat Tolosako alardea aipatzen denean ni harrituta geratzen naiz. San Joan egunean Tolosan festa eta tradizioak gailurra jotzen dute. Elizatik ateratzera-koan sortzen den une magiko horretan, kan-

DANI BLANCO

paien hotsa eta txistu doinuak eskopetarien salba eta ke artean nahasten diren tarte berezi horretan, plazaren beraren antolaketa genero bereizketaren argazki bikaina da. Nagusiki emakumez osatutako eskopetarien konpainiak plazaren bazterretan daude, denak plazara begira, eta plazaren erdi-erdian hogeita bost protagonista, hogeita bost dantzari, hogeita bost gizonen zoko. Tolosan, Zuberoako maskaradetan bezala, emakumeek gizonen zokoei nahi ez zituzten tokiak bete dituzte, baina bordon-dantzari taldea gizonen osatzeko arazorik ez dute momentuz, eta beraz, hor ez dago emakumeentzat tokirik.

Arrakastatsu dirauten tradizio gehienetan ez dago momentuz emakumeen parte-hartze-ko aukerarik: ez Tolosako bordon-dantzan, ez Lesakako zubi-gainekoan, ez Iurretako dantza-

Arrakastatsu dirauten tradizio gehienetan ez dago momentuz emakumeen parte-hartze-ko aukerarik: ez Tolosako bordon-dantzan, ez Lesakako zubi-gainekoan, ez Iurretako dantzari-dantzan, ez beste hainbat dantza tradizioetan. Eta hain zuzen ere, orain, gauzak bakean daudenean, eta lasai hitz egiteko giroa dugunean, aztertu eta eztabaidatu beharko genuke aurrera begira zer nolako tradizioak izan nahi ditugun

ri-dantzan, ez beste hainbat dantza tradizioetan. Eta hain zuzen ere, orain, gauzak bakean daudenean, eta lasai hitz egiteko giroa dugunean, aztertu eta eztabaidatu beharko genuke aurrera begira zer nolako tradizioak izan nahi ditugun. Aldarrikapenak sortu aurretik. Istiluetan hasteko gutxi behar izaten baita, eta gatazka sortzen bada zaila izango da konponbide onik aurkitzea. Aurrea hartu behar diegu horrelako egoerei, gaia aztertu, hitz egin, eta gure tradizioen etorkizuna gaur bertan egiten hasi. Tradizioaren uestezko jagoleok bultzatu beharko genituzke hausnarketa horiek, tradizioak maite ditugulako, eta beraz, genero bereizketarik gabeko tradizioak nahi ditugulako. ■

Allande Bontin

KAZETARIA

Biharamuna

Astelehena" dute segur aski politikari gehienek ez baitituzte lortu amesten zituzten emaitzak. Hala da politika, gogor samarra, akaso injustua eta eskergaitza. Zerbait berri eskaini nahi zutenek botoak erakartzea ez dute horrenbeste erdietsi, Aralarren aldapa gogorra da. Aldaketa ez da ere sobera izan. Erdi-bidea, hirugarren xendrra alegia, nahi adina ibiltarik hartu ez baitu. Aukera gorriak, guztiak ez izan arren, indargabetu omen ziren korronteek ordezkaturiko dituzte. Bi blokeen arteko indar erlazioa ez da asko mugitzen ere. Lapiko zaharretan egiten diren aspaldiko errezetek garaitzen dute oraindik ere. Ea eskainiko den salda, ona izanen den!

Boto-emaileak, askotan, fribo-loak eta arinak direla esaten da; begira bestela Frantziara: urte batez eskuinari ematen diote jira frantziarrek, sozialistei bizkar emanda. Ondokoan, ezkerrari itzultzen zaizkio, liberalak utzirik. Zeri buruz doazen eta zer nahi duten inor gutik du benetan ulertzen. Baina, Euskal Autonomia Erkidegoan bederen, ez da horrelakorik gertatzen. Batzuek, hau dela-eta, Erkidegoko kideen zuhertasuna, heldutasuna eta zentzutasuna ikusiko dituzte. Beste batzuek aldiz, askok aipatzen duen "prepolitikaren" adierazle gisa hartuko du. Mende laurden batez aginduan dagoenak segitzen du beraz, burua izaten. Politika esparru-hegian gauzaren bat bai kanbiatzen da; baina orokorrean bizi politikoaren bizkarrezurra beti bera da. Anitzi ez zaio gustatuko, baina hala da. Ezen bitxia bada bitxia, alderdi jeltzale zaharra —bere kide sozial demokrata gazteagoa ahanzi gabe, anaia bihurria zenbait aldiz...— ez du urratzen boterean izateak. Irautearen sekretua jakin gura luke hainbat indarrek. Berdin horrela esplikatu daiteke: asteburuetan oposizioa jarrerak hartzea eta sentidu horretan, diskurtsoak egitea —milesker Madril!— eta, Lehendakariak dienez, astelehenean lanera itzultzea —herria kudeatzera—. Abentura eta pragmatismoa! Eta gehiengo

GAIZKA IROZ

erlatibo bati laketgarria zaio igandetan itsas handira egin daitezken birak bururatzea, iluntzean kaira itzultzen bada noski —ikus sondeoen arabera, benetan zeintzuek burujabetza nahi duten, baita boto-ontzietan ere...—. Beste gutiengo inportante bati aldiz, Espainiako portuan arrimaturik egotea gustatzen zaio.

Kapitain pilotuak bidaiarien eskakizun kontrajarriak kontutan hartu beharko ditu eta bere tripulazioa ongi aukeratu beharko hondo jo nahi ez badu eta gurutzaldia edo itsas bidaia gaizki buka ez dadin. Ezen urteak joan eta urteak jin, gauzak benetan aldatzen ez badira, desblokeatzen ez badira, konfrontazioak bidertzen eta areagotzen badira, *Titanic*

bezala hondora daiteke Gasteizko ontzia. Eta hala balitz, bai Nafarroako nolaz Iparraldeko ontziak ere galduko ziren. Iparraldeko kasuan, barkua hain tikia izanik departamendua lortzeko putzu —ez sakon eta ez ilun— batean itzulikatzen ari gara, alferrik dirudienez. Nafarroaren txalupak, aldiz, euskal kaiaetik gero eta gehiago aldenitzen dela ematen du; hau askoz kezkarriagoa da.

Astelehen honetan emaitzak izan diren bezala onartu, inori errua bota gabe —bestela nola demokratizat jo bere burua?— eta lanari lotu! Denak! Ezen guziak ontzi berean baigau! Eta Bounty-n ez bezala, jazarpen izan ez dadin, ez alde batetik ez bestetik, lema finki har, egiazko elkarriketa —eta ez orain arteko negargarri den elkorrena— izan dadin. Baina, marinela trebea izan arren, ekaitz guztiak ez dira saihesten ahal. Enbata ufatzen duten indarrek jakin behar dute ere, benetan, itsas bare nahi duten ala ez, ontzia laguntzeko.

PS: Artikulutxo gazi-gozo hau emaitzak jakin aitzin idatzia da. Estonagarria? Ah eta kanbiorik izan bada, beharrezkoak diren zuzenketak egin, —hau kazetaritza interaktiboa!—. Baina, azken hitza nik uste, bera izan daiteke... ■

Urteak joan eta urteak jin, gauzak benetan aldatzen ez badira, desblokeatzen ez badira, konfrontazioak bidertzen eta areagotzen badira, *Titanic* bezala hondora daiteke Gasteizko ontzia. Eta hala balitz, bai Nafarroako nolaz Iparraldeko ontziak ere galduko ziren. Iparraldeko kasuan, barkua hain tikia izanik departamendua lortzeko putzu —ez sakon eta ez ilun— batean itzulikatzen ari gara, alferrik dirudienez

Isaki Martinez de Luna

EHUKO SOZIOLOGIA IRAKASLEA

Gidoi historiko ankerretatik ihes egiteko aukera

ALBERTO ELOSEGI

Eliza Katolikoak eretikoak aurkitu eta zigortzeko Inkisizioa sortu zuen XIII. mendean, eta beranduago, XX. mendean erdi aldean, AEBetako Joseph McCarthy senatari errepublikarrak komunisten kontrako *macarthysmo* izeneko kanpaina gogorrari ekin zion. Alabaina, halako bidegabekeria historikoak ez dira eten; oraindik dira *Aitaren izenean* filmak Guildford-eko lau gazte irlandarrei gertatukoaren bitartez erakusten digun bezala.

Eta halakoak ez dira soilik Irlandan edo urrutiko herrialdeetan gertatzen. Izan ere, gertaera horiek gauza askotan bat datoz Euskal Herriko hainbat gizataldek pairatzen duten egoerarekin: botere guneetatik giza eskubideen kontra buruturiko jazarpenak izatea, ekimen horiek zuzitzeko legeria muturre-raino behartuz –bortxatuz?–. Bertako adibide batzuk aipatzearren: 18/98 sumarioa, Jarrai/Segi/Haika auzia, *Euskaldunon Egunkaria*...

Filmografiak halako astakeri historikoak sarri hartu ditu langai –*macarthysmo*az, adibidez, Frank Darabont-en *The Majestic* filma dugu–. Gure demokrazia ahul honek ere, giza eskubideen urraketa bidetik jarraituz gero, zeluloideko izenburuen zerrendari aukera franko eskainiko dio “genero” horren segida ederki luzatzeko. Nola amaitu dinamika bel-dugarri horrekin?

“Irtenbide bakarra guztiok guztion eskubideak eta askatasunak defendatzea da”, zioen Mariano Ferrerek elkarrizketa batean, eta erabat ados nago baieztapen horrekin. Adostasun

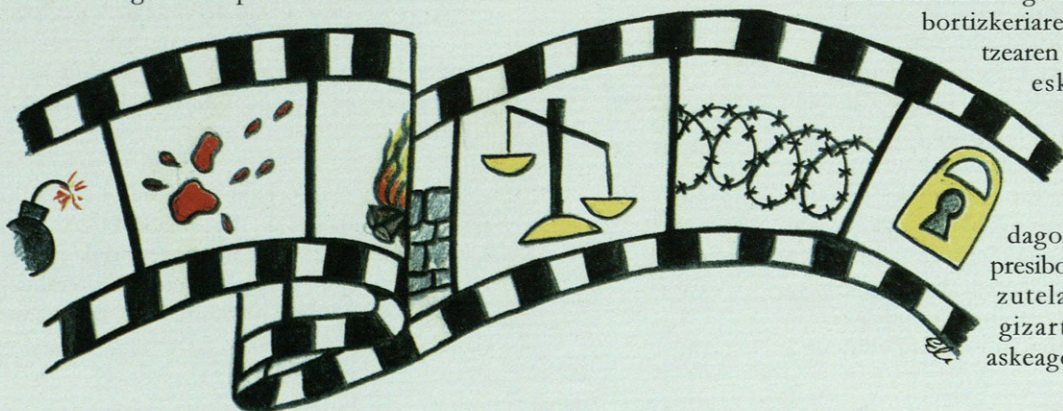
horrek etikaren, justiziaren eta demokraziaren balioetan du oinarri. Izan ere, politikagintzak etika, justizia eta balio demokratikoak aintzat hartuko balitu, zuzentasunaz eta eskuzabal-tasunaz jokatzeko ekarriko luke; inola ere ez Talion lege mendekatiari itsuki lotzea.

Ikuspuntu etikoaren garrantzi hori nolabait janzteko, nazioarteko aditu batengana jo dugu; famili judutar batean Iraken jaio eta Oxford-en irakaslea den Avi Shlaim-engana, hain zuzen, eta intelektual horrek Israel eta palestinarren arteko gatazkaz horrela diosku: “Aztertzaile eta politikari gehienek nazio interesak eta seguritatea hizpide izaten dituzte, moralitatea bazter utzirik; nik, aldiz, historia-gilea naizen aldetik, moralitatea eta etika errealitate politikoaren osagai garrantzitsuak direla pentsatzen dut...”. Gurean jasaten dugun atzeraldia iraultzeko ére ezinbestekoa zaigu etika eta moralitatea kontuan hartzea; bide horretatik abiatuta “guztiok guztion eskubideak eta askatasunak defendatzea” dator, ezinbestez.

Baina lelo horren alde egiteak badu pragmatikoa den beste arrazoi bat. Izan ere, egun, batzuen bihurrikeriari besteen zatarkeria gain-jarri ohi zaio, gorpil zoro batean, eta dinamika horren ondorioz giza eta gizarte eskubideak zein demokrazia are kaltetuago gertatzen dira. Alegia, mutur politiko batekoek astakeri bat gauzatu ondoren, lehenago edo beranduago beti dator “beste aldekoen” erantzun zentzugabea; amaierarik gabe.

Horrela, etenik gabeko espiral gaizto horrekin gure sistema soziopolitikoaren gabeziak eta arrakalak areagotzen dira. Batzuetan,

bortizkeriaren errudunak zigortzearen aitzakiaz beren giza eskubideak urratzen dira, Inkisizioan edo *macarthysmo*-an gertatzen zen bezalaxe. Eta, argi dago, mugimendu erre-presibo historiko horiek ez zutela batere lagundu gizarte zuzenagoa eta askeagoa sortzen; kontra-

Kontua ez da sufrimendua

balantzaren bi platertxoetan jartzea,

gatazkaren alde ezberdinetako

biktimen arteko oreka edo orekarik

eza ematen den neurtzeko.

Erabili beharreko eskema ez da

bidegabekeriekiko 'ekidistantziarena',

injustizia eta bortizkeria ororen

'pilaketarena' edo 'metatzearena' baizik

koa baizik. Era berean, ez dezagun ahantz beste mutur politikotik gure artean burutzen diren eskubideen urraketek ere —adibidez, arerio politikoak mehatxatzeak edo beren egoitzak erasotzeak— ondorio berdintsuak dakartzatela; bitartekoak ondorioak baldintzatzen dituzte eta.

Egoera honetan, kontua ez da sufrimendua balantzaren bi platertxoetan jartzea, gatazkaren alde ezberdinetako biktimen arteko oreka edo orekarik eza ematen den neurtzeko. Erabili beharreko eskema ez da bidegabekeriekiko "ekidistantziarena", injustizia eta bortizkeria ororen "pilaketarena" edo "metatzearena" baizik. Alegia, alde baten eta bestearen eskubideen urraketak beti balantza horren platertxo berdinean gainjartzen dira: zentzugabekeria eta sufrimendua biltzen dituen platertxoan. Horrekin denok irtengo gara galtzaile, guztion bizikidetzarako baldintzak gero eta okerragoak gertatzen direlako. Bi aldeetako bidegabekeria horien jarraipena izango litzateke gure hondamendia. Horregatik, balantzaren beste platertxoan balio etikoen eta bizi-baldintza demokratikoen pilaketa areagotzean datza irtenbide etikoa zein pragmatikoa.

Balia ditzagun, berriz ere, Avi Shlaim-ek Israel eta palestinarren arteko gatazkaz esandako hitzak: "...gatazka horren historiari erreparatzen diodanean, israeldarren seguritatean interesatuta nagoen neurri berean interesatuta nago ere palestinarrei zor diegun justizian". Horixe bera da "euskal arazoaren" irtenbideak behar duena: "guztiok guztion eskubideak eta askatasunak defendatzea". Soilik horrela aldaraziko dugu gure norabide iluna; soilik horrela kenduko diogu zinemaren industriari halako gidoi bihozgabe gehiago burutzeko aukera. ■

Jexux Mari Irazu

Nekane Ibarruri berriak?

Emakume eta gizonen berdintasunerako legeak generoaren arabera parte-hartze kuotak finkatu ditu aginte organoetan, besteak beste. Hala, Jaurleri-tza berrian gutxienez %40 emakumeak dira izatekoak. Aspaldian, ordea, berdintasun gutxiko hauteskunde gehiegi izaten ari dira eta horrek zenbait mugimendu ere ekarri ditu. Beharbada, gai horrek duen pisu politikoa eta esku-bide zibilak ukatzeak suposatzen duena kontuan izanda, anali-seremu horrez kanpoko detaileak axaleko kontsidera litezke. Baina, atentzioa deitzen du ilegalizazioen ondorengo urteotan sektore sozial horietan emakumeak hartu duen —edo eman zaion— protagonismo publikoak. Aukera Guztiak plataformare-na izan gailurra. Hiru zerrenda buru eta hirurak emakumeak. Garbitasuna ez da nonbait gizonezkoona? Justizia emea izaki, elkar hobeto ulertuko zutelakoan? Ez, itxura. Hori bai, platafor-mari hasierako bedekazio publikoa, batez ere, gizonezkoek eman zioten eta gizoneko baten ahotik. Orain komunistek ere emakumea jarri dute buru. Dolores ez, Nekane. Oraingoan ere gizonezko baten ahotik etorri da bedekazioa. Lerrook idatzi ditudanetik irakurtzen ari zarenera aldaketarik egon ez bada behintzat, laster ikusiko dugu igitaia eta mailuari nork heltzen dien kirtenetik. ■

Joxe Mari Ostolaza

Carlos Fernandez

De Casadevante. *El Diario Vasco* egin dio elkarrizketa Madrilen bizi den irundar abokatu honi. Hauteskunde garaik. Ez dakit nik exiliatua ote dagoen, erbesteratua behintzat ez, berak adierazten duenez. Ez omen du ezer herri honetan, herri honek ez omen dio aldeko sentimendurik sortzen. Gorrotoa omen dio. Halere, bere bozaz zigortu nahi du, dion herra libratu bertan utzi eta alde egin amultsuki hartu duen hirira, Espainiara. Doala, bertakoez garbituko dugu bere lasaigarria-eta. Irungo Real Union aipatu du. Bertako lehendakaria izan zen. Ezagutu nuen, zoritxarrez. Hamabi gaztek, irundarrak, bertako ikastolakoak gogoratuko dute bizi diren artean. Pertsonaia feudal honek ez zituen utzi bakean jokatzeko, gazteek nahi zuten futbol taldean. Urteetara, Justiziak arrazoia eman zien, baina gazte garaia zigortuta eduki zituen, Gipuzkoan jokatu ezinik. Lapurdiko Arin Luzienek du gazte haien berri, osatutako talde hark Liga eta Kopa irabazi baitzituen. Bere ustez, erbestera bidali zituen etxean aritu ziren haiek. Ez garela herri berekoak. Garbi dago, berak aitortu digu orain guk ordutik bagenekiena. Bizi dadila lasai Madrilen, utz gaitzala bakean eta izan dadila zintzoa bertan bozkatuz. PPK eskertuko dio, hemen jai du-eta. ■

Zurrunbiloa

Azken hilabete horietan, Lapurdiko kostaldearen hegoaldea adibidetzat hartuz, herrietan lurraren antolaketarako planak aztertzen aritu dira eta orain bozkatzeko garaia heldu da Herriko Kontseilu anitzetan kezkak agertuz, zalantzak erakutsiz eta egoeraren kontrolatzeko ezintasuna azaleratuz.

Goi-mailako arduradunek erabaki batzuk hartu dituzte, horiek ezin dira baztertu eta herri antolaketa baldintzatzen dute. Lehen Baionatik Iruñera doan autopista zabalduko dutelakoan, etxeak bota, laborantzako lurrak hartu, eta, noski, horren truke diru kopuru bat eman, baina sekulan printzipiozko zabalteza zalantzan jarri gabe, interes publikoa omen baita. Noski, biltzar publikoak antolatuak dira harrabotsaren aurka zer egiten den, zer-nolako horma ederrak eraikiko dituzten kontatzeko, horma horien eragina oso ttipia dela eta inguruan bizi diren biztanleen bizi-kalitatea okertuz joanen dela aitortu gabe. Jakinez zabaltearen erabakiak kamioi kopuruaren emendatzea baizik ez duela sortuko, harrabots eta airearen kutsaduraren emendatzearekin batera, debatean ez da beste alternatibarik aipatzen. Bestalde, hautetsiei hunkituak diren familien egoerari erantzuna ematea eskatzen zaie, etxeak botako dituztelako. Antolatuak diren biltzar publikoetan ez da inongo egoitze proposamenik onartzen. Denbora berean, ez dago inongo planik pentsatzen bideari alternatibarik biltzeko, inongo buxetarik prestatzen horretarako, ondorioz pentsa daiteke hamabost urteren buruan beste zabalte bat beharrezkoa izanen dela.

Honek autopistarentzat balio du, baina, kasu bera da barnealdeko egin nahi duten bidearentzat. Biztanleriak ez badu irmoki erreakzionatzen ez dago inongo tresnarik proiektu horien gelditzeko. Aipatutako administrazio antolaketak ez du deus antolatzeko, betiko *lobbying* arazoa konpontzen utzi baizik.

Alta, etxeen botatzeak gure eremu kulturean, gure kontzientzia kolektiboan duen ondorioa badakigu, ez da kitorik utzia den

GAIZKA IROZ

ontasuna, horrek sentimendu sakon bat zapuzten du eta prezio bat izanen du gure sentimendu kolektiboan!

Debate horrekin batera, eta bereziki hunkitutako laborariei lurraren truke proposatzen diren diru kopuruak jakin eta, kostaldean bizi dugun lur espekulazioaren inguruko solasak piztu dira. Lurraren antolaketara itzultzen gara, bozkatu behar diren herrietako planoetan hirigintza indartzen ikusten dugularik, biztanleria handitzen, promotoreen nahikeriari erantzunen duena bakarrik eta bertako sare soziala zalantzan ematen duena. Herri gisa lanjeran jartzen gaitu, hizkuntz komunitate ahul honetan itotze arrisku bat ekartzen digu...

Gaur egun pentsatuak diren herrien antolaketek biztanleriaren emendatzea ekarriko dute. Noski, bigarren egoitzak emendatuko

dira, kanpotik erretretarako datozen beste multzoaren errezibitzeko eginak. Bertako jendearentzako bi aukera daude berriz: etxebizitza sozialak eraiki, kasu horretan eraikin bakoitzeko %30 alokatzeko etxebizitzak izanen dira. Etxebizitzaren prezioaren goratzeari esker promotoreek onartzen duten baldintza da, ez du kentzen %70ak aski dirudun izan behar duela kostalde honetan bizitzeko. Bigarren posibilitatea da barnealdean errostea, horrek dituen ondorioekin. Erran nahi baita, bertako jendearentzat prezioak igoko direla, egoera politiko lasai honetan turismoko egiturek interes gehiago ikusten dutelarik han ere turismoko etxeak eraikitze, turismo industrialaren lehen urratsak eginez eta barnealdeko geroa kostaldean dugun usaia bereko etorkizuna bihurtuz. Ipar Euskal Herriko egoera sozial eta ekonomiko osoa dugu aldatzen ikusten, defentsarako edo aurka joateko tresnarik ez dugularik, biluzik gaudelarik. Herri antolaketarako PLU delako horiek bozkatzuz ez dugu herrien garapena kontrolatzen, merkaturia nagusitu da.

Gai hauen aitzinean talde abertzaleek erronka handia dute biztanleria zuzen-zuzenean hunkitzen baitute. Bozak hurbiltzen ari direla eta abertzaleen jokaera epaituko da. Zurrunbiloa. ■

Ipar Euskal Herriko egoera
sozial eta ekonomiko osoa dugu
aldatzen ikusten, defentsarako
edo aurka joateko tresnarik ez
dugularik, biluzik gaudelarik.

Herri antolaketarako
PLU delako horiek bozkatzuz ez
dugu herrien garapena kontrolatzen,
merkaturia nagusitu da

Bertsoa
"Hitzak egin gaitu
ezer" erakusketa

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Makina bat kontu*

Thesi
Aralarko azken elurren
arrastoan

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Xarnege

Gurasoetako bat euskalduna eta bestea gaskoia duten seme-alabak izendatzeko eta bi kultura horiek nahasiak dituzten herriak aipatzeko *xarnege* hitza erabiltzen da gaskoiz. Leku batzuetan zentzu txarrean erabiltzen bada ere, herrialdeon musika ondarea batzen dituen taldeari izena jartzeko baliatu dute Xarnegeko kideek. Joan, Roman eta Matèu Baudoin ezagunak dira Gaskonian. Josean Martin Zarko eta Juan Ezeiza euskaldunekin batera, mugak gainditu eta estilo originala sortu dute. Proiektuak aurrera egin ahala, boskotea harrituta geratu da euskaldunok eta gaskoiak batzen gaituen tradizio oparoa ikusita.

Musika kontrabandorako

MIKEL GARCIA

Argazkiak: Antxon Elizegi

XARNEGE PROIEKTUA bazkari baten inguruan jaio zen, otorduatarako zaletasuna handia baita gaskoien artean ere. Lehendik, Josean Martin Zarkok, Juan Ezeizak eta Joan Baudoinnek elkar ezagutzen zuten, lehenengo biak Ganbara folk taldean aritu zirenean Baudoinnek diskoetako batean parte hartu baitzuen. Beraz, duela urte pare bat Joan bere seme Roman eta iloba Matèurekin Oiartzunera kontzertua eskaintzera hurbildu zenean, Zarko eta Ezeiza emanaldia entzutera joan ziren eta berriketan egiteko aprobe txatu zuten. Solasaldi hartan, euskaldunen eta gaskoien folklorea, abestiak eta doinuak zeinen antzekoak ziren ikusita, elkarrekin zerbait egin behar zutela pentsatu zuten. Ondoren, bazkaria, egitasmoa eta diskoa etorri ziren, pixkanaka baina denborarik galdu gabe.

Landetan hasi ziren entseatzen eta segituan, hiru hilabeteren buruan, errepertorioa nahiko erraz atera zuten. Folk jaialdi eta kantaldi ugaritan parte hartzeko deitu zieten, gehienbat Espainiako Estatuko herrietatik eta Andorratik. Hala, Aragoi, Katalunian, Extremaduran eta Gaztelan aritu ziren, besteak beste, baina Gaskonian eta Euskal Herrian ez zuten apenas emanaldirik eskaini. Kontzertuetako harrera ona ikusirik, diskoa kaleratzea bururatu zitzairen eta lauzpabost hilabetetan lortu dute, grabazioak Landetan eta nahasketak Miarritzen eginez. Ezeizak kontatu digunez, gauzarik zailenetakoa biltzeko denbora topatzea izan da, partaideak Gipuzkoa, Bordele, Pau eta Landetan bizi direlako eta gainera beste hainbat proiektutan dabiltzalako. Hizkuntzarekin ere komeri ugari dituzte: normalean, frantsesez hitz egiten dute elkarren artean eta gaizki ulertuak ohikoak dira.

Akitania eta EAEren artean egindako lanek dituzten diru-laguntzez baliatu eta Pyrene izeneko zigilu propioa sortu dute Xargeneko kideek. Hala, autogestioaren bidea aukeratu dute diskoa egi bihurtzeko: "Hasiera batean polita da -dio Ezeizak-, lana zure kabuz egiten duzu eta zu arduratzen zara denaz, baina banatzeko garaian zailagoa da". Izan ere, Euskal Herrian Zabaltzen enpresak banatzen du beraien diskoa, Espainia eta Ingalaterrarako beste bi banatzaile lortu dituzte; Frantzian, ordea, ez dago modurik. Hitzak frantsesez eta ingelesez ipintzeko eskatu diete, baina diskoan euskara eta gaskoia erabili dute eta ez dago gehiagorako lekurik. Jatorriarekin ere arazoren bat edo beste izan dute. Txantxetan, *Made in Vasconia* jarri dute diskoan, Vasconia baitzen erromatarren garaian Euskal Herria eta Gaskonia hartzen zituen lurraldea. Baina legez kanpoko delatela eta *Made in Spain* edo *France* jarri behar dutela esan diete.

Estilo berezia

Xarnegeren diskoan aurki daitekeen musika ez da komertziala. Egungo melodia errepika-korretatik urrun, berezko estilo originala lortu dute. Ezeizak argitu digunez, jotzen dutena folka delatela esan daiteke, tradiziozko musika den aldetik, "baina ez dugu tradiziozko musika museo baten moduan bakarrik egiten". Tresna zaharrak dauzkate, batzuk Joan Baudoinek berak eginak, eta hainbat musika tresna elektrifikatu dute, pedalak, soinu efektuak eta halakoak integratuz. Moldaketa lana eta esperimentazioa handia da bilduman eta tresnei garrantzi handia ematen diete. Hala, kideak instrumentu ugari jotzeko gai direnez, musika tresna asko erabiltzen dituzte agertokian, tartekatuz. Soinu originalekin gauza berriak sortzea gustuko dute eta hots oso desberdinak uztartzen dituzte, baina oinarria biolina eta zarrabeteak dira eta perkusioari dagokionez, berriz, ttunttunak eta *besson* izeneko musika tresna. Txistuak ere garrantzi handia du.

Hitzak, aldiz, bigarren mailan geratu dira diskoan. Abesti gehienak instrumentalak dira eta hitzekin lau kanta aurki ditzakegu: bi euskaraz eta bi gaskoiz. Izan ere, komunean dugun folklorea hitzik gabekoa da, logikoki, hizkuntza desberdina baita. Gehienbat, dantzarako musika da batzuen eta besteen tradizioan berdin mantendu dena eta bilduma hau horren isla da. Dena den, euskara eta gaskoia nahastuta dituen kantarik ere aurkitu dute, eta erabili ez dituzten arren, hurrengo proiektuan hartuko dituztela adierazi du Ezeizak.

Webgune aberasgarria

www.xarnege.com ez da musika taldeen ohiko webguneak bezalakoa. Taldearen, musikarien, musika tresnen, kontzertuen eta abarren inguruko informazio zehaztua eta diskoa erosteko aukera eskaintzeaz gain, gaskoiei eta beraien kulturari buruzko informazio dezente jaso dute bertan. Gaia jorratzen duten artikulak eta testuak hartu eta lotura anitz ipini dituzte. Web orria taldeak berak kudeatzen eta berritzen du. Juan Ezeizak dio jende asko jarri ohi dela webgunearekin harremanetan, proiektuarekin harrituta daudelako, xarnege izanik beraien esperientzia pertsonala kontatu nahi dutelako edo informazioa eskaintzeko. Bitxikerien artean, XVIII. mendean uesteko sorgin baten auzian emakumeak esandakoak jaso dira: deabruak gaskoiz eta euskaraz hitz egin zuela zioen emakume hark. XIX. mendeko beste testu batean, Baionako Barrutiko Kontseiluko batzarkideak dio Pirinioetan dauden herri guztiak herri bera direla eta ezin dela hor mugarik jarri. Bi hizkuntzak nahasten dituen bertso bat ere irakur daiteke. Azken finean, Ezeizak esan digu asko dela Sarean Vasconiari buruz dagoen informazioa.

Denera, diskoak hamalau abesti ditu eta horietatik erdia baino gehiago bi herrietan agertzen dira. Aukeraketa egiteko garaian, hasieran nabarmenenak zirenak hartu zituzten, Baudoinen familiak eta Ezeizak eta Zarkok ezagutzen zituztenak, alegia. Hori agortu zitzaizenean, esperimentuak egiten hasi ziren. "*Bizkaia*tik *Landetara* izeneko kantan, esaterako, Bizkaiko martxa bati *boha*, *caremera* eta beste hainbat musika tresna erantsi dizkiogu eta Landetako abesti batekin nahastu dugu", kontatu digu Ezeizak.

Kontrabandisten antzera

Hori guztia dela-eta, zaila da Xarnegeren musika estiloa zehaztea. Definizio modura, kontrabandoko musika egiten dutela diote taldekideek, "etengabe muga igarotzen ari baikara, tradizioa eta kultura alde batetik bestera barreiatuz". Hala, hitz joko horretatik atera zuten diskorako izenburua: *Ganeko lan musika* euskaraz eta *Musica de contrabanda* gaskoiz. Diskoan, gaiaren inguruko testua gaineratu dutela argitu digu Ezeizak, herriek ez dutela mugarik eta muga politikoak guk asmatzen ditugula defendatuz: "Pirinioak, esaterako, ez dira inoiz muga kulturala izan, justu kontrakoa; artzaia-

nak hor biltzen ziren eta komunikatzeko gaskoiek, euskaldunek eta aragoiarrek hizkuntza frankoa sortu zuten. Herri xarnegoak ere adibide dira: Euskal Herria eta Gaskoniaren

Kontrabandoko musika egiten
dutela diote taldekideek, "etengabe
muga igarotzen ari baikara,
tradizioa eta kultura alde batetik
bestera barreiatuz"

Kamerinoan, kontzertuaren aurretik entseatzen.

artean daude eta ez dira ez guztiz euskaldunak, ez guztiz gaskoiak. Nahasketa horiek kontrabandoko ohituraren, kantuen kontrabandoaren baitan daude”.

Eta abestien kontrabandoa bistakoa da Xarnegeren estreinako diskoan, baina beraiena ez dela mestizaia argi utzi du Joan Baudoinek behin baino gehiagotan: “Hau bidegurutzea da; bidegurutzean gelditzen zara, elkar banatzen duzu eta gero bakoitzak bere gauzeekin jarraitzen du”. Esperimentazioa da bilatzen dutena, ez dutelako folklore berririk asmatzeko asmorik, xarnegea existitzen da jada.

Proiektuak aurrera egin ahala, bi kulturek elkar banatzen dutena asko dela konturatzten joan dira taldekideak. Hemengo txirula eta ttunttuna, adibidez, gaskoiek berdin jotzen dituzte eta *flabuta* eta *tamborin* deitzen diete. Biarnon eta Landetan tipikoa den Sot dantza eta Ipar Euskal Herrian Jauzi izenez ezaguna dena ere dantza bera dira. Doinu asko errepikatzen dira, pauso antzekoekin eta izen eta hitz desberdinekin. Gehienbat, gertutasunagatik, Ipar Euskal Herrikoen dantzekin eta doinuekin zerikusi handiagoa du gaskoien musikak. Batik bat, gaskoiek erritmo bitarrak eta hirutarak erabiltzen dituzte, mazurka eta bal-tseak tartean, dantzari maitasun handia diote eta ez dituzte gure amalgama erritmoak jorratzen; zortziko ezagunak, adibidez.

Kasu bitxiak daude, gainera. Zuberoan kantatzeko modu berezia dute, Euskal Herriko beste lekuekiko desberdina, eta Biarnon era horretara abesten dute. Izan ere, Zuberoako herri batzuetan auzo gaskoiak eta euskaldunak nahasten dira eta mugek zehaztasuna galtzen dute. Eskiula, esaterako, herri euskalduna da, baina Biarnon dago. Are gehiago, gaskoiek oso argi dute Baiona gaskoia dela eta ez euskalduna. Hizkuntza oso desberdina dute, herri erro-manizatuak delako eta latinetik datorren

okzitanieraren familiako hizkuntza darabiltelako, baina euskaratik hartutako arrasto ugari geratu zaizkie. “Euskaldun erromanizatuak direla esaten diegu guk –dio Ezeizak– eta beraiek guri, berriz, gaskoi zibilizatu gabeak garena”.

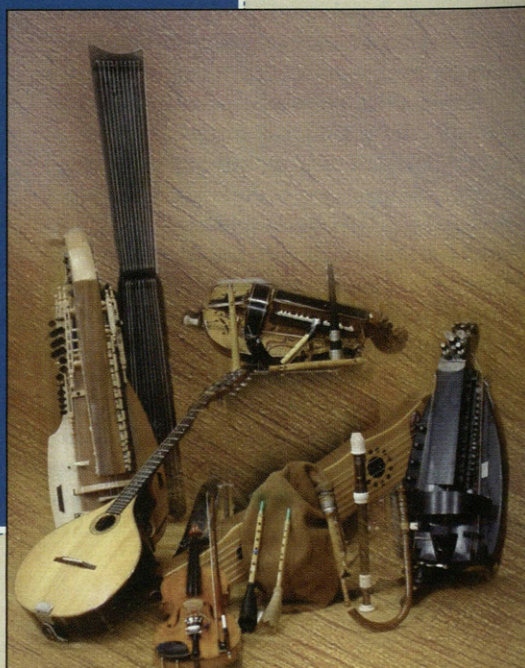
Gaskoien hizkuntzak eta kulturak indar handia izan zuen antzina. Merkataria izan ziren eta eragin handiena Ipar Euskal Herrian utzi bazuten ere, Hegoaldean ere arrastoak aurki ditzakegu: Nafarroako Erresuman erregeak pribilegioak eskaini zizkien eta Gipuzkoan asko egon ziren. Hala, Donostian toponimia gaskoieko leku ugari daude: Urgull (harrotasuna), Aiete (pagadia), Miramon, Morlans, Ulia, Molinao (errota), Gasco abizena eta abar. Egun, ordea, hiru milioi biztanle izanik eta hiri garrantzitsu asko bertan egonda ere, beraien hizkuntza eta kultura gainbeheran dago.

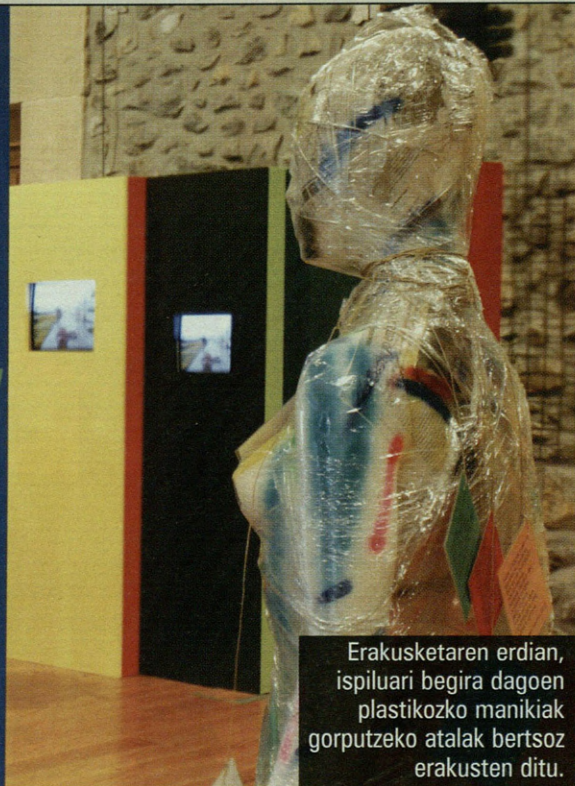
Horregatik, aipagarriak dira Xarnegerena bezalako proiektuak. Gaskoien eta aragoiarren artean egindako beste disko bat badago, bi kulturek harreman handia izan dutelako.

Euskaldunok, ordea, ez dugu beste kulturekin mestizatze hainbesteko ohiturarik. Taldeak irautea eta etorkizunean egitasmoarekin jarraitzea da Xarnegeren asmoa. Oraingoz, kontzertu ugari antolatuta dituzte 2005. urterako. Belgikan, Portugalen eta Katalunian izango dira datozen hilabeteetan. Euskal Herrian jotzeko parada hartzen badute, beraien webgunean emango dute emanaldien berri. ■

Musika tresna tradizionalak eta berritzaileak

Esperimentazioa da Xarnegeren ezaugarri nagusietakoa eta musika tresnei dagokienez ere euskaldunen eta gaskoien tresna tradizionalak uztartzen dituzte, efektuak eta soinu berriak lortuz. Joan Baudoinek tradiziozko tresna gaskoiak egin izan ditu. Are gehiago, musika tresna berriak asmatzera ausartu da semearekin eta ilobarekin batera. Ttunttuna oinarri hartuta, ttunttun bikoitza asmatu zuten, bi akorde beharrez lau erabili ahal izateko. *Besson* (bikiak) deitu zioten. Horretaz gain, hari tresna den zarrabetea, txistuaren antzekoa den *flabuta*, ttunttuna, alboka, klarneteen familiakoa den boha, ia desagertua zegoen *caremera* haize tresna, dultzainaren antzekoa den *txanbela*, biolina, mandolina eta *bouzouki* hari tresna erabiltzen dituzte beraien emanaldietan. Jakina, ez dituzte denak batera jotzen, baina hainbeste soinu desberdin izateak polifonia bitxiarekin jolasteko aukera eskaintzen die taldekideei.

Erakusketaren erdian, ispiluari begira dagoen plastikozko manikiak gorputzeko atalak bertsoz erakusten ditu.

Ispilua

Norbanakoez neri begira
zer nolako apurua!
Nor bere barrua sentitzea
ez al da hori helburua?
Neri begira dagon pertsonak
gauza bat du segurua
bere azala ikusiko du
baina ez bere burua

Maialen Lujanbio, 2003

Burua

Batzutan da argia
bestetan iluna
batzutan pilakoa
bestetan astuna
kanpotik ilea du
barruan garuna
lepo gainean denok
daukagun laguna
gehiegik gutxiegia
erabiltzen duna

Andoni Egaña, 1997

Zer aurpegi du bertsoak?

Bertsoa museoa ez da kabitu izan, gaur arte. Bertsozale Elkartearen eskutik, soinuaren irudia ikusi dezakegu Oiartzungo udaletxean, hilabete honetan. Herriz herri ibiliko da ondoren.

ESTITXU EIZAGIRRE

Argazkiak: Dani Blanco

BERTSORIK GABE nolako Euskal Herria genuke? galdera izan du abiapuntu Koldo Izagirre idazleak erakusketa harilkatzeko. Horregatik, bertsolaritzak beste alorretan egindako ekarpenak daude bertan ikusgai.

Eskulturan, teknologia berrietan, publizitatean, argazkigintzan... Bertsoen balioari beste arteena gehitzen zaio. Hitzen artea begiekin ulertzeko modua da erakusketa. Irudiak erakarri, eta bertsoetara garamatza, gai bakoitzari buruz esanak irensteko gose.

Iragana eta oraina bat dira erakusketan, bertsoak natural elkartzen ditu, horren adierazgarri, orain 25 urte Xalbadorrek petrolioari botatakoak duen gaurkotatua (ikus hurrengo orrian).

Erakusketa hainbat esku eta ikuspegiren emaitza da. Gidoia Koldo Izagirrek egin du, Amets Arzallus izan du lagun bertsoak aukeratzeko eta jolas didaktikoak prestatzen, Gurutze Susperregik eraman ditu ordenagailura jolasak eta Kepa Gonzalezena da film laburra.

Amodioa

Maitasunak be badau mila esamesa, hori egia ote dan ez dogu erreza. Pentsatuta bakarrik sortzen jat estresa, maitasunak ekarri leike bai sorpresa: batzutan dena da ta gero ezebeza

Igor Elortza, 2003

Langileria

Gazteak ondo hartu zaharrari entzuna, nere bizitza dena da lanean juna. Jakina da zuentzat'e etorri behar zuna ez det esango lana danik osasuna baina hori da pobrean aberastasuna

Joxe Agirre, 1998

Garapena

Gasolinarik ez da izango esaten ari dirade, baina ni ez naiz hortaz keajaten nahiz-ta hunkitu ni ere. Lehen herri haxe sano bizi zen gasolinarikan gabe petrola faltak egin gaitzala galdu dugunaren jabe

Xalbador, 1973

Transmisioa

Nere arteko pasadizoa esaten biet abitu, zuri ez dizu kalte egingo eta mesedez aditu reuma gaiztoak harrapatuta elbarri nintzan gelditu neri gaitz hori eman zidanak zuretzat ere baditu

Txirrita, 1936

Publizitatea

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, eta nora jo jakin bear du baserritar burutsuak Berebiziko aragi pillak; gadera esne putzuak, oiek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak

Bertsoa gizarteratzeko, eskolentzat unitate didaktikoarekin osatua dago erakusketa. Horrela, erakusketara etortzerako, klasean lantzen dituzte ikasleek edukiak.

Bertsoa zuzeneko jarduna izanik, aurrera begira erakusketa bat-bateko-tasunarekin lotzeko aukera egongo da, aretoan bertan bertsolariak kantuan jarritz.

Hona erakusketaren atalak banaka:

ZAHAR ETA GAZTEEN LOKARRI

Katea ez eteteak arduratu izan ditu beti bertsolariak. Txirritak kantatua da: "Gu hasi gera hostoa joaten/arbolaz zaharrak bezela/poz bat daduka nere bihotzak/gazteak badatozela". Bertsozaleak ohituta daude Alaia Martin gaztea Manuel Lasarteren ondoan ikusten (beheko irudian). Edo Xanpun zena eta Xabier Silveira elkarri zirikatu entzuten. Erakusketan horren lekuko dira argazkiak, eta bertsoek azaltzen

dute belaunaldiak nola kateatu diren, euren arteko kontrastea, miresmena eta talka.

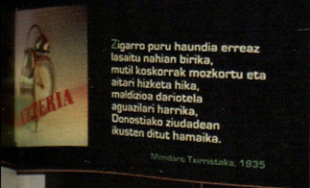
TXALAPARTATIK INTERNETERA

Topikoak Harri Aroari lotzen badu ere, bertsoak beti erreparatu izan die bere garaiko asmakizun teknologiko puntakoenci. Txirritak bertsoz esplikatu zuen Ernest Werner berak baino ulergarriago, tren elektrikoaren funtzionamendua. Irratia, ordenagailua, autoa... Azalpen zientifikoak eta punta ateratako interpretazioak jaso ditugu bertso-tan. Erakusketak interpretazioa indartzuz, marrazkitara eraman du bertsoek iradokitako.

HERRIKO GAIEN AHOTSAK

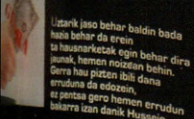
Bertsolariak bizitzari kantatzen dio. Eguneroko bizitzako gai sakon eta xelebreak, etxeokak eta mundukoak ematen ditu, askotan elkarri josita. Bertsolariak ez dira orojakileak, eta entzuleak ez du euren gaitz aparteko informazio edo jakintzarik espero, baina bai gaietako etengabeko gogoeta eta

biga bernak dakidan euskeran,
monikan asko badago aukeran

Zigarro puru haundia erreaz
lasatu nahian birika,
muti koskorrak mozortu eta
aitari hiezoa hika,
maldoia dorioela
agazilarri harrika,
Donostiako zidadean
ikusten ditut hamaika.

Mundura Tamaritako, 1935

Uterik jaso behar baldin bada
hau behar da eragin
ta haurakakak egin behar dira
juntak, hemen noizten behar.
Gerra hau putzen ibili dana
erruduna da edozein,
es pentsa gero hemen errudun
taikarra izan danik Hussein.

Angel Mun Peritzegaitza, 2003

Sudar zuloak sator zuloa
hikuta, meza, mallo ta lora;
geratzen zoz horretarako
Behin tortu zuzen denbora
egin zuzen denbora
eta orduan apurba
baina konforme ez eta hortan
jarrailu dugu gerora...
Arraiku hari murezi badu
oso ona izango da!

Angel Mun Peritzegaitza, 2004

zeharkako begirada ez galtzea. Denek ikus-
ten dugunari buelta ematea, edo ohi baino
argiago agertzea. Horretarako, kantatu
adina entzun behar dute bertsolariek, eta
besteren esanak eta esperientziak bertsotara
eramaten asmatu. Horregatik, bertsoa senti-
mentu kolektiboen interpretazioa da eta
bertsotan jasotzen dugu garaiko jen-
deak zuen mundu ikuskera. Erakuske-
tan, mundu ikuskeraren ardatz diren
gai orokorrak lantzen dira bertso eta
argazkitan. Arrazakeria, inmigrazioa,
droga, amodioa, lana, injustizia,
sexua... Ikusi ahala hormak kantatuko
dizkigu.

PUBLIZITATEA BERTSOZ

Errimak eta neurriak oso baliabide era-
ginkorra egiten du bertsoa publizitate-
rako. Ohiko publizitatean ere, euskaraz
zein erdaraz lelo errimadunak egiten
dira sarri. Betidanik erabili izan da ber-
tsoa salmentarako. Pentsuak eta trakto-
reak direla, tabernak eta ile apaindegia,

Garai bateko oholza (irudian), eta
egungoa daude erakusketan.
Bertsolarien garaian garaiko lagunak
dira aulkia eta mikroa. Botila ardoa
falta...

Bertsoralitza

erdiko kaiera

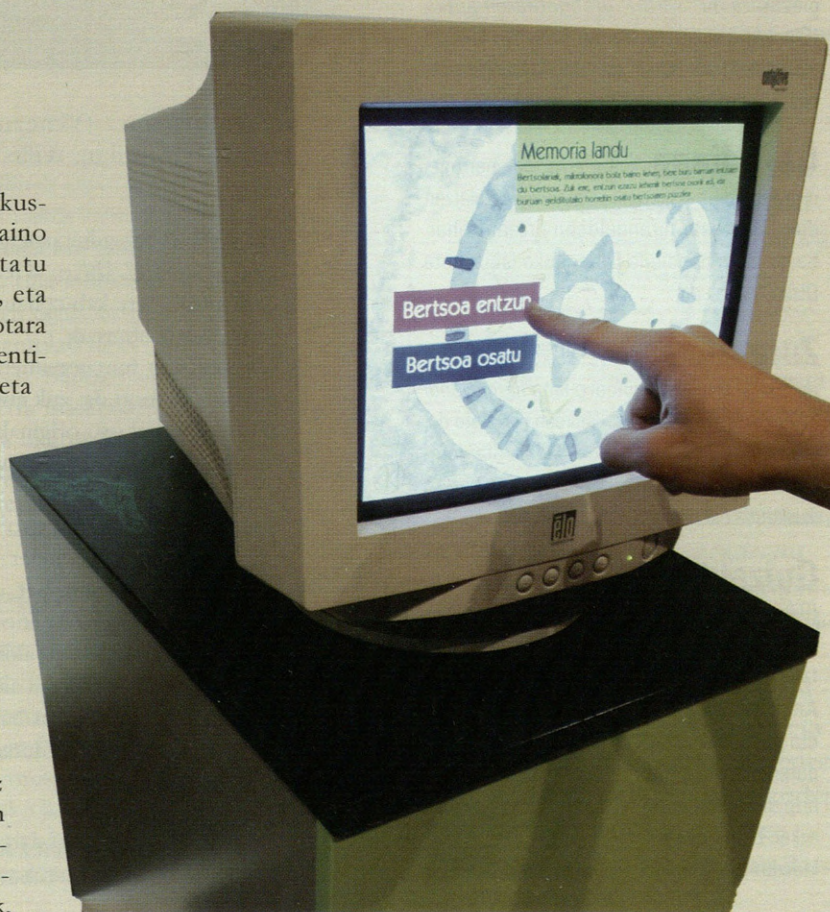
kultur produktuak edo
kirol enpresak eta baita
banku eta erakunde ofi-
zialek ere, denek erabili
izan dute bertsoa euren
publizitate mezua zabal-
tzeko. Ea erakusketako
zein iragarkik konbentzi-
tzen duen ikuslea.

BERTSOAREN KALEAK

6 minutuko film laburra
ari du hiru telebistetan.
Bertan, bertsolariei jarri-
tako gaiak nahasten dira
hauen eskultura eta pla-
zekin. Bertsolariak per-
sonaia historiko direna-
ren seinale.

IKUSLEA BERTSOLARI

Bertso makinaren laguntzaz, bertsolari
bihurtuko da ikuslea. Horrela, puntuari
erantzungo dio, edo bertsoaren oinak bere
lekuan jarriko. Hanka luzea moztan ere ika-
siko du eta memoria landu, behin entzunda-
ko bertsoa errepikatuz. Egunkariko denbo-
ra-pasak bezain erraz eta dibertigarri. ■

2005eko apirilaren 24a

ARGIA

35

Ezpalak

KATIXA GARATE

JOSEBA OLALDE

Asier Otamendi

irabazi du Arabako Bertsolari Txapelketa. Zortzigarren txapela du Otamendik, Prudentzio Deuna Sariko hiru txapel eta Arabako Txapelketako bost ditu guztira. Otamendi eta Txapelketan bigarren geratutako Oihane Perea sailkatu dira udazkenean jokatu den Bertsolari Txapelketa Nagusirako.

Juanjo Olasagarre eta Felipe Juaristik Espainiako Kritikaren Sariak eskuratu dituzte, euskarazkoen alorrean. Olasagarreren *Ezinezko mailetak* nobela eta Juaristiren *Begi ikar*ak poema liburua saritu ditu epaimahaiak.

Zea Mays taldeak laugarren diskoa plazaratu du: *Sortuz, grabitatearen aurka* (Oihuka). Laukoteak Doctor Deseoko Francis eta PiLTko Rafa Rueda izan ditu kolaboratzaile, besteak beste.

Gerediaga kultur elkarteak berrogei urte bete ditu. Askotariko ekitaldiak antolatzen ditu elkarteak Durangaldean urtean zehar, baina sona handiena Durangoko Liburu eta Disko Azokak du.

Zura taldeak Lauaxeta eta Lorcaren poemak musikatu ditu eta egindako lana *Ilargi Handi Zauri Zarae* (Metak) disko-liburuan plazaratu du, Nikolas Lekuonaren margoek lagunduta. Interruptus antzerki taldearekin batera, izen bereko ikuskizuna eskaintzen ari dira Zurakoak.

Goizalde Landabaso

(Bilbo, 1970) poema liburua argitaratu du estrainekez Elea argitaletxearekin: *Jat*. Amodioa, desamodioa eta pertsonen uztan duten hutsunea ditu hizpide Landabasok azken bost urteetan idatzitako olerkietan.

J. H. / ARGAZKI PRESS

Musika Bestak Biarritzen

MUSIKA IZANGO DA nagusi Biarritzen apirilaren 24a bitarte, Musika Bestak jaialdiaren karietara. Musika klasikoa gailenduko den arren, izango da jazza eta doinu berritzaileagoak entzuteko aukerarik. Oldarra abesbatzari egindako omenaldiarekin abiatuko da jaialdia asteazkenean. Oldarra abesbatzak, Biarritz baletak eta Kili Kolo zirku taldeak kabaret kutsuko ikuskizuna eskainiko dute Kasinoan. 21ean, Roberto Plano piano joleak Hego Ameriketako konposizioak interpretatu ditu leku berean. 22an Parisko Orkestraren emanaldia izango da Gare du Midin, Michel Plassonek zuzenduta. Larunbatean, Lausanneko Camerataren saioa izango da Kasinoan eta bukatzeko, Thierry Caens tronpeta jolea eta Richard Galiano soinu jotzaileak jazz emanaldia eskainiko dute Marion aintziraren inguruan.

ALBERTO ELONEGI

Ipuin kontalarien jaialdia

AHOZKO TRADIZIOKO IPUINAK, egile garaikideenak, pasadizoak, asmatutakoak... denetarik entzun ahal izango da apirilaren 28tik maiatzaren lehena arte Munduko Kontu Kontalariak jaialdian. Afrika, Hego Amerika, nahiz Espainiako Estatuko zazpi ipuin kontalari izango dira kontu kontari Elorrio, Zornotza, Durango, Mungia, Markina, Bermeo, Elgeta eta Agurain herrietan: Chati Calvo (Aragoi), Quico Cadaval (Galizia), Rubén Martínez (Venezuela), Mercedes Carrión (Peru), Marta Escudero (Mexiko), Willo (Kolonbia), Boni (Kamerun).

Iñaki Aldekoak adierazpenok egin zizkion HABeri: «Gezurra da jendeak bere kabuz hautatzen dituela liburuak.

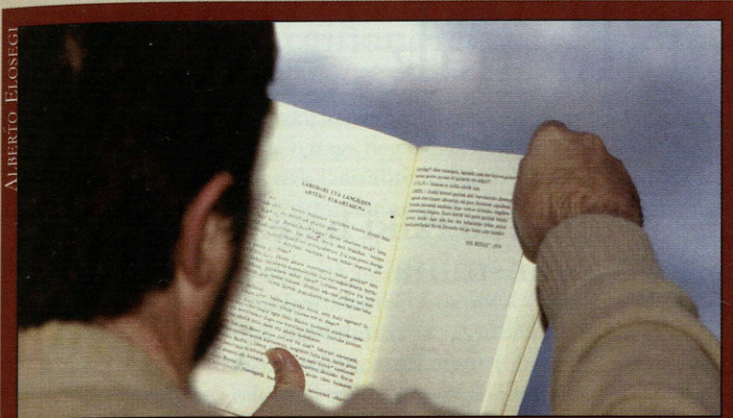
Merkatuaren funtzionamendua eta boterea hori da: zuk aukeratzeara pentsatuz oso originala zarela, aukeraketa horretan».

Paco Ibañezen hitzok jaso zituen Berriak: «Mila bider entzun dezaket kantu bat, eta niretzat beti izango da entzuten dudana lehen aldia. Eta, aldiz, poema bat hamar, hoge aldiz irakurtzen duzu, eta bat-batean hitzek indarra galtzen dute, higitu egiten dira».

Honakoak esan zizkion Eider Rodriguezek Aizuri: «Liburua

baloratu behar da literaturaren ikuspuntutik, ez idazlearen larruazalari, adinari edo sexuari begira. Ez dut txalorik nahi emakumea naizelako eta liburu bat idazten ausartu naizelako. Diskriminazio positiboak ez du zentzurik diziiplina artistikotik».

Jexux Mari Irazuk Berriari esan: «Futbol jokalaria, idazleak eta beste edonork bezala, dedikazioa eskaini behar dio bertsolariari bertsolaritzari, eta dedikazio horren arabera izango da emaitza. Zeure bizitzako ordurik onenak beste zerbaitean emanda bertsotan ez dakit zer emango duzula pentsatzea zeure burua engainatzea da».

Liburuaren Eguna

Ekitaldi mordoia izango da apirilaren 23an, Liburuaren Nazioarteko Eguna ospatzeko: azokak, hitzaldiak... Hizpide egokia litzateke egun horretarako Joan Mari Torrealdaiak *Jakin* aldizkarian euskal liburutegintzaz kaleratu duen azterketa. 2003an 1.945 liburu argitaratu ziren euskaraz nahiz ele bitan, 2002an baino 312 gehiago. %41 hezkuntza eta irakaskuntza arlokoak ziren, %20 haur eta gazte literaturakoak, %18 giza eta gizarte zientziakoak eta %12 helduen literaturakoak. Torrealdaiak azterketan aipatzen duenez, tituluak gora egin dute, baina tiradek behera eta kezagarria da hori. Alde ilunen artean, argitaletxeen atomizazioa, berrargitalpenen eskasia, helduen literaturaren beherakada... aipatzen ditu. Cervantesen eta Shakespeareren heriotza egunaren urteurrenean, klasikoen lanak irakurri nahi dituenari lagungarri izango zaio Klasikoen Gordailua (www.armiama.com/klasikoak). Patxi Salaberrik zuzendutako Euskal Testuen Gordailua oinarri hartuta, Erdi Arotik 1936ko Gerra bitarteko euskarazko liburuak jarri ditu bertan Susa argitaletxeak.

Periferiak hirugarrenez

KULTUR SORTZAILE UGARI bilduko ditu Bilbon eta Donostian Periferiak ekimenak. Hirugarren aldia du aurtengoa kultur topaketa berezi honek. "Periferiak gauzak inguratzen dituen begirada bat adierazten du. Egune-ro gure oraina egiten eta desegiten duten egia-jokoetako erreskatea ere bada. Memoria periferikoak esperientziaren denbora berreskuratzen du, eta aurre egiten dio solas ireki bati", diote antolatzaileek. Hitzaldiak, kontzertuak, dokumentalak antzerki emanaldiak Bilboko zubietan... ekitaldi andana izango da; Bilbon apirilaren 22tik maiatzaren 1a bitarte eta Donostian maiatzaren 16tik ekainaren 2a bitarte. Besteak beste, Belén Gopegui, Dora Salazar, Antzerkiola Imaginarioa, Anari, Angela Davis eta Santiago López izango dira topaketetan. Informazio gehiago www.periferike.org helbidean.

Aztekek hobe ezagutzeko

AZTEKEN ZIBILIZAZIOARI buruzko erakusketa handia paratu du Bilboko Guggenheim museoa. Europako eta Ameriketako hainbat herrialdeetako bildumetatik jasotako seihun pieza jarri dituzte ikusgai. Azteken Inperioaren hasieratik gainbeheraraino, hamaika eremutan banatu dituzte piezak. Ez da inoiz azteki buruzko halako erakusketarik antolatu, bertan dauden artelanak berrogeita hamarretik gora erakundetan sakabanatuta zeuden-eta. Irailaren 18a arte izango da zabalik.

Pirateriaren Aurkako Plana

onartu berri du Espainiako Gobernuak. Hala, lan taldea sortuko du propio pirateriaren aurka-top mantakoa nahiz Internet bidezkoa- neurriak har ditzan. Halaber, sentsibilizazio kanpaina jarriko ditu martxan Planak, gazteei zuzendutakoak gehienak. Espainiako Internauten Elkarte eta Kontsumitzaileak Martxan aurka agertu dira, besteak beste.

Pottery café kafetegi artistikoa.

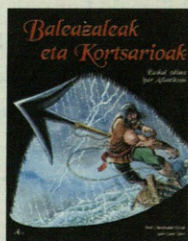
Trago bat hartzen ari zarela eskulanak egiteko aukera ematen du Donostian (Benta Berri) dagoen kafetegi-tailer-dendak. Izan ere, zeramikazko piezak (kikarak, gatzontziak, platerak...) margotu daitezke bertan. Piezak aurrez egosita daude, beraz, bezeroak hura margotzen du eta ondoren bigarren aldiz egosten dute Pottery caféko labean. 10-25 euroko prezioa dute piezek eta labean 24 orduz izan ondoren, etxera eraman ahal izango du bezeroak.

Ohitura eta praktika kulturalak

neurtzeko inkesta egin zuen SGAek Espainiako Kultura ministerioarekin lankidetzan, 2002ko apirila eta 2003ko martxoa bitartean. Hona 15 urtetik gorako 12.180 inkestatuen emaitzetatik eratorritako datu batzuk: %86,2k musika entzuteko ohitura du, %50ek disko bat erosten du urtean gutxienez eta %3,4 urtean behin doa gutxienez kontzertu batetara; %55,6k zinemara doala dio; %31,9 antzerkira joan ohi da; dantzari dagokionez, %8,3 doa soilik ikuskizunetara; opera eta zarzuela ikuskizunak, %5,7k eta %5,5ek ikusten dituzte, hurrenez hurren; %49,1 da ohiko irakurlea. Telebista da guztietan errege, %98k egunean 165 minutuz ikusten duela dio.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Baleazaleak eta Kortsarioak

**Iñaki Mendizabal,
Asier Sanz**

ELEA
64 orrialde
15 euro

Euskal baleazale eta kortsarioak

Bakailaoa eta balea harrapatu nahian eta kortsariotzan gogorki aritutako itsasgizonen bizitzaren berri ematen dute Iñaki Mendizabal Elordik eta Asier Sanz Nietok idatzitako *Baleazaleak eta Kortsarioak*. *Euskal odissea ipar Atlantikoan* liburuan. Zenbait aurrekari historikoetatik hasiz, kapituluz kapitulu 1713. urteko Pasaian ainguratuta dagoen pipiak jotako Andra Mari ontziaren oroimenak kontatzen dira bertan, haren sortzaile izandako Joan Odriozola maisuaren bizitza eta lanak zein tripulazio bipilaren gorabeherak. Horrela ezagutuko ditugu Matias arpoilaria, Baionako Oihenart, Zarauzko

Arriaran, Garroko Bartolome, Juan Zazun oriotarra, Artuza pilotua, Anton Larrabetzu kapilaua, Pablo Aranburu zirujaua... I

El desorden social de la blasfemia

Victor Moreno

PAMELA
124 orrialde
10,40 euro

Birao egiteko ohiturak izandako gaitzeste eta zigorraz

Hiztegiak dioenez, Jainkoaren edo gauza sakratuen aurkako madarikazio edo esaldi larriari deitzen zaio birao. Historian zehar —eta euskaldunen artean ere: gogoratu euskara biraorik gabeko hizkuntza zela defendatzen zuten Campion, Aranzadi eta beste askoren izenak— biraogilea oso gaizki ikusia eta are gogorki zigortua ere izan da, Inkisizio garai luzeak lekuko. Horren guztiaren gainean idatzi du Victor Morenok *El desorden social de la blasfemia* lanean, honako hau ohartaraziz beti ere: zer kalte egiten dion norberak Jainkoari, Ama Birjinari, Konstituzioari edota Demokraziari, barruan duen ezintasunak sortzen dion amorruren eraginez haien gainean kaka egingo duela esatean? I

Mutiko txiki baten jakin-mina

Manel Alonso i Catalák irakurle gazteenentzat sortutako lan hau Mari Eli Ituarte Zarrogoikoetxeak euskaratu du. Sei urte ditu liburuko protagonistak ezagutzen dugun unean; ezer baino gehiago trenak ikustera joatea gustuko du Bernat. Aita, ama, katua eta txakurrarekin batera bizi da mutikoa, eta aiton-amonak ere ez ditu etxetik oso urrun, baina halere anaia edo arre-baren bat izatea nahi luke eta eten-gabe galdetzen dio amari ea zergatik ez dion merkatuan erosten haur txiki bat, bere eskolako lagun gehienak etxean daukaten bezalakoa. Hori entzutean barrez hasten dira helduak. Zer dela eta? Bernatek ez daki, baina bai, ordea, asperturik dagoela, eta kalera doa lagun bila. Horrela ezagutzen ditu Elisabet eta beste haur asko. Eta gutxien espero duenean, jaio da bere anaia txikia. I

Bernat eta bere lagunak

**Manel Alonso i
Catalá**

GERO
94 orrialde
10 euro

Inflazioari aurre egiteko

Hamar urte daramatza Joseba Felix Tobar-Arbuluk Bernard Schmitt ekonomialariaren lanak arakatzen eta euskaraz zabal-tzen. Oraingo honetan, inflazioak daukan garrantziaz ohartarazi nahi digu, eta inflazioari aurre egiteko beharrezko neurriak zeintzuk diren jakinarazi. Horretarako, ikuspuntu makro-ekonomikotik ikertzen du inflazioa, ze haren arrazoiak azaltzeko, Schmitten ikuspuntua errenta nazionalaren analisisan oinarritzen da, ez errentaren banaketan, eta beraz, dirua eta bankugintza ikertu behar dira magnitude makroekonomikoak neurtzeko. Gai horietaz dihardu Tobar-Arbuluk bere lan honetan... Amaieran, *Inflazioaren (eta langabeziaren) kontrako bankugintzaren jardura: Schmitte proposaturiko erreformen ildo nagusiak* kapitulua gehitu dio. I

Inflazioaren aurka: Bankugintza berriaren jarduerak

**Joseba Felix
Tobar-Arbulu**

UDAKO EUSKAL
UNIBERTSITATEA
130 or./ 11 euro

Egunero ondo
jateko

Karlos Argiñano

BAINET MEDIA

250 orrialde
17,95 euro

Karlos Argiñanoren 110 errezeta gozo

Entsalada, barazki, arroza, pasta, lekale, zopa, krema, arrautza, haragi, hegazti, arrain eta postre, plater guztiak izan ditu kontuan Karlos Argiñanok telebistan egindako 110 errezeta biltzen dituen liburu hau osatzerakoan. Ematen dituen azalpenak jarraituz gero, oso era errazean etxean presta ditzakegun janari gozoak dira guztiak. Hala ere, badaezpada, inork arazorik izan ez dezan, errezeta guztiak pausoz pauso azaltzeaz gainera, argazkiekin agertu ditu errazago uler daitezen. Eta gauza osoa goa izan dadin, plater bakoitzari sukaldarako aholku bat gehitu dio, adieraziz zein den hura jateko denboraldirik egokiena, zer nolako ardoarekin lagundu behar den eta nutrizio aldetik dituen onura eta kalteak. ■

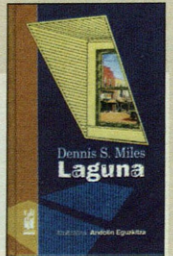
Andolin Eguzkitzak euskaratutako nobela

Txalaparta argitaletxeak plazaratu duen sortzez kubatarra baina AEBetan bizi den Dennis S. Milesen gazte garaiko nobela hau Andolin Eguzkitzak euskaratua izan zen. Bi gizon gazteren arteko harremana deskribatzen duen narrazio honetan, maitatua izatea ezinezko denean maitatzeak ekartzen duen oinazea azaltzen da. Maitatua denak botere osoa baitu, ez du ezer egin behar maitatua izatea lortzeko; maitatzen duenak, berriz, ez du botererik batere, bestea adoratu besterik ez daki egiten. ■

Laguna

Dennis S. Miles

TXALAPARTA

264 orrialde
16 euro

XABIER GANTZARAIN

«Epelde eta bere garaiko trikitilariak bai zirela punkiak!»

Asko ezagutzen duzu trikitixaren mundua?

Joxe Mari Soraluze Balentziaga *Epelderen* gaineko liburua egiteko enkargua izan aurretik ez nuen mundu hori asko ezagutzen. Beharbada horrexegatik onartu nuen enkargua. Iruditzen zitzaidan neure herrian bertan hainbeste trikitilari eta halako mugimendua egonda, pena zela ez ezagutzea.

Oro har gazteek baztertua al daukate trikitia?

Uste dut gure belunaldikooi beste bide batzuetatik iritsi zaigula... Nire adin ingurukook gehiago hazi gara Hertzaianak, Itoitz, Ruper Ordorika edo horrelakoeekin. Baina azkenean trikitixarekin hasien da Hertzaianen kantu bat behintzat, eta Itoitzeko Juan Carlos Perezek ere kantu batean *Egañazpi* eta *Sakabi* aitatzen ditu. Bada, bide horretan topatu dut nik *Epelde* ere, bere garaiarekin batera.

Eta zer ekarri dizu haren gaineko zure lan honek?

Epelde 1914an jaio zen, I. Mundu Gerra hasi zenean, eta orduko gizartea nolakoa zen ikusi dut pixka bat liburu hau egitean. Mende hasierako Azkoitia horretan gizarte itxi bat dago, Elizak ikaragarritzko boterea dauka, dena menperatzen du ematen dituen arauekin eta egiten dituen sermoi zitalekin. Eta alde horretatik sorpresa polita izan da niretzat ohartzea nola *Epelde* eta bere garaiko trikitilariak, gero egon diren mugimendu musikalekin parekatzen baditugu, beharbada beraiek direla ausartenak. Hauek bai zirela benetako punkiak! Ez zieten uzten jotzen, baina beti aurkitzen zuten nahi zutena egiteko modua.

M. R. / ARGAZKI PRESS

egileari galdezka

Epelde zaharrari eskainitako lana

1914an jaioa izan arren oraindik bizirik dugun trikitilari da Joxe Mari Soraluze

Balentziaga *Epelde* zaharra. Bere aitak jotzen zuen dultzaina albo batera utzi, eta indartsu zetorren soinu txikia bere egindako pertsona. Beste asko bezala, 1936ko Gerran faxisten alde egitera indarrez eramandako gizona. Eta haren bizitza luzea laburbiltzeaz gainera, mende hasierako Azkoitiaren erretratua ere egiten ahalegindu da Xabier Gantzarain *Epelde, mende baten soinua* lanean, bereziki azpimarratuz makina bat gauza zor diegula ondorengok *Epelde* eta bere garaiko trikitilariak, lan ikaragarria egin zutelako jendeari alaitasuna eman ez eta diberti zedin bideak jarriaz. Erromeriak, besteak beste, gauzak aldatzeko leku oso aproposak zirelako. Izan ere, arau oso

Epelde, mende
baten soinua

Xabier Gantzarain

EUSKAL HERRIKO
TRIKITRIXA ELKARTEA110 orrialde + CD
15 euro

zorrotzen menpe bizi zen gerra aurreko Azkoitian ez zegoen dantza lotua inola ere egiterik; Bergaran eta Elgoibarren bai, ordea; orduan trikitilariak egiten zituzten beren erromeriak... juxtu mugan! Adibidez, Azkoitiako batek antolatzen bazuen erromeria Aizpurutxon, erromeria egin egiten zen, baina errepideaz bestalde, han libre zelako dantza lotua egitea. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Urkamendi	Katilu txikia	Gar	Bizkaiko ibaia	Hitzaurre-ak
	Ugaztun haragijalea	Burko	Hizki grekoa	Etzanda dago	
	Txori mota			Argi, hitz elkarketan	
	Aldi			Oxigenoa	
Bota	EH-ko egunkaria		Intsektu mota		
Ergel	IRUDIKO ANIMALIA		Ut!		
				Kitatzeke dago	
				Oinarrizko edari	
Hegaldatua					Iodoa
Baztango herria					Ez emea
		500	Iridioa	Nor atzizkia	
		Suari dario	Kofradiako burua	Euskaraz eta kitto!	
(Her. hizk.) Trikitiak				Garai	
Bete				Titanioa	
	Bokala	Elkarrekin			
	Kontsonantea	Potasioa			
Joan den urtean		Puxikak			

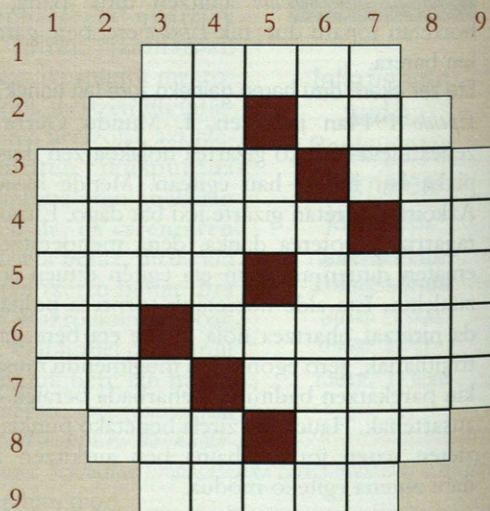
Hitz gurutzatuak

EZKER ESQUIN

1.- Laburra. 2.- Erregai mota. Bizkaieraz, ile. 3.- Bakun. Bete. 4.- Asia hego-mendebaldeko penintsula. Turkia. 5.- Arrantza gunea. Marka, logotipoa. 6.- Bi, zenbaki erromatarren arabera. Zorrak ordaindu. 7.- Duda partikula. Etxeko aberea. 8.- Hegazti bidaiari. Infusio mota. 9.- Jarraibidea, legea.

GOITIK BEHERA

1.- Bizkaiko kostaldeko herria. 2.- Irabazi. 3.- Zuhaitz mota. Nafarroako urtegia. 4.- Amaren nebak. Zakur. 5.- Kontsonantea. Nori atzizkia. Iparretarrak taldearen ikurra. Bokala. 6.- Zaren hori. Aipatu, esan. 7.- Edo. Metalezko lokarria. 8.- Hertsitua, tinkatua. 9.- Hobena.

Kontrapasa

Erantzunak zehaztu ahala, pasa ezazu letra bakoitza dagokion laukira. Beheko taula osatzean Auguste Comte filosofo frantsesaren esaldi burutsu bat agertuko zaizu.

Auguste Comte
(1798-1857)

- I. Apezpiku
- II. Ergela, kaikua, memeloa
- III. Solas egin, hitz egin
- IV. Zuraren begi
- V. Ez ohikoa
- VI. Fruitu mota
- VII. Eroria
- VIII. Ziria

26	36	8	22	5	35	7
38	18	46	4	25	47	28
3	33	24	31	40	11	41
43	52	23	1	50	49	15
12	29	44	45	9	21	39
20	2	34	6	17	13	
48	16	32	10	42	51	
5	14	30	27	37	19	

Sin cejo

Konce ikusteko jaioak garela esango zuen honezkero makina batek, Berastegiko plazan txartel hau ikusterakoan.

Ez Kontzeju eta ez Concejo... Koncejo eta denak pozik. Vilinguismo perfektua.

Kike Amonarriren umorea

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11		12	13	14	15	16	17	18	19
	20	21	22	23	24	25	26	27	28
	29	30	31		32	33	34	35	36
37	38	39	40	41	42	43	44	45	46
	47	48	49	50	51		52	53	

Soluzioak

Kontrapasa
Bescenizat birtizca gñzalc-
gea cia zontontsunaren
lgea da.
Auguste Comte

Hitz gurrutatuak

Ezker eskuintz 1. Moiza. 2. Gas. Uic. 3. Bakar. Asc. 4. Arabia. Tr. 5. Kalar. Ibur. 6. II. Kitaru. 7. Ore. Karna. 8. Uso. Teia. 9. Arana.
Gotik behera: 1. Bakio. 2. Garatu. 3. Mahat. Fsa. 4. Osabak. Or. 5. T. R. IK. A. 6. Zin. Altaru. 7. Alra. Kaca. 8. Faturua. 9. Fina.

K	A	V	A	K	*	Z	I	*
A	S	E	E	*	*	*	*	*
A	R	O	A	K	I	K	I	*
A	K	A	R	I	D	A	G	*
I	A	T	E	R	A	I	R	*
A	R	T	A	B	U	R	U	*
A	E	G	A	R	A	O	T	*
A	R	T	A	B	U	R	U	*
E	R	B	I	N	U	D	E	*
K	U	K	U	K	U	K	U	*

INGURA ZAITEZ
HITZEZ

Harpidetzak: 943 37 15 45

www.argia.com/luma

luma@argia.com

+ *lumateo*
haurrentzako gehigarria

Ihesi

Euskal Herria ezagurtuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
LIERNI ARRIETA

Aralar (Gipuzkoa-Nafarroa)

Azken elurren arrastoan

Gaur egun, aisialdirako gunea bilakatu dira Aralarko zelaiak. Mendizale eta abenturazaleak liluratzen ditu baina, eguraldiak baimentzen badu, baita inguratzen diren domingeroak ere. Ez da leku txarra ez patata tortilla goxoa dastatzeko eta nola ez, sagardo freskoarekin bustiz gero hobe! Aste honetako ibilbidea edonorentzako modukoa da, motza. Asko ibili nahi ez edo ezin duenarentzat aproposa. Botak oinetan eta motxila bizkarrean, ume koskorrentzat ibilbide polita da. Hori bai, ez ahaztu alaitasuna eta pazientzia izan behar dutela bidelagun eta ibilbidea berriro etxean gaudenean amaitzen dela.

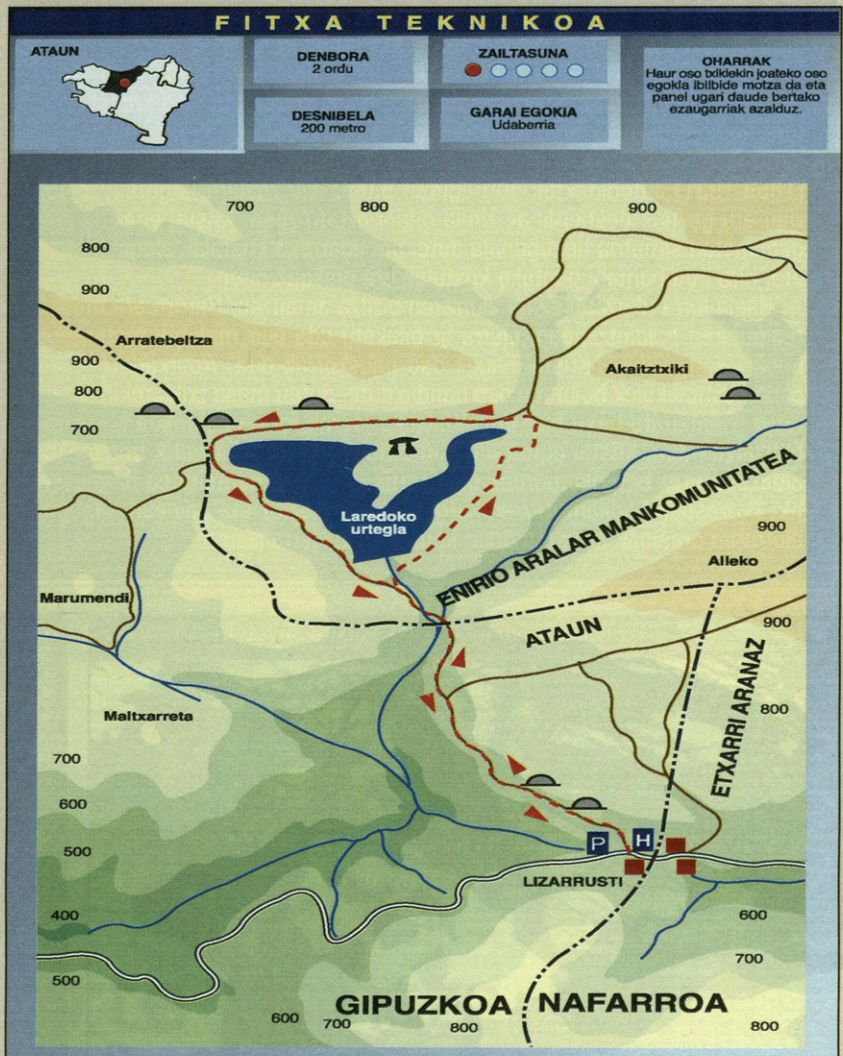
Gaurko ibilaldiak zubiz-zubi eramango gaitu.

Aralar mendiz inguraturiko lurralde zabal eta garaia da. Nafarroa eta Gipuzkoa artean banatua dago eta Gipuzkoako zatia Natur Parke izendatu zuten 1994an. Natur Parkeak 10.956 hektareako azalera du. Goi-mendiko larre hauek, usadio zaharren gordeleku dira eta itzelezko balore paisajistikoa dute.

Aralarren bi landaredi mota nagusi daude. Batetik, goi-mendiko larreak, betidanik artzaintzarekin lotuak izan direnak eta Aralar ezaguna egin dutenak. Gure artean gutxi izango dira Aralarako gaztaren berririk ez dutenik. Ardi latxa eta larre hau dira Idiazabalgo izendapenaren oinarri. Larre berezi hauetan bazkatutakoak ematen dio ardi latxari gazta goxoa egiteko beharrezkoa den esnea. Bestetik, aste honetako txangoan ikusi eta sentituko ditugun pagadi ederrak. Baso zabal hauetan murgiltzean, gorosti eta sastrakek urrutiko bistak oztopatuko dizkigute. Horrela, bertara dugunak are eta garrantzi handiagoa hartzen du. Txikia, handi eta gertu nabariko dugu. Harago zer ote? Auskalo! Milaka izaki mitologiko Mari, Basajaun...

Lizarrustiko parketxea

Gipuzkoako hego-ekialdean, Ataun eta Arbizu lotzen dituen errepidean, hasiko dugu aste honetako txangoa.

Elurra, kristalezko pitxia

Hodeiak ur ttantzaz edo izotz kristaltxoaz eginak daude. Prezipitazio hauek datoz bertatik: Euria, txingorra zein elurra, izotz partikula moduan, kondentsazio gunea baten inguruan sortzen dira. Kondentsazio gunea itsasoko gatza, hauts partikula, kea, polena, material bolkanikoa edo gero eta gehiago industriak eratutako poluzio partikulak izaten dira. Partikula huen inguruan izotz kristalak eraikitzen dira. Baldintza egokietan kristal hauek batu eta handitzen doaz pisua irabaziz eta erortzen hasiz.

Erortzen ari direla beste kristalekin talka egin eta batuz, handitzen jarraitzen dute. Bidean aurkitzen dituzten baldintzen arabera kristal egitura hartzen dute. Gehienak bidean berotu eta urtu egiten dira euri bilakatuz edo kristal moduan jarraituz lurrera iritsi arte. Wilson A. Bentley (1865-1931) autodidaktak 40 negutan 5.000 elur malutei argazkia atera zien eta guztiak desberdinak zirela ondorioztatu zuen. Kristal eder hauek gehienetan simetria hexagonala dute, sei adarreko kristalak alegia, nahiz eta, hiru edo hamabi puntako kristalak ere ohikoak diren.

Baina lurra ukitzean ez da elurraren bizitza amaitzen. Berriro ere meteorologiaren baldintzapean, elurra ur bilakatu edo elur malutek metamorfosia jasango dute. Kristal hauek oso hauskorrak dira. Adarkadura konplexuko molekulek bolumen oso handia dute, duten masa txikiarekin alderatuz. Dentsitate baxu hau emendatzeko joerak forma esferikoa hartzera bultzatzen ditu, kristal egituraren simetria deseginez. Elurretik izotzerako aldaketa airez beteriko poroak gutxizetik dator eta dentsitatea handitzetik. Prozesuan kapilaritatez erakarritako urak izotzuz eta gainean dagoen elurraren presioak eragiten duen konpaktazioz jarraitzen du.

Lareoko presa inguratuz patxadako ibilaldia dugu.

Erreka hotzean moluskuak aurkitu ditugu fresko-fresko.

Ahuntza mendia garbitzen.

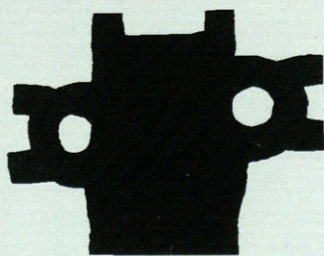
Lizarrustiko parketxean. Bertakoek, Aralarerako sarrera eginez, goxo hartzen dute edonolako bidaiaria, interesduna zein pasarakoa. Garai batean muga lanak egiten zituen eraikuntza da aterpetxe hau. Aterpetxearen atzealdean dugu abiapuntua. Panelean agertzen den mapa ikusi ondoren, bertako bideari ekingo diogu.

Haurrentzako parkea igaro eta helduagoentzat atondutako parkea dugu, arrokan gora lau hankan ibili nahi duenarentzat ere badira hemen, kareharritan bide motz batzuk. Berehala basoan murgilduko gara. Pagadi malkartsu eta nolabaiteko arriskua duen gun e baka-rean. Errekastoek higa-turiko malkarrean ere gizakiak aurrera egin du, besterik ez bada ere, bidea txikituz. Bertako zuhaitzei lapurturiko zura ateratzeko eraikitakoak dira pasabide eta tunel hauek. Honela, harkaitzean bidea ebaki eta zulatu zutelako aurrera egin dezakegu erramu eta txilar artean.

Aurrerago errekarekin bat egingo dugu. Errekako ur hotzak bizitza geldiarazten duela dirudi, baina adi begira-

tuz gero intsektu eta molusku txikiak ikus ditzakegu, fresko-fresko. Erreka alboan dagoen bordaren ezkerrealdetik jarraituko dugu bidea, berriro ere basoan murgilduz. Hemen izango da beti aipatzen den okil beltza. Hegazti bakandu honek bere ahaide okilen moduan enbor barruetan egiten du habia, moko zorrotz eta gogorrarekin zulatuz. Gorputza luma beltzez estalia du eta gandorra gorri-gorri darabil. Maldan gora bidea jarraitu eta halako batean Lareoko presara iritsiko gara. Uretako animalia eta landareekin topo egingo dugu lertxunak, sahatsak... Lareoko urak inguratzen dituen bidea erabiliz patxadazko ibilaldia jarraitu dezakegu. Horretarako presa eta egurrezko zubi berezia igaro beharko ditugu. Uren ezkerretik jarraituz gero, borda eta ataka batera iritsiko gara bertan patxadazko belardia dugu lasai egoteko. Atsedean hartu ondoren, presa igaro eta urertzetik inguruko basoak ikusiz jarraituko dugu. Agian zapelatz listorjaleren bat ikus genezake. Beste harrapakariak baino buru txikiagoa duen honek buztanean bi marra beltz ditu. Izenak dioen bezala liztorrak hegan harrapatu eta jan egiten ditu. Hegazti, ugaztun txiki eta igelak ere gustuko ditu. Lareoko urak inguratu aurretik zurezko zubi berezi bat igaroko dugu eta berehala presaren gainetik igotzerakoan jarraitu dugun bidearekin bat egiteko. Itzulerako bidea erraz aurkituko dugu baina haurrekin baldin bagoaz, ez behintzat ahaztu pausorik zailenak amaieran daudela. ■

Argitalpen honen edizioan lankide:

gizarte ekintza

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

ZIENTZIA

Koral-arrezifeen soinu erakargarria

ITSASOAN MURGILTZEN direnei oso isilak iruditu arren, uste baino soinu gehiago daude koral-arrezifetan. Stephen Simpson-ek zuzendutako ikerlari-taldeak azaltzen duenez, soinu horiek oso lagungarri dira arrain gazteentzat orientatu ahal izateko. Arrautzetatik larbak jaiotzen direnean, itsas korronteen menpe geratzen dira, baina larbak arrain bihurtzean gai izaten dira bertako soinuak entzuteko eta arrezifetara itzulzeko.

Eraitza hauetara ailegatzeko Australiako itsasoan 24 koral-arrezife faltsu sortu zituzten, eta berauetan bozgorailuak jarri. Bozgorailuetatik soinu desberdinak igortzen ziren, hala nola, algek bere higidurarekin sortzen dituztenak edo

hainbat krustazeok bere pintzekin egiten dituztenak. Ondorioa izan zen gero eta arrain gazte gehiago hurbiltzen zirela arrezife faltsura. Erakarritako arrainetatik gehientsuenak *apogonidoak* edo *pomazentridoak* ziren. Lehenek soinu bereziki erakargarritasunik ez zuten bitartean, bigarrenek frekuentzia handiko soinuak zituzten gustuko.

Une honetan, Stephen Simpson eta lagunak Ormuz-eko itsasartean jarraitzen dituzte beren ikerketak, baina oraingoan itsasontzi erraldoien zaratak zein neurritan eraldatzen duten arrainen ibilbidea da aztertu nahi dutena. **I**

Koral-arrezifeetako soinuez orientatzen dira arrainak.

O sasuna

JABIER AGIRRE

Pixak ihes egiten badizu...

PIXAREN INKONTINENTZIA esaten zaionak -pixak ihes egiteak- jatorri ugari ditu, eta baita tratamendu diferenteak ere. Maskuria sabelaren behealdean kokatuta-

ko organo hutsa da, giltzurrunetan sortu den pixa bildu eta gordetzen duena. Pixa egiteko prozesuan maskuriko muskuluek likidoa kanporantz bultzatzen dute, esfinterraren presioa gaituz. Baina prozesu horren kontrola galtzen dugunean, pixa maskuritik atera egiten da, guk nahi gabe, eta orduan inkontinentzia edo gernu-ihesa gertatzen da.

Adituek bi inkontinentzia-mota bereizten dituzte: esfortzuko da bata, maskuriaren presioak, ariketa fisiko egiterakoan adibidez, uretraren presioa gaituz eta pixa kanpora ateratzen denean. Horrelako inkontinentziak gehiago izaten dira emakumeetan, eta ez tul edo barre egite hutsarekin pixa galtzera irits daitezke. Bigarren kasuan, urgentziakoa esaten zaionean, bat-batean pixa egiteko gogo handia izaten da, eta pixak ihes egiten du.

Dena dela, gai honen inguruan informazio-falta handia dago. Hona hemen aholku sinple batzuk:

► **SINTOMAK AGERTU** bezain laster medikuarengana jo, diagnostikoa egin eta tratamendu egokia agintzeko. Kasu sarik ohizkoenetakoa infekzioa izan daiteke.

► **MASKURIA KONTROLATU.** Pertsona askok teknika jakin batzuei esker berreskuratzen dute galdutako kontrola: esate baterako 2-3 ordutik behin pixa egin eta maskuria nahiko hutsik edukitzea.

► **TRATAMENDUAK.** Era askotakoak izan daitezke, maskuria estimulatu eta berreziz, farmako edo botikekin, baina kasuak behar izanez gero, baita kirurgia erabiliz ere.

► **TOPIKOETATIK IHES EGIN.** Inkontinentzia ez da emakumeen kontua bakarrik, gaixoen % 30 inguru gizonezkoak baitira; ezta zahartzaroan beti agertzen den zerbait ere, badiarelako ariketa fisiko bereziak, pelbiseko muskuluek indartzeko, eta pixaren ihesak saihesteko.

► **EZ ISOLATU.** Bizi-kalitatea hobetzeko badira xurgatzaileak, eta baita barruko arropa bereziak ere, pertsona eroso egoteko, eta bizimodu sozial aktiboa egiteko.

► **EDARIAK.** Maskuria narritatzen duten edariak (kafeina dutenak) gutxitu, eta behar adina likido hartu (egunean 8 bat baso), pixa gehiegi kontzentratu ez dadin.

► **INFORMAZIO GEHIAGO** telefono honetan: 900 501 227 (CEIN, Inkontinentziaren aurkako Zentroa).

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Barrabilak loretan

LANDAREEN MUNDUAN sendirik zabalenetako da orkidearena, 25.000 senide baino gehiago ezagutzen dira. Gure arteko orkideak loratzen hasi dira. Zibilizazio handienek bere izan dute orkideekiko gurtza: Txina, Mexiko, Grezia... Azken honetan Aristoteleren ikasle Teofrastok jaso omen zuen Orchys izena. Grekoz *orkis* hitzak barrabila adierazten du, orkidea lurtarrek duten sasierraboila pareta eta lore gararen zakilaren antzogatik, itxuraz. Lurtarretaz gain, lurpekoak, *epifitoak* edo beste landareen gainean bizi direnak, *litofitoak* edo harkaitzaren gainekoak, *saprofitoak* edo inorkinaren bizkar bizi direnak ere badira... Munduko lur hotzenetan ez beste guztietan badira orkideak, milimetrotako loreak dituztenetatik Machu Pichun lau metroko lore-garak ematen dituztenetarainokoak, nanoak eta tonak pisatu ditzaketak.

Orkidea landareen artean aurreratuenetariko familia da. Ikaragarriko espezializazioak landu ditu 65 milioi urtetako bilakaeran: polinizatzeko intsektu eme jakinen berdinak diren labeloa duten loreak, elikagaiak eta ura jaso eta egoki erabiltzeko sistemak... Horiek sendi honen oparotasunaren kakoak... Horiek eta onttoak eta hibridazioa. Bere artean hibridatzeko, sexualki nahasteko, izugarriko erraztasuna dute orkideek. Ernalketaren ondoren lore bakoitzak milaka hazi emango ditu. Hauek ttiki-ttikiak dira, inolako janari erreserbarik gabekoak eta ernetu eta bizi nahi badute ontto batzuekin tratua egin beste aukerarik ez dute: gehienetan *Rhizoctonia* generokoa den onttoak landarea osatzeko adina elikagai gozo emango dio. Onttoek ekoiztutako azukreen nahi eta nahiezko parte hartze hau ezagutzen denetik lorategi botanikoetan eta bilduma pribatuetan ehunen bat mila hibridotik gora sortu da.

Aztekek bere txokolate famatua gozatzeko erabiltzen zuten bainila sonatua orkidea baten fruitua da, mundu osoan sendagai, European sexu grina pizteko edabetarako eta kafea ekarri aurretik ehotuta infusioan hartzeko, Filipinetan xetogintzan, Ginea Berrian musika tresnak egiteko, lurpean dituzten "barrabilak" jateko Iraken eta Ipar Ameriketako goseteetan eta Turkian beste gose baterako, afrodisiako... Dagoeneko geurean lehenak loratzen hasiak dira, urria arte bat ez bada bestea topatuko duzu.

TEKNOLOGIA

Erresonantzia magnetiko nuklear eramangarria

MEDIKUNTZAN egin bada ere ospetsu, erresonantzia magnetiko nuklearra (EMN) aurretik fisikan eta kimikan oso erabilia zen molekulen egitura atomikoa aztertzeko. Ikerlariak aspaldi amesten zuten laborategiko tresnariarekin kalera ateratzea, baina orain arte ezinezko zen izugarriko aparatuak erabiltzen baitira EMNak egiteko. Berriki *Science* aldizkarian argitaratu denez, ikerlari alemanen eta estatubatuarren taldeek EMNen aparatuak miniaturizatzeko lehen urratsa eman dute eremu magnetikoen aldaketak zuzenduz. EMNren oinarria hauxe da: molekulak eremu magnetikoaren pean jarri eta atomoak iparrorratzaren gisa hasten dira mugitzen eta mugimendu horretan emititzen dituzten irrati-uhinak erregistratzen dira. Eremu magnetikoak egonkorra behar du izan eta ekipoa txikitzean oso zaila gertatzen zen egonkortasuna mantentzea. Baina alemaniako Aix-la-Chapelleko Unibertsitateko Bernhard Blumich-en eta Kaliforniako Berkeleyko Unibertsitateko Alexander Pines-en taldeek lortu egin dute. Epe motzean izugarri zabal daiteke sistema eramangariaren erabilpena prospekzio geologikoan, industrian kalitate-kontrollean edo medikuntzako diagnosietan. **I**

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Mundua ezagutzeko

Zabaldu Ateak Nair Obital Arrari

Zortzi lekutako
kontakizun bana.

Sahara, Laponia, Patagonia,
Andeak, Himalaia, Euskal Herria, Alaska
eta Australiako umeen ahotik euren bizimodua
ezagutuko dute etxeko txikieneek. Non bizi diren,
beren etxea nolakoa den, zer animalia dituzten,
nolako ohiturak dituzten...

LEHENENGO BIDAIA EGITEKO
AUKERA

20€

eskaerak

© 943 371 545 • denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan

MCC TALDEA

MCC begitan dauka abertzaleen kontrako ingurune politikoak

Mondragón Corporación Cooperativa (MCC) euskal taldea, kooperatiben arloan munduan lider dena, Euskal Herriko enpresa garrantzitsuenetakoa dugu. Urtez urte haziz doaz etekinak, salmentak eta enplegua. Azken hilabete hauetan, begitan hartu dute abertzaleen kontrako ingurune politikoan eta fronte mediatiko eta politiko espainoletan hasiak dira dagoeneko aditzera ematen, modu sibilinoan, baina irmo, baldin euskal subiranotasunari buruzko planteamendu balizkoek aurrera egiten badute, boikota nozi dezakeela bete-betean.

DANIEL UDALAITZ

Argazkiak: Alberto Elozegi

NAHIZ ETA ZENBAITEN IRITZIZ, MCC taldeak hobeto erantzuten dien interes espainolei abertzaleei baino —ez naiz uste horretakoa—, kontua da, orain, Espainiako iritzi publikoaren sektore zenbaitetan, talde horretako enpresak —Eroski eta Fagor bereziki, horiek baitira merkatuko ezagunenak— nazionalista kontsideratzen direla eta boikot “nazionala” izendatzen dutenaren parte izan daitezkeela. Hori baldin eta, unea iristen denean, beharrezko gertatzen badira

subiranotasunaren eta are independentismoaren balizko interesei aurre egiteko, zeren, sektore horren aburuz, Ibarretxe Plana izenekoa era horretako grinaren ezkutaleku da.

Eta Ibarretxe Plana izan da, hain zuzen ere, azken hilabete hauetan begitan hartzearen arrazoia. Fronte politiko eta mediatiko espainolak, Basta Ya edota Ermuko Foroa bezalako organismoek akuilatuta, ahalegin guztia egin du eta egiten dihardu, betiere gezurra eta azpijokoa maltzurki baliatuz, plan hori plan independentista edo separatista dela ikusarazteko. Hari-mataza horretan, fronte espainol horren tesia da ezen,

baldin euskal ekonomia espainoletik independizatzeari gertatuko balitz, lehenak ez lukeela etorkizunik izango, Espainiako merkatua duelako merkatu naturala eta ardurakoa. Horrenbestez, euskaldunen pentsioak kinka larrian izango lirateke, Gizarte Segurantzak erreka joko lukeelako eta abar.

Subiranotasunaren “gaitzak”

Madrilgo *El País* egunkaria ere fronteko lagun bilakatu da, joan den martxoan, apirilaren 17ko hauteskundeak baino aste batzuk lehenago, argitara eman zuen artikulua zabal baten bitartez: “Ibarretxe Planaren negoziua”

Salmentak eta mozkinak %8 eta %15 haziko dira aurtan

MCC TALDEA OSASUN ONEAN dagoela berriz ere nabarmen geratuko da 2005eko ekitaldi honen bukaeran. Izan ere, arduradun gorenek, Jesús Catania buru dela, aurreikusi dute salmentak eta mozkinak, 2004koaren aldean, %8 eta %15 haziko direla, hurrenez hurren. 2004ko ekitaldiko datuen arabera –oraindik behin-behinekoak badira ere, egunotan egingo dira publiko eta ofi-

ziaz, salmentek 10.380,678 milioi euro egin zuten, 2003an baino %7,5 gehiago, eta mozkinak 470 milioi eurotik gora, 2003an baino %15 gehiago.

MCC taldeak 3.656 lanpostu berri sortu zituen 2004an, eta bazkide kooperatibisten kopurua 756 lagunekin hazi zen. Iazko ekitaldia bukatutakoa 71.916 enplegatu zituen denera eta horietatik 33.429 taldearen dibi-

sio industrialari zegozkion. Ekitaldi horretako inbertsioa 780 milioi eurokoa izan zen; beraz, %7,9 murriztu zen 2003koaren aldean.

Dibisio finantzarioaren barruan, Euskadiko Kutxak 2004an izan zituen mozkin gordinak 131,6 milioi eurora iritsi ziren, 2003koak baino %12,9 gehiago; mozkin netoak, berriz, 115,3 milioi euroan geratu ziren, %11,5eko gehikuntzarekin.

jarri zion izenburu. Egunkariko artikuluan bereziki azpimarratzen da ezen, “enpresaburuen eta ekonomisten iritziz, ondorio kaltegarriak izango lituzkeela Euskal Herriaren eta Espainiako gainerakoaren –Euskadiren merkatu nagusiaren– arteko gatazkak”. Eta, “subiranotasunaren eragin ekonomikoaz” ari direla, gaineratu du “euskal enpresaburuen eta adituen sektore bat uzkur ageri dela Ibarretxe Planari buruz, ekonomiari erasaten diolako eta Euskadiko profesionalen eta enpresen gaineko mesfidantza areagotu ahal duelako. Apirilaren 17aren ondorengo garai ezegonkor batek aurrez aurre jarriko lituzke Euskal Herria eta Espainiako gainerakoa, hots, Euskal Herriaren merkatu nagusia”.

Artikuluaren argudiatzen da ondasunen eta zerbitzuen inportazioek eta esportazioek Euskadiko (EAEko) Barne Produktu Gordinaren %65 egiten dutela: EAEko esportazio guztien erdia baino gehiago Espainiarako izaten da, eta handik iristen dira inportazioen ia bi heren. Testuan gaineratu du “Euskadik” (EAEk)

15.412,2 milioi euroko salmenta egin zuela “Espainiako gainerakora” 2003. urtean; munduko gainerakora, aldiz, 13.352,4 milioi eurokoa. Eta, “eros-

Ez dirudi hipotesi ausartegia

“barruko gerra komertzial”

bat gerta daitekeela, garai

batean cava katalanaren

kontra egin zenaren

tankerakoa, eta Eroski eta

Fagor bezalako enpresak

eragingo lituzkeela

ketak egiterakoan daukan interdependentzia nabarmentzeko”, honako hau jasotzen du: “2003. urtean, 19.998,9 milioi euroko inportazioa egin zuen Espainia osotik; beste herrialdeetatik, berriz, 10.203,5 ekoa”.

Cava katalanari egindako boikota gogoan

Kontuak horrela, artikuluan aitortzen da MCC taldea dela “Euskadi-

ko talde industrial eta komertzial handiena eta nazioartean etengabe hedatzen ari dena”, baina nabartzen da “azken aspektu hori ez dela aski barruko ‘gerra’ komertzial posible bat galarazteko”. Ildo horretan, artikuluan defendatu da “hori gerta daitekeela pentsatzea ez dela ausartegia”. Adibide gisa, cava katalanaren kontra antolatutako boikota aipatu dute: joan den Eguberrietako kanpainan gertatu zen Madrilgo area metropolitanoan, Andaluzian eta Espainiako estatuko beste zona batzuetan, Carod Rovira ERC alderdiko ordezkariak Madril 2012 hautagaitza olinpikoaren kontra egin zituen deklarazio batzuei erantzunez. Aipatutako leku horietan %12,3 botila cava gutxiago saldu ziren, boikota zela kausa. Esan gabe doa, bazterrak erne jarrazteko abisua da: cava katalanari boikota egitea posible izan bazen, zerk galaraziko du Eroski eta Fagor bezalako euskal enpresek berdin jokatzeko?

Madrilgo egunkariaren artikuluan, MCC taldeaz hitz egitean, Espainiako estatuan haren marka ezagunenak Eroski eta Fagor direla esaten da, eta, beharrak hartaratzeko gero, planteatu daitekeela horien kontrako boikota, cava katalanari egin zitzaionaren gisakoa... Bai, Eroskiren eta Fagorren kontrako boikota, eta, iturri batzuen arabera, jada abian jarria da duela hilabete batzuk. Artikuluaren aipatzen diren “euskal enpresaburu” batzuek onartzen dute dagoeneko existitzen dela boikota Espainiako estatuan. Hain da hala, non, nortasuna argitu gabe bada ere, Euskal Enpresaburuen Zirkuluko kide batek defendatzen baitu Espainiako errege-erreginek joan den aben-

Mondragón Corporación Cooperativa zenbakitan (*)

	2004	2003	04/03 bariazioa
Salmentak	10.380.678(**)	9.654.541	% 7,5
Lanpostuak	71.916	68.260	% 5,4
Inbertsioak	780.157	847.029	% -7,9
Mozkinak	470	-	%15

(*) Behin-behineko datuak (**) Milako eurotan

Eroski eta Fagor, Espainiako zenbait sektoretan boikot "nazionala" izendatzen dutenaren parte izan daitezke.

duan MCC bisitatu izanak boikot egoera horrekin duela zerikusia, dagoeneko ondorioak nabaritzen direlako. "Erregeak Arrasatera egin-dako bisitaren arrazoia talde horren

salmentak Espainiako merkaturan nozitzen ari diren beherakada galgatzten laguntzea izan zen..."; horixe esan zuen, hitzez hitz, euskal enpresaburuen erakundeko kide horrek.

Beste euskal enpresa batzuei ere boikot egitea iradoki dute

Egiarekin bat ote dator Euskal Enpresaburuen Zirkuluko kide horren iritzia, ala abertzaleen kontrako ofentsibaren parte ote da, zeinetan, manipulazioa eta gezurrak tarteko, produktuak Espainiako estatuan saltzen dituzten euskal enpresen kontrako boikot gehiago sustatzen baitira eta horretan kolaboratzen baita, helburuak seinalatuz? Eta, hori gutxi ez dela, estrategia horretan are gehiago sakonduz, Madrilgo egunkari horren artikulua aipatzen du, identitate-rik azaldu gabe, Gamesa eta ITP enpresetako zenbait "zuzendarik" honela aitortu dutela: "Espainiako eta Europako merkatuak galtzen baditugu, itxi egingo dugu". Eta, segidan, boikoterako beste helburu posible batzuk sibilinoki aditzera emateko, Mikel Buesa katedratikoaren (Ermuko Foroko lehendakariordea eta ETAk hildako Fernando Buesaren anaia) deklarazio hau dakar: "Eta nola soluzionatuko litzateke entitate finantzarioetatik funtsak erretiratzeko mugimendu bat?"

Esan gabe doa dagoeneko ari direla esaten, modu horretan eta doakientzako abisu gisa, unea iristerakoan, zenbait entitateen kontra planteatzen litekeen boikota. Bereziki, Euskadiko Kutxa, BBK eta Kutxa entitateen kontrakoa izango litzateke. Horiek Euskal Herrian ez ezik, Espainiako estatu osoan dituzte sukurtsalak. Beste entitate finantzario batzuk, egoitza soziala Euskal Herrian izan arren PPren edo PSOEn hurbilagotzat jotzen direnak, hala nola BBVA, Vital Kutxa edo Nafarroako Aurrezki Kutxa, segur aski ez litzuke eragingo sibilinoki iradokitzen den boikot balizko horrek. ■

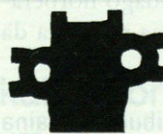

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

gizarte ekintza

Juan Luis Goikoetxea

Euskaltzaindiko kide eta Mendebalde Kultura Alkarteko partaide da Juan Luis Goikoetxea, pedagogian doktore eta irakaslea. Bizkaierari prestigio ematea du elkarteak lehenengo helburu eta, horrekin batera, mendebaldeko euskarak batuari eskaintzen dizkion aberastasunak lantzea. Esanak esan gabe, esanak egin ditu Goikoetxeak *Euskaldunaren anekdotak* liburuaren bidez. Apala itxuraz, uste ez bezalako altxorra da sasoi bateko pasadizoak biltzen dituen anekdotarioa.

«Bizkaierak prestigioa ezagutu du azken hamabi urtean»

MIEL A. ELUSTONDO
Argazkiak: Zaldi Ero

Euskaldunaren anekdotak du izena argitaratu duzun liburuak. CD-ROMa ere osatu duzu, Iñaki Gaminde eta Udane Goikoetxearen laguntzaz. Anekdotak direla azpimarratu nahi izan duzu, ez direla ipuin...

Hori da. Liburuan kontatzen dena gertatua da, ez da asmatua. Idazlearen tentazioa ere bada, esaldia gehitzekoa, alegia. Esaldia gehitu bai, baina, hala eta guztiz ere, gertatua gehitu gabe. Kontalariari hitza hartu eta gaurkora ekarri dut nik. Hor badago norberaren eskua, jakina, baina normala da hori.

Idatzian datoz orain, liburuan, baina irratiz eman dituzu zuk lehenengo...

Bai, entzuleak entzun eta lehenengoan ulertzeko moduan. Irratian ez dago

atzera joaterik, "ea ondo ulertu dudana...", ez, zuzenean jaso behar da mezua. Horretarako, errepikapena egongo da inoiz, idatzian behar ez dena. Ahozkotik belarrirako emanak dira anekdota hauek, nahiz eta liburuan idatziz agertu behar duten.

Egoki diozu liburuaren sarreran bertan: "Idatziz ahozkoari tolestu gataizkio"... Bestalde, anekdotak noizkoak diren aditzera eman nahian, diozu: "Gure aurreko euskaldunen berbak eta ekin-tzak, orduko gurdien irrintziak, amaren moinoak edo mahaietako gose urteak ia desagertu direnean" gertatuak direla pasadizook. Garai bateko kontuak, beraz...

Batzuk bai, lehenengoak dira, nik eza-gutu ez ditudanak. Gerra nik ez dut ezagutu, adibidez. Gerrako kontuak direnean, Jon Lopategirenak sartu ditut, edo neure aitak kontatuak... Ezagutu ez dugun garaia da. Bada

beste garai bat zaharragoa, karlismo-raino doana. Frantziako gerrakoak kontatzen direnean, berriz, askoz atzerago goaz denboran. Hizkuntza ere askotan orduko da. Hor dauden esaldi batzuk orain dela ehun eta berrogeita hamar urtekoak dira. Ordutik datoz. Gertaerak hizkuntza bat dakar eta, horrekin batera, kultura bat. Bilboko Gran Vía-n behia hartuta ibiltzea, adibidez, guri harrigarri egiten zaigu baina ez da urterik hori izan dela. Lastimagarria da mundu hori —gertatua, hizkuntza, kultura—, galtzea. Guk aita Zavalak idatziz egin duena, hain ondo egin duena, eta Iñaki Gamindek era digitalizatuan, egin behar dugu: jaso, bitartekoak ere baditugu eta. Horretan saiatu naiz ni, mundu hori kontatzen, umore ukitu batekin betiere.

Tartean sartu dituzu urruneko kontuak: AEBetako euskaldunen anekdotak,

atzerrian ibilitako puntistenak eta abar. Nekazari-giro hori ez beste ere nahi nuen. Globalizatuak garela esaten dugunez, Euskal Herriko bi munduak kontatzen ahalegindu naiz. Bestela, ematen du beti tribuan geratzen garela. Arlotezeria ere ez dut nahi izan eta, horretarako, hemengo gertaera bati Boise-n edo Hong-Kong-en gertatutakoa ezarri diot alboan. Gu munduko parte gara, ez besterik. Normalizat hartu behar dugu hori. Katea telebistakoak mugitzen ditugu eta Irakeko gerratik Ondarroako arrantzaleetara pasatzen gara, eta Ondarroako arrantzalea Senegalgoa da eta horrela.

Herri-jakintzatik hainbat du liburuak. Edo etnografiatik, ahozko literaturatik... Zein zenuen liburu honen helburu? Ezin gorderik edukitzen den zerbaiten berri eman nahia...

Liburuan bada esaera bat hori biribil esaten duena: "Batutzaileak hurrengo dau banatzailea"...

Gure amak erabiltzen duen esaera da hori. Diruagatik esaten da berez, baina kasu honetan beste zera bati dagokio. Bilketa lana egina nuenez, hurrengo galdera zen: "Eta zer egingo dut bilketa honekin? Ze modutara jendetaratu?". Hor Bizkaia Irratiaren eskaintza etorri zitzaidan eta, haren jarraipen, liburu eta CD-a egin ditugu. Liburuari dagokionez, edonork irakurtzeko moduko liburu egin nahi izan dut, eta badakit liburu honen irakurleen artean badirena inoiz libururik irakurriko ez dutenak ere. Ondo dakit hori, zazpi ezagutzen ditudalak!

Ahoz bildu dituzu anekdotak, baina bizkaiera literarioan eman dituzu idatzi behar izan dituzunean. Ze leku du biz-

kaierak euskaldunon gizartean?

Hemengo gizartearen azterketa egin beharko genuke horretarako, eta badakigu ze sakabanatuta dagoen. Sakabanaketa administratibo horrek

eragin handia du hizkuntzan. Bizkaierak prestigioa ezagutu du azken hamabi urtean, prestigio naturala. Guk uste dugu horrek mesede handia egiten diola euskara batuari, bata bizi-rik egotean, bestea ere piztu egiten da eta. Batua ondo egoteak bizkaierari mesede egiten diola ez dago esan

**"Larrabetzukoak Ondarroakoari
Larrabetzuko euskaran egitea, hori
irabazi da. Orain dela hamabost
urte -ikasketak euskara batuan
egindakoek- batuan egingo zuten"**

beharrak ere. Euskara bat da. Lehen egiten zen galdera: "Eguneroko komunikazioan, zergatik ez duzue erabiltzen zeuen hizkera, euskalkia?". Gaur egun, hori irabazi da. Joan den hamar urte honetan, batetik bizkaieraz idatzi dena dago eta, bestetik, ahoz, naturaltasunez, erabili dena. Larrabetzukoak Ondarroakoari Larrabetzuko euskaran egitea, hori irabazi da. Orain dela hamabost urte -ikasketak euskara batuan egindako

belaunaldikoek-, batuan egingo zuten. Alde horretatik, naturaltasunean irabazi da. Bestalde, lehen isilik egon diren formak eta esapideak euskara batura etorri dira urte hauetan.

Hori ere mesedeko da. Hala ere, beti dago mesfidantza bat, ze euskalkia beti euskalki izango da, eta euskara batua beti batu. Beti dialektika bat dago hor, eta bizkaieraz eta euskara batuan, bietan lanean dabilena deseroso dabil askotan. Erosoena "bat hartu eta kito!" esatea izango litzateke, baina nire joera dialektika horretan ibiltzea da: hemendik hartu, handik hartu... eta batzuetan deseroso da, ez gogo aldetik, corpus aldetik baikik: zalantza.

Komunikazioak dituen berezko zailtasunak batetik, eta hitzen formari buruzko zalantzak bestetik...

Bai, hitz batzuk hiztegian dira, baina beste batzuk, inoiz jaso ez direnak dira...

Eta nola eman horiek?

Baturantz eginda. Zalantza denean, baturantz jo beti. Euskara batua da gure erdua. Baina, lehia bat ere bada. Alegia, hitz bat guztiz euskara batura aldatu eta batzuetan zentzua galtzen du. "Beraz" esateko, adibidez, "halandaze" erabiltzen dugu bizkaieraz.

Andolin Eguzkitzak halandaze, dena batera idazten zuen, baina Labayruk halanda ze erabiltzen du, hitz bitan... Zalantzak, beraz. Euskaltzaindiak erabakia duenean, hari jarraitu eta kito; hark agintzen duen forma da zuzena, baina inoiz idatziz jaso ez diren hitzak, nola idatzi? Orduan ez daukazu forma zuzenik eta letraz letra jardun behar du norberak: idaztea artisautza da orduan. Euskalkian idaztea artisautza da askotan. ■

Babeslea: Bizkaiko Foru Aldundia

**gure artean
euskaraz!**

**Bizkaiko Foru Aldundia
Kultura Saila**

Bero-beroan

Bi urte eta hiru hilabete Aita Santua hautatzeko

Aita Santu berria hautatzeko konklabeak herriz erakarri du munduaren arreta. Denetik entzun eta irakurri da pertsona bati buruz, inoiz ez bezala, eta berdin Elizari katolikoari buruz. Konklabearen ezaugarriak dago-kienez, oso esanguratsua da berau, funtsean, azken zazpi mendeetan oso oinarri berdintsuen gainean egin dela. 1274an Gregorio X.ak Lyongo II. Kontzilioan aurkeztu zuen *Ubi Periculum* konstituzioa, konklabearen oinarri guztiak finkatzeko egin zena eta batez ere epeei dagokiena. Hautatze denborak direla eta, hona bi bitxikeria: Gregorio X.aren ondorengoa, Inozentzio V.a, hautatzeko egun bakarra nahikoa izan zen; hau izan da dimititu duen Aita Santu bakarra. Celestino V.a hautatzeko, aldiz, bi urte eta hiru hilabete behar izan zuten XIII. mendearen bukaeran. Adituen esanetan, oraingoa hiru bat egunetan hautatuko dute.

Ikurriña bigarren bandera

Nafarroako udaletxeetan ikurriña jarri ahal izateko proposamena luzatu du Aralarrek: herrietako udalbatzak osoko bilkuran onartu beharko luke ikurriña herri horretako bigarren bandera gisa, eta horrela bi bandera jarri ahal izango lirarteke udaletxean. Aralarren aburuz, ikurriñaren irudi eskubideak Eusko Jaurlaritzarenak dira eta honek irudiaren erabilera utziz gero, ezingo litzateke debekatu ikurriña jarri ahal izatea. Dagoeneko, udal askok kendu behar izan dute ikurriña, Ikurren Legean oinarrituta, epaitegiek hala erabakita.

Zer gertatuko da Frantziak ezetz badio?

Inkestetan ezezkoak hamar puntuko tartearekin irabazten dio baiezkoari, maiatzaren 29ko Europako Konstituzio itunaren erreferendumean. Estatuak jadanik jarri du abian indar osoz beldurra barreiatzeko estrategia. Espainian ere, 80ko hamarkadan NATOko erreferenduma egin zenean, inkestek ezezkoa ematen zuten hilabete batzuk lehenago eta azkenean baiezkoa gailendu zen. Danimarkak ere 1992an lehenengo saioan ezezkoa esan zion Maastrichteko Itunari, eta bigarrenengoan baiezkoa. Baina zer gertatuko litzateke Frantzian ezezkoa gailenduko balitz? EBko edozein estaturen ezetzak geldiaraziko luke ituna, baina askoz larriagoa litzateke estatu fundatzaile eta Alemaniarekin batera EBren motore denaren ezetza. Frantziako ezkerak dio beste itun bat egingo dela ikuspegi sozial egokiagoarekin; PSko baitzaren aldekoen ustez —ezetza ezkerretatik dator— alderantzizkoa gertatuko litzateke, itun liberalagoa aterako litzateke, eskuina nagusi delako EBn. Pozarren legokeena Erresuma Batua da, botoa ematen azkena izango dena, 2006an.

Zer da...

Arrantzaleen kofradiak

Euskal Herriko arrantzako portu gehientsuenetan dago arrantzaleen kofradiaren bat. Zaharrenek Erdi Aroan sortu ziren, XII. eta XIV. mendeen artean, baina modu antolatua XVII. ean zabaldu zen portu orotara. Hasiera batean krisi ekonomikoan astinduei aurre egiteko tresna moduan erabali ziren kofradiak. Gaur egun, EAEko 16/1998 Legeak, ekainaren 25ekoak, arautzen ditu kofradiak, eta zuzenbide publikoko korporazio bezala ezaugarritzen ditu. Egiteko profesionala betetzen dute eta arrantzaleen segurtasun laboralez eta arrainaren salmentaz arduratzen dira. Hastape-

nean, hierarkikoa zen kofradien barruko antolamendua: lehenbizi patroiak edo ontzien jabeak, bigarren arrantzale arruntak eta azkenik aprendizak. Gerora, orkatuz joan da kofradietako botere-banatzea. Arrantzaleek gero eta leku gehiago hartu dute kofradien egitura organikoetan eta orain, ia-ia posizio bera mantentzen dute armadoreek eta arrantzaleek. Gaur egun, esate baterako, armadoreek nahiz arrantzaleek beregana ditzakete lehendakarietako eta lehendakariordetako karguak, nahiz eta, lehendakaria arrantzalea den kasuetan, armadore batek bete behar duen lehendakariordetza, eta alderantziz.

Daniel Udalaiz

Nafarroako Hizkuntza Politikarako batzordeak ez du akordiorik lortu

CARLOS CRISTOBAL SOZIALISTAK euskararen garapenerako prestatutako proposamenen txostena aurkeztu zuen hilaren 13an, baina Parlamentuko Hizkuntza Politikako ponentziak, urtebetez lanean arituen batzordeak, atzera bota zuen. Aralarrek ponentzia desegitea nahi izan zuen, baina ez zuen lortu eta ponentzia bozkatu ere ez zuen egin. UPN, EA eta EAJ alderdiek aurkako botoa eman zuten, PSN eta CDN alderdiek baiezkua eta EBN abstenitu egin zen. Urtebeteko lana ezerezean geratu da.

“Euskarari zor zaiona” kanpainari esker 12.000 euro jaso ditu Oinarriak-ek

2000. URTEAZ GEROZTIK urtero egin du Oinarriak plataformak *Euskarari zor zaiona* izeneko kanpaina. Errenta aitortpenaren bidez Nafarroako herritarrek euskararentzako dirua jar dezateke. 2004ko ekitaldiaren emaitzak orain jakin dira: 300 laguni esker 12.000 euro jaso ditu Oinarriak-ek. 3.000 euro Noaingo eta Elortzibarko haurrentzat eraiki nahi duten ikastolarentzako izango dira. 7.000 euro euskara ikasle helduen beka sistemarako izango dira eta gainerako 2.000 euroak Oinarriak-ek berak hartuko ditu hurrengo kanpaina antolatzeko. 2003ko ekitaldian 292 nafarrek hartu zuten parte kanpainan eta 7.500 euro jaso ziren.

Euskara ikasi duten irakasleei zorionak

ESKOLA EUSKALDUNDU EKIMENAK (AEK, EHE, Sortzen-Ikasbatuaz, Kontseilua, LAB, Ikasle Abertzaleak, Euskal Konfederazioa eta Euskal Herriak Bere Eskola) euskara ikasi duten irakasleak omendu berri ditu. Irakasle horien guztien ordezkari gisa hamaika elkartu zituzten Bilbon eta giltza bana eman zien. Giltza bana zitzairen “eskoletan euskarari eta Euskal Herriari etorkizunerako atea irekitzeko”. Bien bitartean, hizkuntz eskakizunak bete ez dituztelako egonkortasuna galdu duten irakasleek protesta ekitaldia egin zuten hilaren 11n eta Ibarretxeri eskatu zioten “konponbidea” aurkitzeko.

Euskara ikasi duten irakasleak omendu ditu Eskolak Euskaldundu ekimenak.

JON HERNAEZ / ARGAZKI PRESS

“Hizkuntza politika eraginkorrik gabeko” hauteskunde programak

JOAN DEN IGANDEKO Eusko Legebiltzarrerako hauteskundeetako alderdiek aurkeztu dituzten egitarauak aztertu ditu Euskararen Gizarte Erakundearen Kontseiluak. Kontseiluaren iritziz, alderdien egitarauetan ez da “hizkuntza politika eraginkorrik” agertzen. PSE-EE, UA eta PPri dagokionez, atzerapausoak nabaritu ditu Kontseiluak. Azterketa hori egiteko 2004an hainbat alderdi politiko eta sindikaturekin sinatutako Akordio Soziopolitikoak hartu du oinarri Kontseiluak.

SBAHEA

Iñaki Egaña historialariak Izaroneksen idatzitako artikulua. “Egungo Espainiako eskuinaren estrategia estatu kolpe zalea dela irakurri nuen, duela aste batzuk, Haro Tecglen-en artikulubatean, Belaunaldi aparta desagerrarazi zuen 1936ko estatu kolpea eragin zuten sektoreek bultzatutako estrategia berdina daramala egun Espainiako eskuinak. Sarri jardun dut hausnarrean gaiaz (Haro Tecglen ez da berau egin duen lehena) eta beti kontsolatzen naiz pentsatuz beste garai batzuetan bizi garela eta badirela halako abenturak galaraziko lituzketen balizko eragozpenak. Gainerakoan bat nator analisian: desberdintasunak betaurrekoen ereduetan dira edo bigoteen mozketak moldean; ideologia eta estiloak izugarri berdintsuak dira”.

Krisia sandinismoan

1990ean hauteskundeak galdu zituenetik, Nikaraguako FSLNk krisi bat baino gehiago izan du bere baitan. Txinpartak atera dituen gaia 2006ko Nikaraguako lehendakaritzarako hautagaiaren hautaketa da. FSLNko sektore batek dio barne hauteskundeak egin behar direla, beren ustez 2002an galtzaile atera zen Ortegak berriz galduko duelako lehendakaritza 2006an. Azkenean, FSLNk Daniel Ortegaren aldeko hautua egin du martxoaren 5ean egindako ezohiko kongresuan; bertan, halaber, Herty Lewites –Managuako alkate ohia– eta Victor Hugo Tinoco oposizioko gidarietakoak kanporatu zituzten. FSLNren egoera korapilotsuaz gehiago jakin nahi duenak, hango egoera ondo ezagutzen duen Iosu Perales apirileko *Hika* aldizkarian egindako elkarrietzeta interesgarria irakur dezake. Perales ulerkor ageri da kanporatutakoekin eta kritiko Daniel Ortega, Bayardo Arce eta Tomas Borge moduko buruzagi sandinista historikoekin.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Deslokalizatuta tortura merkeago ateratzen da

AEBetako zerbitzu sekretuek atxilotutako ehunka susmagarri atzerriko polizien esku utzi dituzte. Terrorismo globalaren kontrako borrokan efikazia lortzearen aitzakiaz, tortura inolako mugarik gabe erabiltzen den herrialdeetara bidali dituzte detentiuak. Etxean torturatzea garestiegi delakoan, oraindik.

BORREROAK BADITU MILAKA aurpegi" kantatzen genuen Rupert Ordorikarekin aspaldiko "Hautsi da anphora" hartan. Orain Stephen Grey kazetari britainiarrak egin dituen ikerketek erakutsi dute prostituzioarekin batera munduko ofiziorik zaharrenetakoan izan behar duen hori -borrero eta torturatzaileen lantegia alegia- azkar ari zaiola egokitzen garai berriari. Ez al dira bada borraroen ugazabak berak mundializazio honi haizea eman diotenak?

Stephen Greyk 2001eko irailaren 11z geroztik amerikarrek preso islamiarrekin egiten zutenaren inguruko albisteak bildu ditu azken urteotan, eta bere ikerketak egin ere bai. Informazio iturri oparoak ditu, zerbitzu sekretu britainiarretan kontaktuak, eta bere ikerketen emaitzak *The Sunday Times* egunkarian, *The New Statesman* astekarian eta bere blogean plazaratu izan ditu. Martxoko *Le Monde Diplomatique* aldizkarian (artikulua oraindik ez dago sarean) plazaratu du gaiaren sintesia. "Prisonniers sans Frontières, Délocalisation de la torture" izenburu erakargarria ipini diote.

Torturaren deslokalizazioa funtsean zera da: amerikarrek beste herrialde batzuetara (tortura era sistematikoan erabiltzen dutenetara) bidali dituztela azken urteotan hainbat atxilotu islamiar, hango borraroei ondo egurtu eta eduki dezaketzen informazio guztia atera diezaieten. Efikazia eta azkartasu-

na behar zuen AEBetako gobernuak eta iritzia publikoa gehiegi asalatu gabe hori lortzeko modua aurkitu du.

Hainbat kasu aztertu ditu Stephen Greyk. Lehenengoetakoak Suedian gertatu ziren. Hemengo zerbitzu sekretuak arrestatu zituen bi errefuxiatu egiptoar, Ahmed Agiza eta Mohamed Al-Zery. Lehenak lortu zuen emazteari abisu ematea arrestatzen ari zuten unean. Bromma-ko aireportuan abioi pribatu bat zeukaten zain, bertan CIAko agenteak zeudela. Eskuburdiak ipini, Guantanamo argazkietatik ezagutzen ditugun arropa laranja kolorekoak jantziarazi, drogatu eta eraman egin zituzten. Geroago jakingo zen nora: Egiptora.

Lehen hilabeteetan ez zen albisteak zabaltu, baina errefuxiatu kontuetan ibiltzen den abokatuak lortu zuen gaia Suediako Parlamenturaino eramatea. Khell Jonsson abokatuak dioenez, biak torturatu zituzten: hilkutxaren tamainako gela hotzetan eduki, jipoiu, elektrizitatez astindu... Gero Mohamed Al-Zery askatu egin zuten, baina bere herrian bizitzera behartu eta komunikabideekin hitz egitea debekatu. Ahmed Agizak aldiz espetxean segitzen du.

Egurra azpikontratatzeko da

Suedian gertatuari jarraiki jakin ahal izan da AEBek mundu mailako atxilotuen trafikoa duela antolatuta, eta preso islamiarak torturatzeko lana

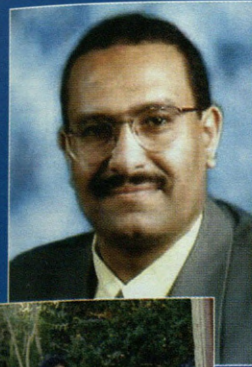

azpikontratatzeko ari dela. Trafiko horren arrastoak aurkitu dira Bosnian, Kroazian, Mazedonian, Albanian, Libian, Sudanen, Kenyan, Zambian, Pakistanen, Indonesian eta Malaysian.

Horretarako figura legal bitxi bat izendatu dute CIAko buruek: salbuespeneko deserriratzea (Extraordinary Rendition). Agentzia amerikarreko buruzagi batek aitortu dio kazetariari nola galdetu zieten Kongresuko parlamentariak zer egin behar zuten harapatutako terroristekin, eta haiek erantzun zutela: "Zuek jakingo duzue nola bete zuen lana". Egizue, baina gure ezkutuan. "Extraordinary Rendition" asmatu zuen jurista taldean zegoen Alberto Gonzalez, gaur AEBetako Justizia ministroa.

Atxilotuen trafikorako CIAk hegazkin pribatuak erabili ditu. Horien arrastoan ikertu du kazetariak. Horietako baten egunerokoa ere -Gulfstream-V abioarena- eskuratu du. Horretan argi geratu da sarri joan izan dela Jordania, Egipto, Arabiar Emirerri Batuak, Maroko eta Uzbekistanera. Horietan guztietan uste da galdekatu eta torturatu direla preso islamiarak. Hegazkin pribatua izateak gauzak disimulu handiagoz egitea baimentzen du.

CIAko ofiziale ohi bati galdetuta, honek deklaratu dio kazetariari diferentziak daudela herrialde horietako polizien artean. "Atxilotua Jordaniara bidaltzen baduzu, galdeketa hobe jasango du. Egiptora bidaltzen baduzu aldi agian ez duzu gehiago ikusiko gizona. Eta Sirian berdin". Baina guz-

Ezker-goialdean Khaled El-Masri: Alemanian atxilotu eta Afganistanen galdekatu zuten. Azpian Mamdouh Habib australiarra, askatu ondoren hegazkinetik jaisten: Kairon eta Guantanamo torturatu dute. Goiko erretratukoa Ahmed Agiza da: Suedian bahitu ondoren Egipton torturatu eta bertan daukate preso. Lerroon gainean Maher Arar, Sirian torturatu ondoren Kanadan askatu zutena. Lerroon ondoan polizia egipziarrak ikusten dira lasai.

tietan erabiltzen dira elektrizitatea, bainuontzia, jipoiak, hotz-beroak eta beste hainbat "teknika", medikuen laguntzaz.

Ameriketaren espultzio sistema hau defendatzen dutenek esan dute islamiar susmagarriak beren sorterrietara eraman besterik ez dutela egiten. Hala ere, deportazioa AEBek informazioa lortzeko tortura metodo bihurtu dutela ere demostratu da. Hala erakutsi du Mamdouh Habib-en kasuak.

Australiako herritartasuna du Mamdouh Habibek, Sidneyn kafetegi bat zeukan. 2001eko urriaren 11n Pakistanen arrestatu zuten. Kairora eraman da, sei hilabetez torturatu zuten. Abokatuak argitu du nola: behin eta berriro jo zuten, eskuak lotuta, kokotseraino iritsi arte betetzen zioten urez ziega, burdinazko danbolin gisako baten gainean jarri eta honetatik elektrizitatea pasaratzen zutenean eskuetatik zintzi-

lik uzten zuten... Aurrian ipini zioten guztia sinatu zuen, Al Qaidakoa izatea barne. Baina hau ez zen oso gauza segurua izango eta Afganistanen barna Guantanamo eraman zuten. Urtarril honetan aske utzi dute. Australiara berriro eraman dutenean protesta handiak izan dira hango karriketan.

Antzeko bidea egin zuen kanadar herritartasuna duen Maher Arar-ek. 2002ko irailean arrestatu zuten New Yorkeko JFK aireportuan eskala egiten ari zela, Tunisiatik Kanadarako bidean. Hamabi egunez bertan preso eduki ostean, Siriako polizia sekretuarien egoitzara eman zuten. Maher Arar-ek ere tortura latzak eta beste detentuei entzundako garrasiak kontatu ditu etxeratu denean, urtebete geroago libre utzi eta Otawara bidali baitute. Bere gain hartu du Kanadako Amnesty Internationalek.

Alemaniko justizia orain hasi da

ikertzen zer gertatu zitzaion Khaled El-Masri-ri. Herritartasun alemanaren jabea, Ulmen bizi dena, Mazedonian bahitu zuten 2003ko abenduan. Abioiz Afganistanera eraman eta presondegi batean lau hilabetez kolpatu ondoren, berriro libre utzi zuten... Albaniako errepide batean. Libre geratuta gero, El-Masrik aipatu du CIAren 737 Boeing batean eraman zutela, eta hasieran sinesgaitza bazirudien ere, jakin da hegazkin hori Mallorcatik aterata Skopje eta Bagdaden barna Kabulera joan zela.

Antzeko beste kasu bat dago irekita Italiako auzitegietan. Hemen Abou Omar desagertu zen 2003ko otsailean Milango karrika batean. Handik Avianon amerikarrek duten aireportu militarra eta hemendik Egiptora eraman zuten. Bertan segitzen du preso.

Michael Scheuer CIAko buruzagizana da, Ben Laden harrapatzeko taldearen buru ohia. Anonimo moduan plazaratu zuen *Imperial Hubris* (*Inperio Harrotasuna*) izeneko liburua. Eta gai honetaz galdetu dio kazetariari. "Sakoneko arazoa zera da: biktima amerikarrak eragingo dituzten operazioetan inplikaturik daudela seguru zauden pertsona guztiak edo inplikaturik iritsiko direla diruditenak, zirkulaziotik atera behar direla. (...) Giza eskubideena oso nozio malgua da. Dependitzen du egun jakin batean zein hipokresia mailan jardun nahi duzun".

Ikusi duzu, borrokoek funtzio sozial garrantzizkoa betetzen dute, han eta hemen. Lastima da hausten dituztenak anforak ez izatea. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

K A L I T A T E A

Produkturik
onenak,
MultiOpticasen

Aukerarik
zabalena
betaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
betaurrekoetan.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 · DONOSTIA

Maialen Lujanbio

Begietatik entzuteko

E

gidazu irribarre" esan zidan argazkilaria eta ni, gogogabe, ezpain ertzak aldamentara tiratzen saiatu nintzen. "Ez, ez; egidazu irribarre, baina begiekin".

Halako keinu subliminalak egiten saiatzen dira kanpainako politikariak ere euren publizitatean, segurtasun, sinpatia, sinesgarritasun ez-esplizitu bat transmititzeko. Hitzen hauteskunde-lehia ia hutsa da. Irudiaren mundua nagusitzen ari: halako argiztapena, erretratua halako angelutatik, halako esku keinuak komeni, halako arropa halako publikoarentzako...

Eta ez, ez dut hauteskundeez aritzeko asmorik. Bertsolaritzaz ari nintzen pentsatzen... Eta gure hitzeko performancean, dela lehia dela jolas, mami-azalen orekan nola dagoen; nola, itxurak, formak, hitz biluziarekin duten maitasun-gorrito harremana. Bertsoa korrante kontrari: belarriek ahotsa maite, begientzakoa den mundu-nini honetan.

Baina badabiltza hotsak. Gero eta kontu gehiago dabil, gero eta kontu gehiagoz ibiltzeko eskatuz. Zaintzeko estetika, azala, edukiontzia.

ESZENATOKIENA... Nola litekeen! Otorduetan, kentzeko kamera paretik Insalus botilak eta Cardu kopak, husteko hautsontziak, ezkutatze-manteleko ardo orbana... Eta jaialdietako frankismoko dekorazio hori... Ikurrina, irudi-sinbolo erabatekoegia, egungo bertso-mezuen edukiarekin, ñabardurekin guztiz deskonpentsatua. Eta lore sorta horiek -aldarekoak? funera-lekoak?-. Borondate ikaragarri eta irizpide eskasez egindako edertze ahaleginak.

Eszenatokiaren itxura zaintzeak -telebistak ekarri duen premia izatez gain-, beldurtu ere egin izan gaitu: ez ote dion hornidura estetikoak hitzari garrantzia kenduko?

Neurrikoa bada, ez. Elegantzia sinpletasunean, testuinguru minimal bat, egokia, ederra, atsegina.

ETA BERTSOLARIAK...?!? Nola ordea, kale-kaleko arrokekin jendaurrera irten! Bakoitza bere maneran, ez hondoraren kolorerik kontutan hartu, ez...

Baina, zer da arropa arrunten hori: zabarkeria? ala beste inon ematen ez den ezaugarri berezi bat, adibidez, jendearekiko gertutasuna sortzen duena?

Kritikatzen gaituztenek ez dute arrazoirik falta. Ni lehena testuingurua zaintzearen aldekoa. Baina bereiz dezagun: helburua ez da noski zaharraren zaharrak xar-

ALBERTO ELOSEGI

matu gaitzan; baina ezta, berri nahi-eta, ikus-kizunaren korrante moderno estandarri jarraitzea ere.

Neurria berriz ere. Gure modu bat sortzea, estilo bat. Kultur planteamenduan bezala, estetikaren ere, forman. Ez folkloriko abertzale frankismo ostekoa. Ez moderno estandar iparmerikarra.

FORMA ESAN DUT...? Performancearen forma?

Lehengoa ikastola batean, bi neskato -zortzina urte- euren koplak prestatuak ikaskideei kantatu aurretik, urduri: "non jarriko ditugu eskuak, atzean ala patriketan?".

Plaza-gizonaren postura. Baseritik ferira tratua jaitzen ziren gizonena; korru-erdi bat eginez ganaduari begira egoteko, bi eskuak pintzadun praken patriketan, eta koadrozko alkandoran, bihotzaren ondoan, doblatutako billete mordo bat.

Gaur egun bertsolariak hala kantatzen du. Lehengo emakume bertsolariek ez zuten horrela kantatuko akaso. Lehengo gizonak ere behar bada ez. Lehen, ez dakigu, akaso elementu teatralagoak egongo ziren. Mikrorik ere ez zen, eta kantatu ere posible da elkarri kantatzea bertsolariek, aurrez-aurre; eta ez elkarri, baina publikoaren bitartez.

Detailtxo horiek, mikroak adibidez, kanta-eta forma aldatu ditu. Egundak, mikro ia ikusezinak egonik ere, guk zaharkitzen ari diren betikoekin jarraitzen dugu, ahoa, gure mezuaren gunea estaltzen badute ere. Behar bilakatu zaigu hankadun mikrofonoa. Jendea eta gure arteko muga, babesa.

Baina zortzi urteko neskato horiei adibidez, balioko die plaza-gizonaren poseak? Balioko die bertsolarien gelditasun erabatekoak? Edo beste hautu batzuk egingo dituzte... nork daki... rap-aren ildokoagoak adibidez...?

Gaur egungo bertsolaria ere sentitzen hasia baita halako mugitzeko behar bat. Hitza interpretazio amoni batez laguntzeko premia. Gero eta sarriagoak aurpegi keinuak, esku imintzioak, lepo jirak... Ahotsaren modulazioa eta tonuera landuagoak. Bertso-erak teatralago bat -teatrala izan gabe-, gero eta interpretazio gehiagoduna. Espresibitate bila; espresibitateko modu lagungarrien beharra. Bertsoak begientzako -ere-.

Baina itsutu gabe: Entzumena eta Hitza, Begiradarekin negoziatioetan. Mundu-ninian ahotsa izan nahi dute. ■

Entzumena

eta Hitza,

Begiradarekin

negotiazioetan.

Mundu-ninian

ahotsa

izan nahi dute

Radio Indautxu
93.5 FM

Loyola 99.8 FM

Donostia
94.8 FM
1224 OM

Radio Álava 98.0 FM

Beste ahots bat Zure ahotsa

Herri irratia

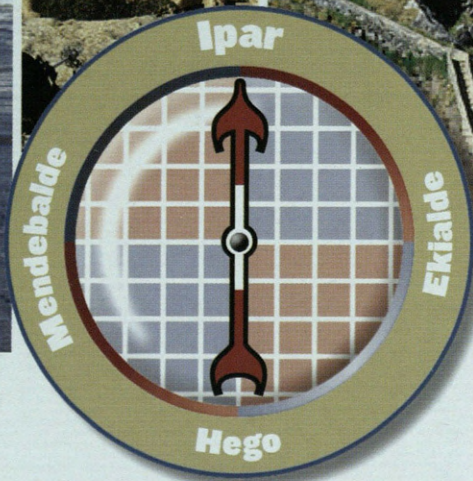
www.herri-irratia.com

info@herri-irratia.com

Tel. 943423644

Loyola Media Taldea

50 IBILBIDE FAMILIA ETA LAGUN ARTEAN

**Euskal Herria
deskubritzeko
50 txango**

**Jentilak, Matalas, Lizardi,
Txondorrak, Elurzuloak,
Kontrabandisten bideak,
Pozalagua, Baltzola,
Aixerrotak, Gaztelugatxe,
Otsoa... Tokian tokiko ohitura,
kultura, istorio eta altxorak
ezagutzeko 50 bide.**

**Aurrez argitaratu
gabeko 50 itzuli
zirkular**

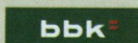
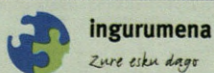
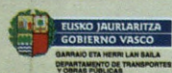
**Bizpahiru ordu
ibilaldiak, edon
egiteko moduk
mendi buelta**

Apirilaren 24tik aurrera

egunero ibilbide bat DOAN BERRIarekin

Laguntzaileak:

Euskaldunok behar du

berria